

România literară

Săptăminal editat de
Uniunea Scriitorilor din
Republica Socialistă România

34

23 AUGUST 1944 —
23 AUGUST 1986

SĂRBĂTOAREA NAȚIONALĂ

ACTUL revoluționar de la 23 August 1944 marchează în istoria contemporană a României o cotitură radicală, cu profunde și îndelungate consecințe asupra destinului țării. Exprimiind voința și luciditatea întregii națiuni, acest eveniment istoric major a deschis calea făuririi unei noi Românie — o Românie liberă, democratică și independentă, a crei soartă să se afle în mâinile poporului însuși. Cu o deplină conștiință a importanței și semnificațiilor momentului, în Proclamația către țară prin care se vestea marele act se preciza de altfel în chipul cel mai elocvent: „Dictatura a luat sfârșit și cu ea încetează toate asupririle. Noul Guvern înseamnă începutul unei ere noi în care drepturile și libertățile Țării sînt garantate și vor fi respectate. Alături de armatele aliate și cu ajutorul lor, mobilizînd toate forțele Națiunii, vom trece hotărîrea impuse prin actul nedrept de la Viena pentru a elibera pămîntul Transilvaniei noastre de sub ocupația străină. De curajul cu care ne vom apăra cu armele în mînă independența, împotriva oricărui atentat la dreptul nostru de a ne hotărî singuri soarta, depinde viitorul Țării noastre. Cu deplină încredere în viitorul Neamului Românesc să pășim hotărîți pe drumul înfăptuirii României de mine, a unei Românie libere, puternice și fericite“.

Țara întreagă a răspuns cu însuflețire și dirzenie chemării patriotice în determinarea căreia comuniștii au avut un rol hotărîtor, poporul mobilizîndu-se în mod exemplar și susținînd cu înaltă dăruire efortul eroic al armatei românești de a lupta pentru înfrîngerea forțelor hitleriste. Marele răsunset internațional al actului de la 23 August 1944 și însemnătatea pe care a avut-o în desfășurarea ulterioară a războiului antifascist au demonstrat cu tărie valoarea și semnificația angajamentului românesc în bătălia împotriva armatelor hitleriste. „Putem afirma cu îndreptățită mîndrie — arăta astfel secretarul general al partidului, tovarășul Nicolae Ceaușescu — că, prin lupta sa eroică, prin angajarea sa hotărîită, cu întreaga armată, în marile bătălii pentru înfrîngerea Germaniei hitleriste, a fascismului, poporul român a demonstrat, cu puterea faptelor, că nu a avut niciodată nimic comun cu dictatura militară-fascistă și cu participarea la războiul împotriva Uniunii Sovietice“.

DECLANȘAREA revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, rod al unirii forțelor întregii națiuni pentru o înaltă cauză comună, pentru apărarea intereselor supreme ale poporului, a integrității și a independenței patriei, a creat condițiile noi orientări sociale și politice a țării. Premisele marilor transformări în sens socialist sînt conținute în actul însuși înfăptuit la 23 August 1944. Complexul proces istoric de făurire a unei țări noi, înălțate din ruinele războiului și avînd de învins nefastele consecințe ale conflagrației, a implicat adînci mutații de ordin politic, social și economic, de natură să schimbe structural societatea românească. Istoria autentică a marelui eveniment petrecut la 23 August 1944, paginile glorioase înscrise de eroica armată română, strădaniile întregului popor de a contribui la victoria asupra fascismului, momentele și etapele care au urmat, ducînd la victoria socialismului în România, la edificarea unei orînduiri fundamental noi sînt astăzi binecunoscute, datorită în primul rînd climatului instituit de Congresul al IX-lea al P.C.R. Prin grija partidului, a tovarășului Nicolae Ceaușescu, dimensiunile reale și aspectele adevărate ale actului de la 23 August 1944 au fost puse, cu îndrăzneală și clarviziune, în justa lor lumină

„România literară“

(Continuare în pagina 2)

23 AUGUST 1944. Pictură de Eftimie Modilcă
(Din Bienala de pictură și sculptură — sala Dalles)

Ctitorie în August

Slăvim în August, țara înveșmîntată-n dor
tăind în roca vremii cutezătoare trepte
de patruzeci și două de veri, acest popor
spre țeluri se îndreaptă mai nalte și mai drepte

A fost cu noi partidul de-atunci neconținut
îndemnul lui fierbinte și gîndul lui, lucidul
ne-a dat puteri de viață ca soarele-n zenit
în lupta pentru țară, a fost cu noi partidul !

În el ne-a fost iubirea de țară și pămînt
și-a pus în noi pecetea în perspectiva nouă
cînd am făcut cu viața un sacru legămint
să fim mai buni, mai vrednici, de la
Congresul IX...

De-atunci s-au pus temeiuri statornice, de vis
ne-am luat mai demni, mai liberi, spre culmi
înalte zborul

și porțile de aur în țară s-au deschis
sub torța lui să intre în casă viitorul !

Căci ni-i chezaș eroul, ales dintre aleși
un fiu crescut de țară cu dragoste fierbinte
din pisc măreț de munte și pînă-n largul șes
spre pace ne conduce al țării președinte

O mîndră ctitorie în august, de viteji
spre comunism ne poartă eroic, înainte !

Ion Potopin

Din 7 în 7 zile

SĂRBĂTOAREA
NAȚIONALĂ

(Urmare din pagina 1)

istorică. Pentru că numai un popor care își cunoaște istoria poate să-și făurească istoria deplin conștient. Acest spirit înnoitor, promovat de secretarul general al partidului și care caracterizează întreaga evoluție a României socialiste în epoca inaugurată de Congresul al IX-lea, epocă îndreptății denumită „Epoca Nicolae Ceaușescu”, a contribuit esențial la situarea mărețului eveniment de la 23 August 1944 în linia istorică majoră a devenirii națiunii noastre.

CU ACEASTĂ conștiință istorică redobândită, cu mândria și însuflețirea propriei unei națiuni trăindu-și plener sentimentul independenței și al libertății, poporul român și-a edificat, în cei 42 de ani de la declanșarea revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, și în-deosebi după Congresul al IX-lea al partidului, o țară înfloritoare și puternică. Având o industrie modernă, dezvoltată cu un impresionant avânt, o agricultură socialistă temeinic organizată, o știință și o cultură aflate în permanent proces de cucerire a celor mai îndrăznețe orizonturi ale cunoașterii și creativității, România de astăzi constituie rezultatul muncii neprecupețite și eroice a întregului popor sub conducerea partidului. Marile realizări ale Epocii Ceaușescu, grandioasele cuceriri ale prezentului socialist, programele de dezvoltare ce fixează obiectivele care vor fi atinse în viitor dau măsura întreagă a voinței unanime a națiunii de a-și construi, în libertate și pace, un destin pe măsura înaltelor sale aspirații. „Strălucitele victorii obținute în perioada de la revoluția din august 1944 sunt rezultatul eforturilor entuziaste și neobosite, ale muncii eroice, pline de abnegație a clasei muncitoare, tărânmii și inteligenței, a tuturor celor ce muncesc, fără deosebire de naționalitate. Toate aceste succese demonstrează minunata forță creatoare a poporului nostru, stăpin deplin pe destinele sale, sint o vie expresie a superiorității socialismului, care asigură manifestarea plenară a energiilor și geniului întregului popor în slujba bunăstării, independenței, colaborării și păcii”, sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu. Înfăptuirile de azi, ceea ce s-a realizat până acum, constituie chezașia izbînzilor de mîine, asigurarea fermă că hotărârile și programele stabilite de Congresul al XIII-lea vor fi exemplar îndeplinite, pentru ridicarea țării pe noi culmi de civilizație și de progres, pentru prosperitatea, independența și fericirea poporului.

CU VIBRANT entuziasm, întreaga țară, toți oamenii muncii întîmpină cea de a 42-a aniversare a istoricului eveniment de la 23 August 1944, manifestîndu-și legitima mîndrie de a aparține acestui loc și acestui timp eroic prin mereu sporite fapte de muncă. Expresie a creării și dezvoltării unei noi conștiințe colective și individuale, modul în care poporul român își sărbătorește ziua națională este reprezentativ pentru o concepție de viață însuflețită de principiile patriotismului revoluționar. Atașamentul și dragostea vădite de întregul popor român, strîns unit în jurul partidului, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, nezdruincata voință constructivă, abnegația și dăruirea cu care toți oamenii muncii înfăptuiesc Programul partidului sînt liniile de forță, coordonatele esențiale ale acestei noi conștiințe. „Orînduirea socialistă — afirma tovarășul Nicolae Ceaușescu — își propune să plămădească un om nou, cu un larg orizont de gîndire și înțelegere, capabil să descifreze sensul legilor obiective ale dezvoltării sociale, să participe în cunoștință de cauză la făurirea istoriei, să-și croiască în mod liber și conștient propriul său destin. Tipul uman nou pe care vrem să-l făurim în societatea noastră trebuie să se caracterizeze prin pasiune pentru munca creatoare, printr-un înalt spirit de răspundere față de interesele generale ale colectivității, printr-o ținută morală aleasă, printr-o elevată viață spirituală”.

OAMENII de cultură și artă, scriitorii din România socialistă sînt ferm angajați în făurirea noii spiritualități, a noii conștiințe revoluționare, dîndu-și acestui obiectiv de înaltă responsabilitate patriotică întreaga lor forță de creație. Reflec-tînd mărețele victorii ale construcției socialiste, manifestînd o atitudine combativă față de ceea ce este perimat, cultura și literatura română de astăzi sînt pătrunse de spiritul curajului și înnoitor al de propriu epocii de după Congresul al IX-lea, epocii „Nicolae Ceaușescu”. La marea bucurie a sărbătorii naționale a României ei își exprimă neabătut hotărîrea de a contribui prin noi creații, prin noi opere de artă, reprezentative pentru timpul în care trăim, la propășirea artei și culturii noastre socialiste.

„România literară”

2 România literară

Viața literară

În cinstea zilei de 23 August

■ În cinstea marii sărbători a poporului nostru, ziua de 23 August, au loc numeroase manifestări cu caracter literar, politico-educativ, la care își aduc contribuția, între alții, membrii asociațiilor și ceneclurilor Uniunii Scriitorilor, ai cercurilor și ceneclurilor din întreprinderi, școli, cluburi și case de cultură. Sînt organizate expuneri, simpo-zioane, întîlniri ale scriitorilor cu cititorii, mese rotunde, concursuri de poezie patriotică, expoziții de carte ce prezintă cele mai noi apariții editoriale ce subliniază importanța și semnificația revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă, din August 1944.

Întîlniri cu cititorii

● Asociația scriitorilor din București a organizat, la biblioteca orașenească din Fetești și la I.P.L.L.F., o seară literară dedicată zilei de 23 August. Au participat: Ileana Mălăncioiu, Ioana Ier-onim, Mircea Scarlat, Viorel Știrbu, Alexandru Văduva. Grupul de scriitori a primit ample explicații cu privire la dezvoltarea orașului, din partea secretarului cu probleme de propagandă, Mihai Carmen, președintelui Comitetului orașenesc de cultură și educație socialistă, Aurel Chelbeca, și directorului bibliotecii orașenești, M. Sima.

● La Întreprinderea poligrafică „30 Decembrie 1918”, din Capitală, s-a desfășurat un recital de poezie patriotică. Au citit poezii dedicate patriei, partidului: Petre Strihan, Octav Sargeșiu, Petru Marinescu, Ana Lungu, D.C. Mazilu.

● La Biblioteca „Cezar Bolliac” a fost prezentat volumul de memorialistică „Prin ploii, prin viscol, peste riuri și mări” de Ion Botea, dedicat marelui eveniment din istoria patriei noastre, de acum 42 de ani.

● În tabăra pentru pionierii de la Valea Budului, scriitorii Calistrat Costin și Octavian Voicu le-au vorbit

pionierilor și cadrelor didactice despre valoarea educativă, patriotică și estetică a literaturii, în-deosebi în ultimii douăzeci de ani. Invitații au citit din creația lor, iar pionierii au prezentat versuri și însemnări proprii.

● Membrii ceneclului literar „Eftimie Murgu” din Orșova, județul Mehedinți, au inițiat o seară de poezie patriotică sub genericul „Porțile prozei, porțile poeziei patriotice”.

Din partea Asociației scriitorilor din București a participat Ion Potopin, care a prezentat poeme din ultimul său volum, după care au citit imnuri și balade dedicate marelui act de la 23 August numeroși membri ai ceneclului local.

● Cu sprijinul scriitorilor de la revista „Atenue” și al membrilor ceneclului „G. Bacovia”, la Casa de cultură din Comănești, județul Bacău, au fost organizate manifestări literare legate de problemele cărții beletristice și activității editoriale.

● Asociația scriitorilor din Craiova a organizat lansarea antologiei de versuri patriotice „Cu tot ce am aparțin acestui pămînt” apărută în

Editura „Eminescu” sub îngrijirea lui George Mircea. Împreună cu realizatorul ediției, au mai participat la această manifestare Ilarie Ilie-noveanu, Ovidiu Ghidirmic, Mircea Moise, Dan Lupescu, Puica Mondoc, Claudiu Moldovan, Ioana Dinulescu, Lucian Zălti, Nicolae Petre Vrinceanu. De asemenea, sub auspiciile Asociației scriitorilor, la librăria nr. 1 din Drobeta-Turnu Severin a fost prezentat volumul „Profiluri și structuri literare” de Florea Firan. Au participat: Victor Rusu, Șerban Drincea, Florin Copcea și I. Mărgineanu.

● Comitetul municipal de cultură și educație socialistă Brăila a organizat, în mai multe întreprinderi industriale, o suită de seri literare, în cadrul cărora membri ai cercurilor și ceneclurilor literare au prezentat expuneri și versuri ce au subliniat marile transformări revoluționare ce au avut loc pe multiple planuri, în anii construcției socialiste.

● La Iași, cu prilejul Săptămîinii cărții social-politice, Constantin Mohanu a prezentat volumul „Originea și cristalizarea ideii de patrie în cultura română” de Ștefan Lemny.

La biblioteca
„Mihail Sadoveanu”

● O interesantă manifestare literară s-a desfășurat la Biblioteca „Mihail Sadoveanu” din Capitală, prin prezentarea culegerii „Povestiri cu haz, povestiri cu tîlc din China Antică” apărută în Editura „Univers” (responsabil de carte Olga Jora).

Traducerile după Gu Dai Xiao, Hua Huan, Shang Xio (volum apărut în 1980 în „Editura Poporului” din provincia Hebei) ca și selecția și notele au fost realizate de Li Jiayu și Elvira Ivașcu, avînd un „Cuvînt înainte” de Vlaicu Bârna.

La festivitatea prezentării acestei apariții editoriale de excepție au luat cuvîntul Romul Munteanu, directorul Editurii „Univers”, și Li Jiayu. A oferit lecturi din volum Elvira Ivașcu.

Au participat: Dumitru Radu Popescu, președintele Uniunii Scriitorilor, Ilie Rădulescu, director în Ministerul Afacerilor Externe, Traian Iancu, director al Uniunii Scriitorilor, Vlaicu Bârna, Victor Crăciun, Fănuș Neagu, Costache Anton, Eugenia Tudor Anton, Maia Belciu, N. Mihăescu, Petru Marinescu, Vasile Celmare, Elena Grădinaru, Olga Jaro, Ionel Protopopescu, Radu Gheciu, Liviu Tudor Samoilă, Vasile Barbu.

Din partea Ambasadei Chinei la București a fost prezent Yuan Xue, prim secretar al ambasadei, și Li Zhifan, secretar II al ambasadei.

Lucrările manifestării au fost conduse de George Ionescu, directorul Bibliotecii „M. Sadoveanu”.

Schimb
de experiență

● Ceneclul revistei „Vatra” din Tirgu Mureș a organizat un schimb de experiență cu tinerii scriitori din județele Hunedoara și Maramureș. Din partea județului Hunedoara au citit poezie Mariana Pindaru, Constantin Deheleanu și Miron Tîc, iar proză — Petrișor Ciorobea. Din partea județului Maramureș (ceneclul „Nord”) au prezentat proză scurtă Maria Jucan și Augustin Botis. Au luat cuvîntul: Cornel Moraru, Anton Cosma, Nicolae Băciut, Dumitru Mureșan, Lăzăr Lădăriu, Valeriu Birgău, Dorina Brîndusa, Ioan Vasile, Tiberiu Alexa, Ion Călion, Zorin Diaconescu, Serafim Duicu, Radu Săplăcan, Mihai Sin și Cristian Stamatoiu.

În alt cadru, a fost prezentată o expoziție de desene a lui Mihai Pamfil, prezentarea fiind făcută de Augustin Cosmuța și Radu Ciontea.

● Valeriu Răpeanu — **SCRIITORI DINTE CELE DOUĂ RĂZBOIE**. Studii și eseuri despre N. Iorga, Liviu Rebreanu, Mihail Sorbul, Tudor Vi-anu, Perpessicius, Cezar Petrescu, Victor Ion Popa, George Mihail Zamfirescu, I. Peltz, Tudor Teodorescu-Branîște, urmate de un Epilog eminescian. (Editura Cartea Românească, 290 p., 14 lei).

● Eugen Simion — **ȚIMPUL TRAIRII, ȚIMPUL MĂRTURISIRII**. Ediția revăzută a „Jurnalului parizian”. (Editura Cartea Românească, 414 p., 19,50 lei).

● — **ROMANUL ROMÂNESC ÎN INTERVIURI**. Volumul II (partea I și II) al antologiei realizate de Aurel Sasu și Mariana Vartic se referă la romancierii grupați alfabetic G—P. (Editura Minerva, 1288 p., 44 lei).

● Victor Ion Popa — **ȘFIRLEAZĂ CU FOEAȚA**. Ediția a III-a în colecția „Biblioteca pentru toți copiii”. (Editura Ion Creangă, 334 p., 18,50 lei).

● Sofia Arcan — **JOC ÎNTERUPȚ**. Roman. (Editura Facla, 238 p., 13 lei).

● Ion Iovan — **IMPROMPTU**. Roman. (Editura Cartea Românească, 384 p., 13,50 lei).

● Zeno Ghițulescu — **ARIPA DIN PIATRĂ**. Versuri. (Editura Dacia, 60 p., 6,75 lei).

● Anta Raluca Buzin-schi — **VERSURI PENTRU AER**. Cuvînt înainte de Nicolae Manolescu. (Editura Cartea Românească, 156 p., 13 lei).

● Constantin Visan — **SEMNAȚURI ÎN CONTEMPORANITATE**. „Portrete în dialog” scriitori și alți reprezentanți ai vieții culturale de azi. (Editura Cartea Românească, 338 p., 14,50 lei).

● Nicolae Boghian — **STARE DE ECOU**. Roman. (Editura Militară, 240 p., 10,50 lei).

● George Șovu. — **TANDRETE**. Roman. (Editura Cartea Românească, 320 p., 13 lei).

● Genevieve Logan — **PENTRU TOATE VINE O ZI**. Roman. (Editura Cartea Românească, 216 p., 10 lei).

● Rodica Moldoveanu — **NOI, PROFESORUL ȘI VALIZA ALBASTRĂ**. Roman pentru cei mici. (Editura Ion Creangă, 158 p., 5,75 lei).

● Wolfgang Kohlhaase — **REVELION CU BALZAC ȘI ALTE POVEȘTI**. Traducere de Mariana Lăzărescu în colecția „Globeus”. (Editura Univers, 248 p., 9 lei).

LECTOR

Revista revistelor

„MAGAZIN ISTORIC”

● REVISTA debutează în nr. 8/1996 cu un studiu amplu și documentat privind Relațiile înaltului comandament român cu Aliații în primul război mondial. Autorul — general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu — relevă modul în care s-au cristalizat aceste raporturi, pozițiile de pe care s-au stabilit ele și factorii care le-au influențat. Studiul este însoțit de un grupaj de extrase din stenograma dezbaterilor secrete ce au avut loc la 28—30 noiembrie 1916 în Adunarea Națională Franceză, ilustrînd faptul că guvernele Franței și ale celorlalte state din coaliția Antantei nu și-au îndeplinit obligațiile asumate față de țara noastră prin tratatul politic și convenția militară încheiate la 17 august 1916, ceea ce a creat o situație extrem de dificilă pe frontul românesc. Articolul Z. 181 a fost doborît reconstituit, pe baza unor documente inedite sau mai puțin cunoscute, acțiunile pline de hotărîre și efica-

citate ale apărării antiaeriene române împotriva atacurilor executate de aviația și dirijabilele Puterilor Centrale asupra Bucureștilor în lunile august—septembrie 1916.

În ajunul împlinirii a 600 de ani de la urecarea pe tron a lui Mircea cel Mare, personalitatea ilustrului domn, este evocată de Mihai Maxim. Studiul mai vechi al lui Constantin Kogălniceanu închinat lui Radu I, reluat acum de „Magazin istoric”, sub titlul Radu I — viteazul părinte al lui Mircea cel Mare, vine să sublinieze ideea de continuitate între domnia lui Mircea și acelea ale destoinicilor săi înaintași.

Vădînd o preocupare constantă a revistei, și acest număr aduce noi mărturii și evaluări privind importanța actului de la 23 August 1944 pentru desfășurarea generală a fazei finale a celui de al doilea război mondial. Studiul lui Eugen Preda (București — 2 septembrie 1944. Preludiu la „Amurgul zeilor”), beneficiînd de o bogată informare arhivistică inedită, subliniază evenimentele în toată complexitatea lor.

În continuare, revista cuprinde noi episoade ale serialelor: Cnezi și voievozi ai Transilvaniei, de academician

Ștefan Pascu, Pe urmele strămoșilor, de Ion Popescu-Puțuri, și 1926—1930. Din culisele crizei dinastice, de Mircea Mușat și Ion Ardeleanu. După ce, în numerele anterioare, a prezentat momentele intrării lui Titu Maiorescu în viața politică și debutului său ministerial, de astă dată, în articolul apărut în numărul menționat — Titu Maiorescu la apogeul carierei sale politice, Z. Ornea comentează perioada prim-ministeriatului (1912—1913).

Sub titlul Bimilenarul drum în timp al Genevei, Leon Sărățeanu realizează o documentată și instructivă incursiune în istoria unuia dintre cele mai cunoscute orașe europene, vechea așezare de pe malul lacului Lemán. Articolul Rigoare și toleranță în India veche, semnat de istoricul francez Jacques Dupuis ne introduce în tainica lume a castelor și subcastelor, sistem de organizare care își are rădăcina în nucleul tradiției indiene. Camil Mureșan, în reconstituirea Istoria, cu ochii lui Edward Hyde, conte de Clarendon, ne prezintă momente din viața și opera cunoscutului om politic, memorialist și istoric englez Edward Hyde (1609—1674).

R. V.

Lumina Istoriei

IN această armonioasă țară, poporul care a locuit-o statornic de două mii de ani a fost ca un uriaș arbore, înrădăcinat adinc în pământul ei fertil, neabătut niciodată în fața puhoaielor populațiilor în năvalnică expansiune migratoare. În acest mirific spațiu, determinat geometric de trepte geologice de munți, coline și cimpii de o rară simetrie, încins cu briul fluid al marilor ape, s-a plămuit, la un uriaș foc interior, miracolul celei mai omogene limbi din câte se vorbesc pe lume. Ea este expresia cea mai luminoasă a ființei unitare și a persistenței poporului român, de la originile sale milenare, în contact permanent, nedespărțit de ape, de munți și de păduri („rîul, ramul“), rezistînd, în întreaga sa structură uriașă, oricărui furtunoase întimplări istorice. Pentru că în cugetul și în simțirea poporului român a existat totdeauna, ca o profundă, organică vibrație structurală, ideea cardinală a unității de ființă și de neam, dincolo de vremelnice diviziuni teritoriale.

Niciodată, sub nici un uragan trecător, sub nici o dramatică vicisitudine, nu s-a stins flacăra vie a sentimentului și rațiunii apartenenței naționale. Totdeauna a existat setea de independență și de unire a celor care purtau, oriunde în lume, numele nobilei lor obîrșii latine. Cronicarii, reprezentanții Școlii Ardelene, umaniștii acelor vremi reafirmau în paginile lor lucide acest luminos adevăr istoric. În anii tumultuoși ai revoluțiilor naționale creștea ideea unei Republici române, unindu-se cele trei părți ale frumosului trup al Patriei, cum o făcuse, cu secole în urmă, Mihai Viteazul. Scriitorii și intelectualii pașoptiști clamau în fața lumii întregi recunoașterea unității și independenței poporului român, aripa răsăriteană a latinității. Formarea statului național în 1859 este un monument pe care conștiința unității românilor l-a ridicat înalt pe cîmpul istoriei universale. Iar unirea cea mare din 1918 cu Transilvania și celelalte ramuri vii și puternice ale uriașului arbore al Patriei înucuna lungul, dramaticul sir al luptelor pentru ideea cea mai pură a arzătorului patriotism românesc, visul întregului, omogenului popor de la Carpați și Dunăre, opera sacră a jertfelor de sînge ale atîtor eroi anonimi ai istoriei.

IAR la 23 August 1944 a început noua istorie a României, eliberată de sub fascism de către forțele revoluționare ale timpurilor noi, orientate de Partidul Comunist Român. Alăturarea României, în urmă cu patruzeci și doi de ani, forțelor aliate și democratice care luptau împotriva Germaniei hitleriste, a avut o importanță excepțională, internă și internațională, ca un act de mare curaj și responsabilitate, pe plan militar, economic, moral și politic. Istoriografia universală a însemnat acest uriaș eveniment drept piatră miliară, cotitură decisivă în istoria poporului român și a acestei părți a continentului european.

Zi de libertate

Este mai mîndră țara acum în plină vară
Cînd o privești din 'naltul măreței sărbători
Și cînd sîmînța plină e prefăcută-n roade
Înveșmintînd auzul cu muzici de viori

Mai rodnică e truda cînd pacea pretutindeni
S-a intronat stăpină și libere plutesc
În zare ciocirlii, sub cer senin de August
Și-n trilul lor izbînda acestui neam slăvesc.

Să fie pururi tihnă în țară și iubirea
Mereu să-și aibă loc de cîinste în Cetate
Auzit prin vremuri să îmi fie glasul :
Fii slăvită-n veci zi de libertate !

Viorel Varga

Etapele succesive ale acestor patru decenii semnifică o înaintare continuă pe un vast itinerar de civilizație și cultură, o transformare excepțională a Patriei într-o țară cu un înalt grad de industrializare și cu o agricultură modernă, într-o dinamică progresivă a complexului proces de edificare și construcție a socialismului.

Crearea României socialiste a desăvîrșit ideea unirii în noile structuri ale societății generate de eliberarea de sub exploatare și de transformările profund democratice. S-a ridicat pe o nouă, înaltă treaptă, întregul popor român, lichidîndu-se orice formă de discriminare națională, fiecare cetățean al Republicii avînd posibilitatea de a se afirma pe deplin, ca personalitate creatoare sub cerul românesc.

Marile transformări revoluționare înfăptuite sub conducerea Partidului, în anii aceștia de construcție, au creat poporului român și omului condițiile înfăptuirii celor mai nobile idealuri. Într-adevăr, adîncirea continuă a democrației socialiste, promovarea consecventă a principiilor eticii și echității, soluționarea ansamblului problemelor omului și națiunii în spiritul unui înalt umanism, al umanismului revoluționar, asigură temelia materială și spirituală necesară afirmării depline a capacităților și amplitudinilor maselor, ale fiecărui om. Președintele țării a indicat totdeauna principiul umanismului revoluționar drept axa cardinală a oricărei activități umane. El a cerut totdeauna ca întreaga energie creatoare a poporului român, în această mare etapă istorică, să fie dinamizată de impulsul și stimulul permanent al comuniștilor, pentru modelarea omului nou, apt să edifice statul armonios, al civilizației superioare, al culturii integrale, în care freamătă plinar întreaga eferescență creatoare a unui popor liber, unitar, înfăptuirea înaltului său destin umanist. Unitatea și excepționala coeziune a poporului au propulsat România în rîndul statelor cu orînduirea cea mai avansată din câte se cunosc.

IN pragul marii sărbători a istoriei poporului român, gîndurile se îndreaptă spre opera de construcție a celor patru decenii și către viitor. Dar pentru a construi viitorul este nevoie de Pace, care, în concepția poporului român, exprimă îmbinarea ideală a unor inestimabile valori: libertatea, independența, eliberarea de sub asuprirea străină, emanciparea individualității umane, eliminarea discriminării rasiale și culturale, înfăptuirea egalității, înrădăcinarea în cugetul popoarelor a sentimentului apartenenței la marea familie a omenirii împărtășind aceeași locuință comună, Pămîntul, nutrinnd aceleași vise de dreptate și lumină.

În cei patruzeci și doi de ani care au trecut de la 23 August 1944, poporul român a devenit un popor cu adevărat liber, deplin stăpin pe destinele sale, conștient de faptul că în epoca noastră nu există problemă mai importantă decît asigurarea Păcii în lume. Oamenii de cultură ai României socialiste sînt conștienți profund de această finalitate și ei caută să-și pună întreaga energie, forța morală, ardoarea de a asculta de glasul Istoriei, de a înțelege și de a crea în responsabilul post de slujitori ai cunoașterii, în slujba adevărului, a păcii și a întregii colectivități umane.

La marea sărbătoare națională de la 23 August, poporul român, pe deplin conștient de faptul că imensul patrimoniu de valori materiale și spirituale, cauza civilizației umane trebuie să fie apărate de raționalitatea tuturor oamenilor, adresează o chemare responsabilă tuturor forțelor umanității de a intra în imensul front al celor care fac din speranța păcii suprema rațiune a existenței și activității lor creatoare.

Alexandru Balaci

Ion Irimescu : 23 AUGUST

Eroii

Să nu-i dăm ierbii pe eroi
Roua-i cerneala lor de-acasă
Ne scriu din viscole și ploii
Cum moartea nu le-a fost mîreasă
Cum s-ar întoarce-napoi
Prin poarta satelor spre seară
Unde nevestele-s fintini
De cînd, privind, se însetară

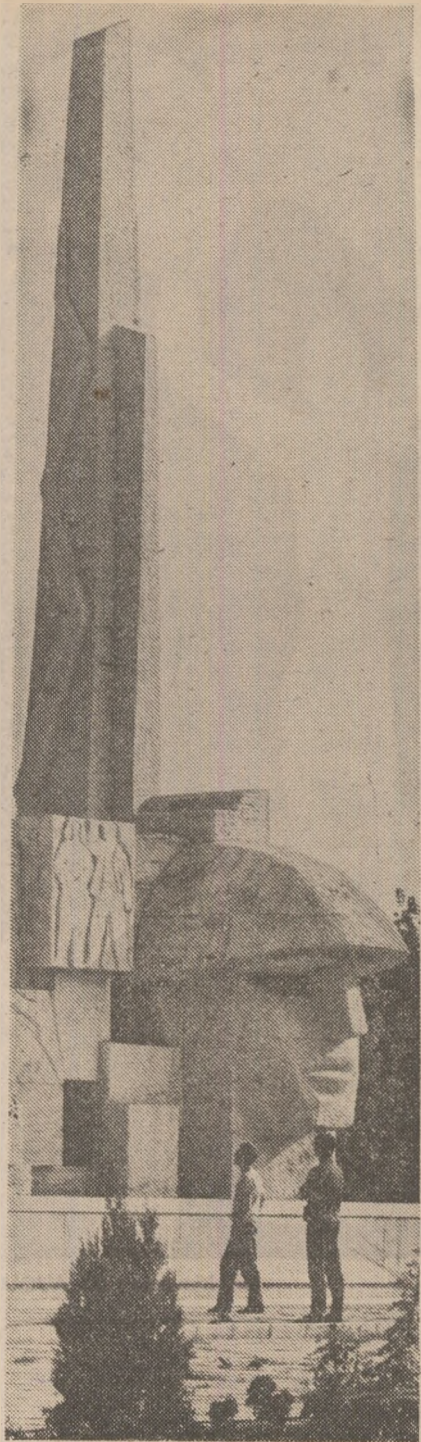
Să nu-i dăm ierbii pe eroi
Bruma-i argint de zugrăvire
Din neștiute cimitire
Culcate-n veacul de apoi
Ca niște porți care, uitate,
Se bat, deschise, peste vînt
Părelnic cite-un pumn cînd, frînt,
De drumul lung, în ele bate...

A fost acolo vreun război
A fost acolo nebunie
Ei au plătit ca să știm noi
Ce lumea știe dar nu știe
A fost acolo un război
Ei au plecat ducînd lumină
Și s-au jertfit ca pentru noi
a țării, — țara să rămînă

Sub stelele curgînd suvoi
În Hora fără de hotare
Se-ntorc cu veștile cocoare
De la eternii vii eroi
Să nu-i dăm vremii pe eroi
Prezentul lor să stea dovadă
În tot ce-neredîntăm, altoi,
Marea Pădure să nu cadă

Sînt semne-n pietre și-n azur
Înscrisul faptei lor să doară
Spre neuitare pentru țară :
Cît e în noi
și împrejur.

Eugen Evu

Monumentul eroilor de la Carei

Simbol al libertății

■ **SÎNTEM** în august și țara întreagă miroasă a piine nouă scoasă din cuptor, și visele noastre înfloresc și dau roadă — numeroase și bogate și frumoase ca stelele din nopțile acestei luni.

Sîntem în august și țara ni-i liberă și oamenii ei sînt mai liberi ca niciodată. E o libertate fundamentală cucerită cu sacrificii, cu jertfe. Sub imperiul acestei libertăți au putut fi edificate cititorile mărețe de pe întreg cuprinsul țării — cele intrate definitiv în istoria țării sub numele Epoca Nicolae Ceaușescu. Cititorii logodite cu nemurirea; cititorii ce au schimbat radical fața orașelor și satelor noastre. Căci este știut: numai un popor liber, stăpîn pe destinele sale, poate construi grandios și temeinic, numai oamenii liberi se pot exprima pe ei înșiși cu toate caratele vocației și ale talentului de care dispun.

Sîntem în august, în cel de-al 42-lea an al libertății noastre și în al 21-lea an de la istoricul Congres al IX-lea al partidului, care a plasat țara noastră pe-o nouă orbită în drumul ei spre progres și civilizație comunistă. Ceea ce am realizat pînă acum se vede; ceea ce vom realiza, în România viitorilor ani, știm, pentru că avem îndreptar Directivele Congresului al XIII-lea al P.C.R. și Programul de dezvoltare a României, elaborat de partid.

Sîntem în luna august, devenită simbol al libertății noastre. Iar etalonul aceste libertăți este unul singur: epocalele realizări ale locuitorilor acestei țări; izvodite de ei, pentru ei!

Dim. Rachici

Spiritul nou al istoriografiei

CRED că unul din factorii cei mai sesizabili ai fenomenului editorial din ultimii ani meniți să cunoască fericite răsfringeri asupra întregii noastre ambianțe culturale, să producă mutații însemnate pe tărîmul cercetării literare și al creației beletristice, îl reprezintă cursul nou al istoriografiei românești. Bineînțeles, despre fiecare apariție în parte, la timpul cuvenit, s-au scris cronici și recenzii. De aceea însemnările noastre de astăzi, fără a avea nici intenția unui bilanț, nici a unei reveniri asupra a ceea ce s-a spus pînă acum, își propun să releve cîteva repere ale unei desfășurări fertile. Desigur, procesul acesta nu poate fi în nici un caz privit izolat de operația vastă, începută în jurul anului 1980, de retipărire în ediții științifice a citorva din marile opere istoriografice ale trecutului mai îndepărtat sau mai apropiat, a căror absență din circuitul vieții noastre spirituale a fost vreme îndelungată păgubitoare din toate punctele de vedere. Tipărirea anul trecut a primului tom din **Istoria Românilor în Dacia Traiană** de A.D. Xenopol, precedată și însoțită de apariția unor masive volume din N. Iorga, Gh. I. Brătianu, Victor Papacostea, I. C. Filitti, Mihai Berza nu au însemnat doar justificate acte de restituire. Toate acestea au îmbogățit deopotrivă orizontul cunoașterii și al gândirii noastre, ne-au făcut să avem nu numai o imagine mai amplă, mai diversificată, mai profundă, mai nuanțată asupra unor perioade, fenomene, personalități, ci au deschis noi orizonturi de gândire, istoriografia noastră devenind din ce în ce mai mult nu numai o suită de fapte, ci expresia unei filosofii asupra omului, ca individ social și asupra poporului român ca expresie cu trăsături specifice, integrat în marile dezvoltări ale umanității.

Si fenomenul nu poate fi privit fără a fi raportat la faptul că, în tot acest răstimp, au fost retipărite și lucrări de filosofie și psihologie (Petre Andrei, C. Rădulescu-Motru, P.P. Negulescu, Mircea Florian, Tudor Vianu), care, unele, privesc în mod nemijlocit structura morală a poporului nostru. Și iarăși vom spune că nu numai conținutul lor ca atare, ce reprezintă etape ale afirmării gândirii românești, ci faptul că modalitățile de abordare, nivelul dezbaterii, calitatea actului de investigare și de meditație — toate vor avea consecințe favorabile asupra gândirii literare și filosofice contemporane, eliminînd prezumpția emfatică, frazele pompoase și locurile comune vehiculate cu aplomb dar fără acoperirea creșterii în profunzime a faptelor. Din păcate, însă, circulația acestor lucrări nu a fost pe măsura interesului stîrnit în

categoriile cele mai largi ale cititorilor pentru care, în zdrobitoarea lor majoritate, reprezentau **noutăți absolute**. Dar pentru a putea avea influența substanțială dorită, pentru a produce mutațiile calitative în gîndirea publicului receptor, permanența lor și a cărților asemănătoare ce vor veni este o condiție obligatorie. De aceea retipărirea lor în seria de cultură generală a **Bibliotecii pentru toți** ar fi o necesitate. Colecția și-a câștigat merite esențiale în peisajul nostru spiritual, dar, în ultima vreme, dovedindu unele eclipse păgubitoare ale criteriului valorii.

Din ce în ce mai mult asistăm prin acest proces de retipărire a lucrărilor fundamentale ale istoriografiei și gândirii românești la o abordare totală, semnificativă a trecutului nostru și la cunoașterea lui nu numai ca o suită de evenimente, ci ca expresia unei deveniri dialectice, privită nu doar ca expresia unor momente autonome, ci a unei durate, nu doar ca o suită de bătălii, ci ca un neîntrerupt proces de constituire a unei civilizații.

IN același timp, am avut în anul din urmă satisfacția apariției unui număr de lucrări de istoriografie a căror importanță ni se pare capitală nu numai prin faptul în sine al tipării lor, ci — așa cum spunem la începutul acestor rînduri — ai perspectivelor deschise în întreg spațiul cultural românesc, inclusiv beletristica. De aceea rîndurile noastre nu se vor, un bilanț, ci doar semnaleză acestor subiecte de meditație pe care ni le oferă cărți care aduc în prim plan Documente fie ale Unirii din 1859, fie ale Marii Uniri, fie cele ale actului de la 23 August 1944, înțeles nu numai ca o zi, ci văzută în ceea ce i-a premers încă din 1939, și i-a urmat în perioada imediat următoare, altele care, sprijinindu-se pe documente inedite sau pe surse puțin cunoscute, aduc interpretări noi, substanțiale și profunde noi asupra vieții politice și sociale dintre 1918—1933 (**România după Marea Unire**) sau asupra istoricului unor partide politice, a unor forme de organizare a țărănimii, a vieții parlamentare sau chiar a vieții cotidiene. Fiecare în parte și toate laolaltă au meritul nu numai de a elimina erorile de apreciere, ci de a așeza în adevărata lumină contribuția diferitelor forțe politice și personalități, de a le recunoaște meritele istorice în anumite perioade ale activității lor, de a nu le mai vedea cu o optică viciată de tabu-uri, de resentimente, de necunoașterea adevărului, ci de a le situa în relația lor dialectică,

de a le conferi locul pe care l-au ocupat în evoluția societății românești.

Fără îndoială, cercetarea istoriei noastre literare, istorie care nu poate fi decît cu preț unei automutilări desprinsă de contextul civilizației românești, nu poate decît profita de acest **spirit nou** al istoriografiei noastre, în sensul înțelegerii rolului și locului pe care l-au avut personalitățile ce-au imprimat o direcție estetică și culturală, al interpretării unor curente și opere în funcție de influențele ce se manifestă în contextul istoric respectiv, al retipării unor opere care au creat un climat spiritual, al explicării fenomenelor contradictorii, și al situării lor în formele specifice de dezvoltare ale societății românești.

Dar și creația propriu-zisă, în care noțiunea de roman istoric începe să se structureze pe noi dimensiuni calitative, — și ne gîndim la marea frescă a societății românești a marelui prozei noastre de astăzi, Radu Tudoran, ca și la literatura celor din generațiile următoare: Marin Preda, Eugen Barbu, Francisc Păcurariu, N. Țic și a celor mai tineri precum Eugen Uricaru, Dana Dumitriu, Ștefan Agopian — nu va întârzia să recepteze aceste înnoiri fundamentale în considerarea istoriei noastre. Să nu uităm faptul că decenii de-a rîndul, și ne referim la perioada anilor '50, imaginea vieții sociale și politice românești interbelice, ca să dăm un singur exemplu, a fost una pămîntară, denaturată, falsă, lipsită de un minim respect al adevărului, căutînd să pună în evidență „mica istorie”, să reliefeze tot ceea ce însemna mizeria umană și să răscolească o curiozitate nesănătoasă, impură — o literatură care nu se inscrie nici măcar în sfera literaturii.

De aceea credem că imaginea societății interbelice, în literatura română actuală, de abia de acum încolo poate să fie conturată. Se mai adaugă un fapt care nu trebuie neglijat atunci cînd ne referim la importanța lucrărilor de istoriografie privite nu numai ca entități în sine ci ca generatoare de perspective. Si anume faptul că generația scriitorilor care au acum cincizeci de ani s-a format cultural în climatul anilor '50, cînd istoria era deformată, falsificată pînă la a trezi omul, tinăr adevărate inhibiții față de un trecut ce i se infățișa — nu o dată — ca un conglomerat de monștri și fapte abjecte. Ei descoperă neîncetat o istorie așa cum a fost, o istorie menită să-i atragă, să-i cucerească, să-i facă să mediteze și să încerce a-i da echivalențele artistice meritate.

Valeriu Răpeanu

Istorie și contemporaneitate

să pătrundă pe cărările întortocheate ale filosofiei istoriei. Intrucît victoria de la Rovine se leagă de izbînda de la 23 August 1941, intrucît revoluțiile lui Horea și Iancu sînt evenimente din aceeași serie cu revoluția antifascistă și antiimperialistă, cu alte cuvinte intrucît avem o singură istorie de două mii de ani încoace, o singură istorie cu o continuitate exemplară? La toate acestea, scriitorul este dator să răspundă și să convingă. Dacă atîtea secole am stat în bătaia lunii, fiindcă am fost pînă în toate nopțile de lacomii de pămînt, dacă am stat și în bătaia soarelui, pînă în toate zilele, dar și în bătaia vînturilor care ne-au suierat prin toate trecătorile răsuflarea grea a cîmpurilor, a fost pentru că am visat mereu la un prezent închis în tainele viitorului.

Anul acesta se împlinește 600 de ani de la urcarea pe tron a unuia dintre cei mai mari domnitori români: Mircea cel Mare, căruia cronicile i-au zis și „cel bătrîn”, adică cel vechi, primul cu acest nume. De fapt, nu sîrbătorim doar domnia lui, ci și cele șase veacuri de istorie românească și europeană, fiindcă Mircea a fost o figură europeană, un viteaz neîntrecut și un diplomat superior. El nu l-a bătut numai pe Baiazid, dar a făcut politică internațională, încercînd deseori și izbutind cîteodată să domine, subminîndu-le, evenimentele care pregăteau căderea imperiului bizantin și intrarea Europei într-o altă zodie de zguduiri. Cum să nu fii fascinat de o figură atît de impresionantă? Două idei majore străbat gîndirea voinicului: libertatea și pacea, idei care s-au implicat în toată istoria noastră. Stăpînînd o țară locuită de români de la Severin și Făgăraș pînă la tîrmurile Mării celei mari, suveran deplin și conducător al unui popor liber, domnitorul n-a cedat nici o palmă de pămînt nimănui în in-

treaga lui domnie. Dar ceea ce îl caracterizează și-l singularizează printre ceilalți regi și împărați ai Europei aceluia timp este politica lui de pace și înțelegere cu toți vecinii. În vreme ce alte state își foloseau forțele militare și diplomatice în scopuri de cîmpiri și furturi de pămînt străin, domnitorul român își întărea armata doar pentru a-și apăra țara și își punea înțelepciunea în slujba păcii și prieteniei între popoare. Acest mod nobil de a gîndi lumea, îndrăzneț prin scop și superior etic, îl proiectează pe Mircea cel Mare ca pe un precursor de seamă al concepțiilor contemporaneității noastre. Moștenirea lăsată nouă face parte din temelii solide a gândirii românești și a experienței multiseculare a poporului român.

Literatura ultimilor patruzeci de ani și cu deosebire operele scrise după Congresul al IX-lea reprezintă un punct de vedere contemporan asupra rostului pe care trebuie să-l aibă scrisul nostru într-o epocă de mari și profunde transformări politice și sociale, dar mai cu seamă de transformări rapide, uneori greu de prins într-o carte. Scriitorii, scăpați din chinga dogmatismului, au înțeles importanța istoriei și valoarea ei în contextul apărării celor mai înalte și mai statornice idealuri românești, sociale, politice și naționale. Istoria a devenit unul dintre putericiile factori contemporani ai culturii noastre de astăzi, căreia i-a conferit temeinicie și farmec. Prezentul își impune cu autoritate forța pe care i-a dă entuziasmul societății socialiste, iar creatorul de artă se înregimentează în frontul marilor sarcini contemporane. Dacă trecutul ne urmărește năvalnic, dacă viitorul clocește în retorta zilei de mîine, prezentul ține măsura.

Dan Tărchilă

Dimitrie Grigoraș : 23 August

De două ori August

AUGUST, de două ori August ! O dată, în 1916, sub impulsul acelor arzătoare și irepresibile aspirații de fond, naționale, care uneau într-o singură, într-o unică și vastă experiență toate frământările, toate zbaterile și căutările de pînă atunci ale țării, ridicindu-le în virful de unghi al unora dintre cele mai înalte și mai cutezătoare idealuri. Sîntem departe de acel timp, sîntem departe în inima însăși a timpului acum, ne putem privi cu detașare istoria, o putem analiza și vedea sub toate laturile, în toată măreția și simplitatea ei.

Sîntem departe, însă nu chiar atît de mult : tangență la biografia noastră, a ticăruia, stă totuși cel puțin un bunic. Cînd sîntem copii, nici nu știm că el vine mai de departe decît casa și grădina din preajmă, nici nu știm că el a purtat un război. După ce creștem — și atunci, adeseori, e prea tirziu — ne dăm seama că el devine de fapt un strămoș. Că prin el dobîndim încet, încet și ideea și sentimentul de strămoși, adică pornind de undeva tot de lingă o casă, tot de la acel prag care e cel dintîi și dintîi al cunoașterii, al aflării de tine și de țară, într-o lume care nu stă nici ea pe loc și care este, se dezvoltă pînă ce se cuprinde și își cuprinde deodată toate pragurile. Și toate înțelesurile.

Cîte un bunic — tinăr soldat al lui August 1916 — am apucat mulți dintre noi și prin aceasta istoria este nu numai eroică, nu numai densă, dramatică și încordată, ci și uimitor de simplă, caldă și apropiată, familiară intrucitva, plină de amintirile și gesturile celor cunoscuți. Își mîngîia barba bunicul meu, și-o răs-fira ca pe o pală albă de foc mirosind a fum de tutun și-mi povestea că la vremea asta a coacerii strugurilor el a trecut munții-n Ardeal și după aceea l-a apucat iarna, s-a retras tot undeva în munți, spre Moldova, că a fost cam bătut un pic, adică ce un pic, a fost bătut ceva mai mult, s-a retras și s-a întărit în Moldova de unde, mamă-mamă, ce mai bătaie le-a dat și el apoi, uite-așa, se încălzise, ardea țeava armei, lua alta și trăgea, sîrea șanțuri, nu se mai oprea. Îl întrebam ce-i acela Ardeal pentru că mie mi se părea că un strugure, suna dulce cuvîntul, și el îmi răspundea: cum adică ce e ? — își răsucea mina, făcea un cerc către casă și peste dealuri, este

țară, îmi zicea, sînt niște dealuri, pămînt. Oamenii ca mine, bre, și copii ca tine, neastîmpărați. Ai noștri ca brazil, zicea, și l-am auzit de multe ori spunînd vorbe ca acestea, ai noștri ca brazil — l-am auzit și pe un frate al lui și pe un unchi din partea mamei, ai noștri ca brazil spuneau mulți, erau sau veseli, pe-trecuseră la vreun botez, ori la vreo nuntă, sau triști, se întorceau de la vreo inmormîntare, făceau cit e drumul de larg, își înfigeau cînd și cînd pașii adînc în pămînt, făceau cerc și cînd unul din-trei ei se desprindea și căta către poartă, în loc de rămas bun, în loc de bună seara, auzeau : ai noștri ca brazil !...

...Ai noștri ca brazil — spuneau mai tirziu și cei ce trecuseră iarăși munții, era tot la o vreme a coacerii strugurilor, se copseseră de fapt, era tot într-un an-timp al unor sentimente mari și înălță-toare, era după acea dramatică și hotă-ritoare înclăștare de foc națională prin care țara se întorcea adînc și definitiv către sine și se elibera. Luptînd, pentru că numai luptînd își reîntemeia și își deschidea către alte zări, mai înalte, des-tinul, jertfînd — pentru că numai prin jertfă își putea întemeia și deschide spre alte zări, mai înalte, cuvîntul și sufle-tul, viața ca și întreaga ei rațiune de a fi.

TOT într-un August, așadar, tot la o vreme a coacerii strugurilor. O dată, în 1916, a doua oară în 1944. Sensul și sen-timentul ideii de libertate, deci, această atît de adînc și înrădăcinată ființă care e libertatea și în numele că-căreia acest „ai noștri ca brazil” îmi suna mai mult decît un indemn, mai mult decît o realitate ; este chiar o da-torie, o lege, dacă vreți, o răsplată și față de acel bunic al meu și față de acei mii și mii de bunici care au semănat pămîntul și aerul țării și au făcut ca țara să se rostască în limba ei cu piine și sare către noi toți cei de azi. Tatăl meu, cînd s-a întors din război, nu vedea cu un ochi, lumea lui se pacificase doar pe jumătate. Un frate al său mîngîia lumea — și a mîngîiat-o pînă mai zilele trecute — doar cu o mină, pe cealaltă și-o mișca încet, abia și-o mișca, asta o știam doar eu, al nostru ca brazil și-a ascuns tot timpul aceasta, umbla puțin aplecat de un umăr, îl durea dar cînd era întrebât spunea că n-are nimic, ceva reumatism doar, și atît. Rănit în Tatra, a fost trimis

cu avionul la un spital în Sibiu, i-a fost cusută mina la loc și după aceea ori de cite ori îl durea arunca vina pe fier și pe beton. A lucrat la hidro și termocen-trale ca fierar betonist. A ieșit la pensie de pe șantier. Doar mie mi-a spus, în-tr-o seară, ce-a fost și ce e cu mina lui. Era mina stîngă, apăsa pe inimă, de inimă a și murit. Un alt unchi a căzut în drum spre București unde se dădeau lupte, știu asta acum, refăcînd datele și traseul călătoriei lui, era în permisie, și-a desertat ranița plină cu pesmeți și niște tuburi albe de bomboane tari și aromate — de unde le-o fi luat !? — a stat de vorbă seara cu toții în curtea bunicului, era vesel, ridea, își lua ne-poții pe genunchi, ne azvîrlea în aer și ne prindea, ne săruta, mirosea a sudoa-re și tutun. I-am rupt un nasture, și-a mai rupt și el doi pe caremi i-a dat, după care s-a ridicat ; bunică-mea toc-mai terminase de copt piinea, mirosea a coajă de piine puțin arsă, puțin crudă și smălțuită parcă, unsă cu miere. A rupt citeva, ne-a dat la toți, și-a oprit și el una și rîzînd, tot rîzînd, s-a îndreptat spre poartă : doamne, cum mai ridea ! Își ținea ranița doar pe un umăr, îi luceau cătărămile, răsărise luna, și luna și că-tărămile parcă ardeau. Noi mîncam, mușcam din piine și plîngeam. Poarta a rămas deschisă, parcă era plină de risul lui. Nu s-a mai întors.

August, deci, pe arborele unci singure familii, de două ori August.

August pe arborele înalt și puternic al țării, de două ori August, ca două cercuri concentrice, vii, într-un trunchi de care și noi, cei de azi, ne-am cuprins și ne vom cuprinde mereu. Ca de niște zori ce vin neîncetat dinspre rude și dinspre părinți. O dată, în 1916, a doua oară în 1944. Și în amîndouă timpurile ca înșiși ochii cu care vîd, în amîndouă timpurile ca înșiși ochii cu care sînt văzut și de lumina cărora mă umplu și-mi dau seama că libertatea, oricît ar fi de mare, oricît ar fi de eroică și în-țeleaptă, trece mai întîi și-ntîi — sau dacă nu trece, ajunge în cele din urmă — și prin cel mai neștiut și modest loc, într-o familie, de pildă, pentru că și într-o familie se pot petrece și se petrec evenimente care nu privesc altceva decît țara.

A.I. Zăinescu

O nouă etică

SE obișnuiește — și e firesc să fie așa — ca în preajma zilei de 23 August, zi care a marcat o cotitură în destinul țării noastre, să se facă ample sinleze ale realizărilor ma-teriale, sociale etc., dobîndite de la un an la altul sau de la un cincinal la altul. În procente sau cifre absolute sînt ară-tate, în fond, rezultatele muncii poporu-lui român în efortul de a-și construi un nou destin. Au fost instaurate noi relații de producție, s-a edificat o industrie pu-ternică, s-au înfăptuit, în România post-belică, transformări fundamentale în in-suși destinul poporului, deoarece toate aceste schimbări au avut ecou în chiar viața lui spirituală. Și nu putea fi altfel, deoarece a edifica o nouă societate în-seamnă, de fapt, a instaura o nouă con-diție umană. Acesta este scopul ultim : un om cu o morală și atitudine elevale. Fiecare tip de societate își are normele sale morale dominante după care func-tionează. Societatea socialistă își are și ea codul său moral, care exprimă înseși dezideratele societății privind configu-rația spirituală a cetățeanului dorit. So-cietatea noastră cultivă, prin toate mij-loacele de care dispune, acele trăsături morale înalte ca : un cult al muncii, un sentiment acut al dreptății, o dorință de implicare în treburile cetățenești, o con-știință a obligațiilor ce le revin în amplul proces de edificare a noii societăți, senti-mente nobile ca modestia, prietenia, omenia etc.

Teatrul este una dintre „forțele” sociale care educă cetățeanul în spiritul înaltelor principii morale ale societății socialiste, îi apără puritatea morală, ia atitudine față de încălcările flagrante ale normelor eticii, se „bate” pentru ca societatea, în ansamblul ei, să se ridice la o cit mai înaltă atitudine spirituală. Și-a asumat această misiune și, cred, în aceste patru decenii de existență postbelică, și mai cu seamă după Congresul al IX-lea al Parti-dului, se poate mîndri cu realizări de prestigiu. El nu și-a ignorat misiunea sa socială, dramaturgii dovedind o înaltă conștiință a misiunii lor. Cred că prin realizările sale majore, în opera unor dramaturgi ca Horia Lovinescu, Aurel Baranga, Teodor Mazilu, Lucia Deme-trius, Paul Everac, D. R. Popescu, Marin Sorescu, Ion Băieșu, Theodor Mănescu, Alexandru Sever, Dumitru Solomon, Iosif Naghiu, Viorel Cacoveanu, Paul Cornel Chitic, mai tinerii Mihai Ispirescu, Dinu Grigorescu, Nicolae Matescu și mulți alții, dramaturgia noastră a jucat un im-portant rol social în păstrarea morali-tății, a dus o adevărată luptă pentru ca societatea să funcționeze păstrîndu-și propriile deziderate morale, să-și res-pecte propriile sale legi.

Dacă satira românească a luat atitu-dine fermă față de tot felul de destabi-lizări morale, a făcut-o cu conștiința că apără integritatea morală a societății so-cialiste, că își îndeplinește, de fapt, me-nirea sa socială. Nu cred că există un scop mai nobil pe care și-l poate asuma un dramaturg, un comedioграф, decît acela de a fi, în continuare, o forță de șoc împotriva tuturor celor care ignoră, profitînd de o funcție temporară, dezide-ratele morale ale societății și le încalcă în beneficiu personal. O atitudine revolu-tionară față de aceste cazuri, o reacție hotărîtă, dă teatrului vigoare și sens social, iar dramaturgului conștiința utilității sale. În documentele de partid, în cuvin-tări ale tovarășului Nicolae Ceaușescu, dramaturgii sînt îndemnați la o atitudine fermă față de toți cei care, pierzîndu-și echilibrul moral, produc dezamăgire în perimetrul lor de activitate, dau cetățea-nului sentimentul că acolo nu funcțio-nează și nu sînt apărute normele etice ale societății noastre. A acționa în sensul moralei socialiste, iată, acum, un criteriu de evaluare a utilității sociale a unei opere dramatice, criteriu care poate de-cide asupra oportunității de a fi adusă în lumina rampei. Întrebarea fundamen-tală, care dă legitimitate actului dramatic, mi se pare a fi : apără hotărît normele etice ale societății socialiste ?

În angajamentul de conștiință pe care și-l ia fiecare dramaturg, acest criteriu este fundamental. Personal, am consi-derat întotdeauna că dramaturgia mea s-a înscris în perimetrul codului moral al societății socialiste, a luat atitudine, în numele acestor norme, din dorința de a face ca societatea socialistă să-și înde-plinească menirea de a configura o nouă conștiință cetățenească.

Tudor Popescu

Încredințare

Istoriei glas nou intruchipînd
și-a fost merit însemn de bărbăție ;
în adevăr născut, și-n omenie,
al patriei să fie-al tău cuvînt.

Înstrăinare, teamă, frig să schimbi
spre țară te-ai aflat mereu cu fața ;
întemeindu-i în dreptate viața
să dai puteri de rod acestui timp.

Să fii tu însuși ev și să aduni
în gîndul tău izvoare, codru, țară.
Recunoștința celor ce-ntrupară
din doină țara ta de oameni buni.

Să fii tu însuși evul ziditor
ce pune-n brazdă dor și-n griu lumină,
în imn să-i fie trecerea deplină —
și-n oameni — praguri înspre viitor.

De neamul tău, de ora lui ascuți
cu inima bătînd în milioane
de piepturi, ale țării suverane —
să fii tu însuși gîndul celor mulți !

Să fii tu însuși calea — să aduni
sub viu cuvînt și-aievea și visarea ;
eterne osii — muntele și marea —
ne poarte adevărul din străbuni.

Timp ziditor să fii, în cite sînt
să chemi sămînța, dragostea, izvorul
și-n oameni, însuși întemeietorul
să simți izvorul lumii triumfînd.

Destin de fluviu, unda să-ți culegi
din aripă de munți și de izvoare —
însemn al patriei nemuritoare —
împlinitor de dragoste și legi.

Să fii mulțimea și prin ea s-așezi
vigoare în cuvînt și temelie,
înveșnicind dreptate, măreție
acestor calme românești amiezi.

Să fii încredințarea de puteri
triumf al țării, de la ea luînd vlagă
desăvîrșindu-ți viața ta întregă
supremei sale libertăți și veri.

Mihai Negulescu

PATRIEI PARTIDULUI

Zamfir Dumitrescu : OMAGIU

August

Douăzeci și Trei

Pe bolta inimii senine
izvor cuvintelor, curat,
mugur de-nțelepciune plină
rodește-n August Douăzeci și Trei.
Adunind lumina vremii,
cu slove albe de neon și vis,
scriind cu glasul biruinței
drapelele ce au invins.

Ziditor
al unui veac de glorie,
veac cum nu a fost nicicând,
luceafăr, far al Libertății,
August Douăzeci și Trei.
An fierbinte, an nemuritor,
în țara marilor victorii,
condusă de Partid
și bravul ei Conducător.

Ludmila Ghițescu

În lumină

Mă-mbrac în august în lumină
Și mă fac cîntec ne-nterupt.
O aripă rotită-n zbor
Cu tot văzduhul dedesubt.

Cu ochii zilei scriu columne
Pe harta verii : douăș'trei
Fierbinte miez al devenirii
De eră nouă, Patriei.

Un vers de aur se scrisese
Poemului de început
În cartea marilor istorii
Purtată de eroi pe scut.

E pasărea acestei zile
Cu tot văzduhul dedesubt.
Mă-mbrac în august în lumină
Să mă fac cîntec ne-nterupt.

Nicolae Mircea Benn

O vară a iubirii

O vară a iubirii ne-nterupte
Ne luminează ca un spic de grâu,
Din vîrsta ei multiplicat fructe
Se-așează, aur, patriei la briu.

Vară prin dreptul nostru de a fi
Hotar de inimi devenit stindard,
Ce-a hrănit în libertate ctitorii
De pace, care-n stema țării ard,

Efigii noi în timpul nou își sună
Pe schele sus și-n clinchet de izvor,
Și-n singe chipul patriei ne-adună
Portret al biruinței – TRICOLOR I

Ani douăzeci și unu, de trudă și lumină –
Vară a păcii – cîntec păstrător
De grai și dor, de PATRIE ROMÂNĂ
Condusă de-un partid biruitor !

O vară a iubirii ne-nterupte
Ne luminează ca un spic de grâu,
Din vîrsta lui, în libertate, fructe
Se-așează aur patriei la briu !

Ion Mărgineanu

Fierbinte zi

Nu, nimeni n-a uitat
ziua aprinsă-n cerc de foc și singe
cînd viii și morții au ridicat
pe umeri, un popor, care nu plînge

o țară inverzită pînă-n munți
brăzdată de șuvoaiele de sete
cu mic, cu mare, tineri și cărunți
au fost pe rînd, și cîntece și jertfe

au fost coloana fără de sfîrșit
în vechiul dor de libertate nouă
o inimă cit țara i-a cuprins
și pieptul țării azi e plin de rouă

Nu, nimeni n-a uitat, nu va uita
fierbinte zi, cînd noduri s-au tăiat
să nască țara nouă, nou destin
pe un pămînt eroic și curat

Nu, nimeni n-a uitat, nu va uita
fierbinte zi, în care-ntreg poporul
cu prețul vieții, apărîndu-și viața
și-a luat în stăpînire viitorul...

Victoria Milescu

În Augustul eroic!

Impodobind în August a Păcii puritate
Zăpezile luminii ne auresc ogorul
În vatra omeniei cresc holde-mbelșugate
Prin care se-mplinește pe sine azi poporul

Și-n hărnicia faptei cu dragoste deplină
Ne făurim sub soare uneltele cîmpiei
Și țara biruinței e-o rodnică grădină
Sub oștile recoltei din largul României.

Voință suverană în vîrsta sărbătorii
Aniversind un August de sfîntă libertate
Boltește curcubeic stindard peste victorii
Partidul Comunist îl poartă-n demnitate !

Ion Popa Argeșanu

Iubirea de Patrie

Nici o jertfă adusă pe altarul Patriei
pentru ființa eternă a neamului
nu a fost, nu este și nu va fi
zadarnică !

Aud munții strigătul meu
ce poate despica precum un fulger stîncă,
dar străfundul de inimă
ce-și întoarce obrazul de la propriul fiu
dăruindu-l mării de brazi
fremătătoare iluminare
prin cuvîntul de frăție rostit
iubirea de Patrie eternă
simțitoare timpă de mamă
plecată peste pieptul
din care a fișnit în lume inima
ca strigăt și torță –
iubire luminoasă
lumina Patriei –
inconfundabilă și fără pereche
de neprețuit,
în singura noastră viață
tulburătoare și de netăgăduit !

Vasile Speranța

Anotimp de rod

Fericit este cel care trece
prin sărbătoarea patriei sale
ca printr-o cîmpie
luminată de florile grîului,
cu sufletul flamură-roșie,
desculț alergînd
prin acest anotimp
arcuind zări de cristal,
cînd la orice atingere
se aud clopoștii de aur
de pe fruntea eroilor...
Fericit ești tu, suflet al meu,
cînd pretutindeni auzi
rîset de ierburi și struguri –
arhipelagul luminii
prin care te pierzi
așa cum se pierd pe o apă
luntrice dragostei
și te bucuri,
în azurul acesta te bucuri !

Eugeniu Nistor

Peisaj comunist

În dimineața gîndului meu Partidul
cum în acest poem
sinceritatea cuvintelor
și bucuria rostirii lor
cuvinte invitate anume
pentru nașterea spațiului
gîndit între forma inimii
și culoarea de neînvins a singelui
în care exist

Octavian Doclin

Partidului

Ție fremătîndu-mi plinul
spicul verbelor închinu-l,
ție, pururi răsăritul
ce pe El ni l-ai adus,
de pe chipul țării ridul
să îl șteargă c-un suris.

Erich Kotzbacher

Cum fluviul...

Vasta zi nu a fost iluzorie
și întinde lumini calm peste umbre,
peste amurgul cu nuanțe sumbre
ca într-un răsărit de istorie...

Apar pe ecran noi sori din penumbra,
cîmpu-i înfiorat de victorie.
O astfel de zi e peremptorie,
nici un nou nu poate s-o adumbre.

Vastei zile greu îi afli imagini ;
trece prin miezul istoriei noastre
cum fluviul ce ne încinge țara

renăscută din război și paragini,
sub carpatine zări limpezi, albastre
unde în August serbăm Primăvara !

Radu Felecan

Situația informației literare

A FI - sau a nu fi informat? Aceasta este problema ce se pune oricărui individ care se interesează într-o direcție oarecare a științelor naturii sau ale omului. Puțini sînt aceia despre care se poate spune că, grație unei metode, și-au însușit cunoștințe sistematizate și că astfel se orientează fără mari dificultăți, în cercuri tot mai largi de cunoștințe. S-a criticat, mai ales în pedagogie, însușirea mecanică a acestora, cu încălcarea memoriei și în dauna dezvoltării judecătii. Fără a fi fost de profesie pedagog, Rabelais a ironizat pe dascălii timpului său, cu epitetul mușcător de „puțuri de știință”, iar pentru croul tinăr al romanului său a propus, cel dinlăun, învățămîntul intuitiv. A ști să citești și totodată să înțelegi într-adevăr ce ai citit, este mai greu decît ne închipuim. Nu puține sînt cronicile literare, de pildă, care nu ating fondul lucrurilor și nu scot în relief nota specifică, originală, a lucrării. Paul Valery, într-una din scurtele poezii ale culegerii sale, *Charmes* (1922), găsea o scuză celor mai alese (el spunea „bune”) spirite, promițindu-li-se numeroase erori¹⁾. Un adagiu mai cunoscut ne spune că nu greșeste decît cine nu muncește. Într-adevăr, confuzii de date, de nume, de persoane, sînt frecvente în scrierile celor mai reputați oameni de știință și chiar capetelor de savanți, universal prețuiți. Învățătură profesor clujean de literatură română, Gheorghe Bogdan-Duică, deși era cumnat al lui N. Iorga, își făcuse din depistarea erorilor materiale ale acestuia o adevărată voluptate. Descoperindu-i numai două, G. Călinescu nu l-a cruțat în monumentală sa istorie literară, neacordindu-i locul cuvenit în această disciplină.

Dacă așadar cei mai mari greșesc, ce să spunem de cei mai mici și mai ales de aceia ce, neavînd nici o contingentă cu critica și istoria literară, se erizează totuși în judecători?

De vreo două decenii s-a manifestat și în noi un interes crescînd pentru informatică, o nouă disciplină, care cu concursul computerelor a ajuns să facă o adevărată concurență atît literaturii de creație sau de traduceri, cît și celorlalte arte, majore sau minore. Ca să fim mai preciși, vom spune că se face la computer poezii originale (nu foarte bune) și tălmăciri (superioare multora individuale), tablouri, schițe, de orice stil, chiar din cele mai noi (mai puțin îndrăznețe decît acelea ale pictorilor cu lucrări permise în marile colecții și chiar în muzee) etc. Cartea lui Radu Bagdazar, *Informatica mirabilis* (Editura „Dacia”, 1962) își justifică epitetul: citești și te creuști (de mirare, nu ca un dreptcredincios).

Nu despre aceasta vom glosa în rîndurile ce urmează, ci despre informațiile de tip așa-zis clasice, în domeniul literaturii naționale și mai ales în cursul ultimelor două decenii, concurate, cum văzurăm, de aparatura electronică.

Puține au fost, pînă în 1944, monografiile și bibliografiile literare. Același G. Bogdan-Duică ne-a dat o serie de excelente monografii consacrate lui I. Barac, Gh. Lazăr, Ion Ionescu de la Brad, Simion Bărnuțiu, V. Alecsandri. Înainte de a-și cuceri locul proeminent în critica literară, E. Lovinescu a scris și el monografiile de referință despre Grigore Alexandrescu, Costache Negruzzi și Gheorghe Asachi. N. Iorga le aprecia, în dauna însă a operei critice, integral respinsă.

Singura ediție critică, în puterea cuvîntului, a fost întreprinsă în deceniul al patrulea de regretatul Paul Zarifopol, întru edificarea *Operele* complete ale lui Caragiale, de care se apropiase personal în anii berlinezi ai acestuia. Caragiale era însă ostil informării, mai ales asupra începuturilor lui, refuzîndu-le categoric lui Horia Petra-Petrescu, pentru teza de doctorat de sub conducerea lui Weigand, la Lipsca. Era tot atît de ferm în refuzul de a răspunde asupra unor date biografice, considerînd că nu au de a face intru nimic cu opera, singura interesantă.

Spiritul public a evoluat însă în interval și s-a deschis nu numai asupra integralității operei, dar și în privința biografiei scriitorilor, avid de a fi cît mai complet informat. „Biografia subțire”, de care Eminescu se arăta indignat în *Seri-*

soarea a II-a, este de fapt o creație mai recentă, începînd cu însăși viața lui, magistral reconstituită de G. Călinescu. La întrebarea mai veche, referitoare la postume, adică la scrieri nefinisate și rămase în manuscris, vechea critică²⁾ se arăta ostilă deshumării și difuzării lor.

ASIUNEA informativă, anterioară cu puțin, la noi, celei informatice, a generat în ultimele două decenii o serie incalculabilă de lucrări despre clasicii noștri, științific receditați și totodată pentru scriitorii pe care Emile Henriot i-a numit „de raftul al doilea”. În două colecții, una bucureșteană și alta clujeană, *Restituție și Restituiri*, au fost smulși uitării scriitori de mult uitați, de la începuturi pînă aproape de zilele noastre.

Mii de articole au apărut în presa noastră, politică și literară, despre marii noștri clasici, comemorați periodic, iar unul singur, Eminescu, de două ori pe an, adică atît în ziua nașterii, în ianuarie, cît și în aceea a morții, în iunie. Desigur, nu toate sînt referențiale, adică aducînd fie date noi, fie interpretări personale. Ele atestă însă evoluția spiritului public, de care pomeneam mai sus, căruia nimic din viața și opera scriitorilor preferați nu-l lasă indiferent.

Ca director al Institutului de literatură și folclor pe care-l îndruma, G. Călinescu își formase o echipă de cercetători și cercetătoare în arhivele publice și pe lângă urmașii scriitorilor, pentru a strînge cît mai multe documente biografice și, eventual, inedite (scrieri, corespondență, fotografii etc.). Rezultatul anchetelor respective este sensibil și în revista Institutului, și în ediția a II-a a monumentalei istorii în care judecățile literare au fost rareori revizuite, dar informația biografică și-a revendicat noi spații largi. Ca un singur exemplu, vom menționa finalul, cu 12 rînduri consacrate tatălui lui Ion Barbu, mai precis evoluției carierei lui C. I. Barbilian (cu n-rul respectivelor decretelor) și cu 16 rînduri referitoare la domiciliul poetului, de la naștere pînă la moarte (localitatea, strada, proprietarii l).

Spiritul de meticulozitate și de exactitate pe care-l oferă exemplul lui G. Călinescu, criticul și istoricul literar de astăzi de cea mai largă audiență, este un indemn meritu valabil pentru tineretul ce-l consacră un adevărat cult.

Am face o singură observație strict personală, privitoare la metoda noastră de informare. N-am beneficiat, în decurs de peste șazeci de ani de activitate, de suficiente date informative: majoritatea mi le-am găsit singur, iar pe celelalte le-am verificat, înainte de a le da crezare. Metoda carteziană, dubitativă, ne ferește de erori. Noua echipă de critici și istorici literari găsește un alt climat, mai bun și mai prielnic muncii decît cel de altădată.

Șerban Cioculescu

²⁾ M. Dragomirescu, G. Ibrăileanu

DUPĂ ce o generație întreagă s-a născut într-un august în flăcări, renunțînd, după naștere, la o parte din liniște, poate la cea mai coaptă parte a vieții lor, într-o altă clipă de liniște de după spaimă, s-au născut alte generații. Și, ce e mai ciudat, depărtîndu-ne de emoționantul august, el devine mai acut în conștiința și-n suferințele acestora. Am fost dintre acei care n-am purtat acel august în singe, dar l-am avut prezent în memorie prin rădăcinile unui șir de oameni care ne-au precedat. Ei ne-au transmis acel nobil tumult, ni l-au imprimat în memorie, l-au transmis de pe o rețină pe alta, culminînd cu albastrul de după atîtea și atîtea cîmpuri de luptă fulgerate de gloanțe. Niciodată nu ni s-au părut de ajuns cuvintele cu care au fost înălțate colane ale dragostei înfînte pentru acei bărbați deveniți eroi. Ne întoarcem înspre ei sentimentat, dar și asumîndu-ne o mare și îndrăznească responsabilitate.

Ei au avut o grea și fantastică preocupare: viața! Poate și cea mai tulburătoare dintre poruncile pe care le-am primit de peste ani. Poate revelația biologică a lui homo sapiens. Poate ceea ce gîndul îndrăznește. Poate ceea

CRISTAL

Mă inspăimînt cînd imi dau seama cît de inuman mă pot arăta cu cei care s-au făcut vinovați față de umanitate.

Nu știu ce fel de munți vor fi avînd planetele din alte sisteme solare. Dar pentru oceanele noastre ar putea să ne invidieze.

Bucurați-vă de stolurile de rîndunele care sosesc odată cu primăvara, dar salutați-o cu respect pe cea care își ia curajul să vină prima.

Nimic din ceea ce sînt gata să iert altora nu pot ierta celor pe care îi iubesc.

Mai mult decît noblețea, obligă talentul.

Nu-mi plac cei care filosofează picior peste picior, ci cei care — ca Gînditorul de la Hamangia — își pun problemele vieții cu fruntea între pumni și cu coatele pe genunchi.

Geo Bogza

Cad frunzele...

CIND eram mică, una din minunile lumii era cînd începeau a cădea frunzele uscate din cerul livezii, frunze ruginii ce se așterneau în coror gros pe iarba încă verde, ca, apoi, datorită greblelor harnice, să se transforme în mormane enorme, pe care zadarnic căutam noi să le facem fintini, căpiți ori colibe, căci se surpau la cea mai mică zbatere de vînt... Cînd, mai apoi, Vasilecel-Mare, Mleşniță ori Teofil dădeau foc acestor amar de frunze, fumul albăstriu și înecăcios, ce se întindea peste întregul lunec, întunecînd-o, mă făcea să tușesc și să plîng fără voie, în vreme ce-o mare tristețe îmi cobora pe suflet. Poate pentru că, nedeslușit, eram copleșită de gîndul că acele victime ale focului fuseseră odată verzi, riguroase, pline de viață! Spectacolul era măreț și tragic și cînd focurile se stingeau în sfîrșit, în urmă nu rămîneau decît cenușă, pulberi și fărîmă.

Oare așa să fi fost și după August 1944 la Careii-Mari, Satu-Mare, Huedin ori Ilamei și-atîtea alte locuri din nordul Transilvaniei, — cînd ostășimea noastră a căzut în luptele contra armatei horthysto-hitleriste și pe locurile unde s-au adunat mormanele celor căzuți s-au ridicat acele impozante monumente ce străjuiesc piețele orașelor atît de încercate, ca un memento mori?

— Cînd am intrat în Budapesta, — imi spune un prieten care a luptat din prima zi pînă în cea din urmă zi a celui de-al doilea război mondial —, din regimentul nostru nu mai rămăseserăm decît 18 oameni: 4 ofițeri și 14 soldați; iar acolo, un vechi camarad de școală, într-o groapă, înarmat c-un brand, bombarde de zor inamicul; apoi, ne-am întîlnit cu alie unități, la fel de încercate, din care mai rămăseseră doar 11 oameni comandați de-un simplu caporal...

Mai e de adăugat ceva la această crîncenă și uimitoare poveste, ce-mi amintea de mormanele de frunze uscate din coplărie? Poveste ce-a existat cu-adevărat, ca și acel 23 August, acea Zi a Eliberării pe care a căutat s-o apere noianul de vieți omenești? Eu cred că nu mai e nimic de spus... Și, totuși, am să mai spun ceva. Ceva la care n-am fost martor ocular. Povestește Didica...

CIND a sosit la București, în Barbu Delavrancea, hirtia ce vestea moartea sublocotenentului Paul-Mihu Sadoveanu, înmormîntat în Cimitirul Eroilor de la Alba-Iulia, tata a scos un cuvînt. Alb ca hirtia la față, cu ochii lui albaștri deveniți dintr-odată aproape negri, a intrat în odala lui de lucru, în care s-a închis. Încințeles că nu cu cheia. Cine ar fi îndrăznit să-i tulbure liniștia? Umblam cu toții în virful picioarelor, vorbeam șoptit, ne stăpîneam hohotele de plîns în batistă. Apoi, tata a ieșit într-un tirziu. Timpul, oprit o clipă-n loc, și-a dat drumul din încordare și-a răsuflet o dată adînc. Și-n dată anotimpurile au prins a se perinda cu grabire, ca cînele care întîrziase de la lucru. Au început a înflori grădinile, apoi a se coace cîrșile, frunzele s-au îngălbenit și-au căzut legănînd în iarbă, ninsorile și vîfornia au înghețat inima pămîntului... O dată, de două, de trei ori? N-aș putea spune. Dar într-o bună zi, — era vară — tata a spus:

— Mergem la Alba-Iulia!

Paul, — sau Ava Pavăl, cum îi spunea autorul „Zodiei Cancerului” ginerelui său, Știubei — a înhamat cei 40 de cai la Warburgul lui și-au pornit. Au mers în tăcere. Au ajuns într-un tirziu. Mașina s-a oprit c-un horcăit. Tata a coborît. A zis:

— Merge numai Didica!

Ș-au intrat amîndoi pe poarta cu arc, în grădina mormanilor de frunze moarte. Toate mormintele la fel. Simple, c-o cruce de lemn, fără grilaj. Au ajuns. S-au oprit. Nu s-a rostit nici o vorbă. Nici n-au curs lacrimi. Era o reculegere a tuturor celor care luptaseră ca să păstreze acea Zi a Eliberării, toți cei care-și dăduseră viața pentru ca 23 August să nu rămînă doar o umbră înșelătoare...

Apoi, tata a zis, scurt:

— Mergem!

Și-au plecat.

Și-n urma lor, mormanele de tăceri i-au întovărășit pînă la poarta cu arc, pe care scria: „Cimitirul Eroilor”. Acolo, s-au oprit, sfîoase.

Și-acolo sînt și-acuma. Dorm împăcate, străjuind pămîntul pe care l-au apărut cu-atîta dragoste și-atîta vitejie...

Profira Sadoveanu

Anotimp de eroi

ce revoluțiile spiritului și-au asumat cu orgoliu.

Nu vrem să fim privați de ceea ce ei ne-au îndemnat să obținem: îndrăzneala. Nu vrem să ni se ia ceea ce ei au încuviințat că ni se cuvine: fericirea. Și nici la speranță nu vrem să renunțăm.

Acel august de după flăcări, bîncu-vîntat de copii și de bătrîni, de toți cei care au mai rămas după numărătoarea inversă a bărbatilor trimiși în linia întîi, ne-a învățat că e dreptul nostru să obținem cu tenacitate, dintre o sută de păsări visate, măcar una singură care să fie și să rămînă a noastră: pasărea albă.

Acest august miroase a piine, desigur, dar e suficient să săpăm în el ca să dăm fie și de-o urmă de singe și de lacrimă. El are în sine ceva frust și pur care vine de undeva, de foarte departe, ca o melodie străveche. Ei, știuții și neștiuții eroi, vin și revin în fiecare august alături de noi, nu atît dintr-o lecție de istorie, dintr-o oră zidită în conștiința noastră, ci dintr-un fel de a fi și de a se sacrifica al românului. Gîndind amarul ultimei lor clipe dar și

speranța, cînd au căzut mistuiți de o credință pe care ne-au transmis-o din tranșee, să nu uităm că nu numai din spirit de sacrificiu s-au jertfit, dar și dintr-un foc sacru împrumutat de acest pămînt. Și-au cerut în numele unei singure lacrimi, pe care mulți dintre ei au vărsat-o, singuri și neștiuți eroi, să dispară starea de disperare pe care au cunoscut-o în augustul ultim al existenței lor.

În acest august al păcii modul nostru de a-i glorifica nu poate fi decît unul singur: de a nu-i dezminți în tot ce-au visat, au rostit, au făcut legămînt înainte de moarte.

Va fi și va rămîne o lună fundamentală între lunile anului, aducîndu-ne demnitătea întreagă a unui anotimp în care bărbații s-au numit eroi.

Și pentru că erot au fost și eroi sînt încă, în acest timp socialist care ne reprezintă, cu siguranță că ei vor construi la lumina omenească, în acest ceas românesc, tot ceea ce se cuvine acestui neam venit înspre noi de la primele sale voievodate.

Areta Șandru

¹⁾ „Aux meilleurs esprits, / Que d'erreurs promises“ (Le Sylphe).

La cumpăna apelor

Monumentul Eroilor Patriei (București)

LUCIAN BLAGA și-a intitulat una dintre cele mai frumoase cărți de poezie *La cumpăna apelor*. Poetul se simțea ajuns pe creasta unde încetează urcușul viei al anilor tineri și începe coborișul, mai lent sau mai involburat, al vârstei mature spre bătrânețea înțeleaptă. Acolo sus, pe cel mai înalt platou, există un răgaz pentru a cuprinde cu privirea întreaga zare, pentru a măsura drumul străbătut și a scruta căile ce duc spre viitor.

Această cumpănă a apelor există adesea și în viața popoarelor. Uneori ea oferă un prilej de serenă cumpănare a învățăturilor trecutului și de alegere a drumului ce ar trebui urmat în viitor, a distanțelor ce vor trebui străbătute și a

noilor obstacole care vor trebui învinse pentru atingerea obiectivului fixat.

Dar cumpăna adevărată a apelor se află pe crestele cele mai înalte ale munților, acolo unde ploii nesfârșite revărsă puhoie apocaliptice de ape, iar zăpezile adunate în uriașe depozite se prăvălesc, cind sosește ceasul topirii, în torenți gigantici care dacă se revărsă deodată înecă, precum bine știm, din nefericire, orașe și sate, ca-ntr-un joc de giganti. Acolo sus, în ceasurile de primejdie, privirea celui ajuns la cumpăna apelor poate fi înfricoșată de involburări de viitor ce-l lovesc ca niște aripi ale amenințării, de fulgere brăzdind cu înverșunare întunericul, de puhoie revărsându-se ca-ntr-un sfârșit de lume, iar mintea sa poate fi obligată să ia într-o clipită decizii prompte, neșovăitoare, hotărâtoare.

În existența indivizilor astfel de momente decid, adeseori pentru întreaga viață, drumul lor de acum înainte prin cernerea anilor, și astfel de momente de înaltă tensiune, de ciocnire a tendințelor contrarii din om, au fost adesea folosite în literatură pentru a sonda caracteristicile definitorii, adincimile psihice caracteristice ale ființei umane. În viața popoarelor imperativul opțiunii la cumpăna vijelioasă a marilor ape dezlănțuite ale istoriei între o soluție sau alta implică asumarea răspunderii pentru soarta a milioane de oameni.

Există în istoria poporului român un lung șir de asemenea hotărâri luate la cumpăna apelor dezlănțuite fără amânare, la cumpăna destinului, cind fiecare participant la hotărâre și la fapta ce trebuia să-i urmeze — și să ducă la biruință, căci altfel pieri însăși ființa neamului — simțea ceca ce Eminescu rostește prin gura lui Mircea cel Bătrîn: „Eu? Îmi apăr sărăcia și nevoile și neamul...”.

Această trăsătură pecetluiește marile acte istorice hotărâte de poporul român atunci cind îi era negat pină și dreptul la „sărăcia, nevoile și neamul” său.

Din numeroase studii și lucrări de sinteză publicate de istorici competenți sînt bine cunoscute condițiile nespuse de grele în care s-a aflat țara noastră în anii celui de-al doilea război mondial, în care a fost împinsă printr-o evoluție istorică binecunoscută a situației general-europene, împotriva vointei poporului român, împotriva intereselor sale reale.

AGRESIUNEA fascistă începuse și împotriva Uniunii Sovietice — așa cum începuse împotriva Poloniei și apoi în Occident — sub forma vijelioasă a *Blitzkrieg*-ului, a atacurilor decisive pe mici sectoare cu mari mase de forțe precedate de divizii blindate fără egal în lume în acele zile, cu înaintări spectaculoase, euceriri de mari teritorii și distrugerii îngrozitoare. Dar elanul ofensiv al armatei hitleriste a fost treptat slăbit, tocit, micșorat de întărirea viguroasă a capacității de luptă a Armatei Sovietice, de rezistența tot mai eficientă și mai bine organizată a mișcării de partizani din U.R.S.S., a mișcărilor de rezistență din țările ocupate de fasciști. Și au început anii negri pentru Hitler și pentru sate- liții săi. În vara lui 1943, după capitularea de la Stalingrad, după debarcarea anglo-americană în Sicilia, după transformarea uriașei bătălii de la Kursk-Orel-Belgorod într-o ofensivă germană într-o mare contraofensivă blindată sovietică, era clar și pentru cei mai miopi că războiul lui Hitler este definitiv pier-

dut. A fost momentul de răscruce cind atit politicienii burghezi din opoziția democratică (care protestaseră pină atunci prin memorii și scrisori adresate lui Ion Antonescu împotriva cursului politicii sale, fără eficiență dar dovedind neîndoielnic curaj), cit și membrii mai lucizi ai unor guverne infeudate Axei încep să caute cu disperare soluții salvatoare de dezastrul iminent.

Intr-un articol publicat cu doi-trei ani în urmă le reproșăm istoricilor noștri că nu au elaborat încă, pentru cunoașterea exactă a desfășurării concrete a luptei pentru înfăptuirea actului istoric de la 23 August 1944, un corpus concludent de documente. Din fericire, această situație a încetat prin înfăptuirea, în urma unor temeinice eforturi de cercetare și ordonare de documente, a unui masiv corpus intitulat: **28 August 1944. Documente**. El este datorat unui grup important de cercetători coordonat de Ion Ardeleanu, Vasile Arimă și Mircea Musat, și a fost publicat în 1986 de către Editura Științifică și Enciclopedică sub egida Direcției Generale a Arhivelor Statului și a Centrului de Studii și Cercetări de Istorie și Teorie Militară. Cele patru volume cuprind documente din perioada 1939—1945 și constituie o bază sigură pentru elaborarea unei vaste opere de sinteză, de prezentare de ansamblu, amănunțită, științific sever fundamentată, a pregătirii și înfăptuirii actului de la 23 August 1944, care ar putea prezenta și peste hotare realitatea, adeseori deformat interpretată prin informații parțiale și îndoielnice, a unui mare act politic.

Putem descifra din graiul exact al celor 1392 documente importante cuprinse în cele patru tomuri desfășurarea complexă a acțiunilor întreprinse în țară sau pe arena internațională, în perioada 1939—1944, în legătură cu împingerea României spre ascensiunea fascismului, spre dictatura de dreapta și spre război, putem cuprinde foarte complexa activitate desfășurată de P.C.R. și de forțele democratice și progresiste din România împotriva fascismului, contra războiului, pentru făurirea unității de luptă a forțelor potrivnice războiului.

Din studiarea documentelor amintite ni se înfățișează în toată complicația lor numeroasele acțiuni pentru grăbirea ieșirii României din războiul purtat alături de Germania hitleristă, contradicțiile tot mai violente dintre comandamentele și trupele române și germane, greutățile tot mai complicate, agravate neconținut în desfășurarea relațiilor economice, ridicarea tot mai fățișă a națiunii române împotriva războiului ce i-a fost impus.

REVOLUȚIA de eliberare națională și socială de la 23 August a fost înfăptuită de poporul nostru într-o impresionantă unitate politică și morală cristalizată în jurul Frontului Unic Muncitoresc.

Actul de la 23 August 1944 s-a bazat pe uriașe forțe patriotice, capabile să realizeze curățirea Capitalei de unitățile germane staționate în ea, zdrobirea atacurilor hitleriste pornite dinspre Ploiești-Otopeni, apoi sfărșimarea rezistenței germane la sud de frontiera vremelnic fixată prin dictatul de la Viena, stăvilirea atacurilor maghiaro-germane dezlănțuite pentru atingerea liniei Carpaților și zăvorirea trecătorilor, precum și eliberarea în scurtă vreme, în colaborare cu trupe sovietice, a Transilvaniei de Nord și participarea, alături de Armata Sovie-

tică, la eliberarea Ungariei, Cehoslovaciei și a unei părți din Austria, precum și trecerea la înfăptuirea unor profunde transformări revoluționare.

Actul dus la biruință cu atita energie, pregătire minuțioasă și curaj de către România a uimit, imediat după realizarea lui, pe oamenii politici realiști și pe comentatorii de presă lucizi prin caracterul impresionant al consecințelor sale imediate. În dimineața zilei de 24 august, Hitler, complet izolat în morhoritul său delir, mai putea trimite Legației sale din București ordinul: „Arestați imediat camarila trădătorilor; innăbușiți eventuala răscoală; formați un nou guvern prezidat de un general filogerman”. Evident, ordinul său plutea în golul pur. Căci trupele nu numai că nu au putut „aresta camarila trădătorilor”, ci peste câteva zile au trebuit să depună armele și să se predea.

Dintre reprezentanții rațiunii și previziunii lucide, un comentator al ziarului francez „Le Figaro” seria la 25 august: „Este prematur să evaluăm toate consecințele pe care le poate avea răsturnarea de situație produsă în România. În orice caz, este un eveniment de mare importanță, care a dat una din cele mai sensibile lovituri celui de-al III-lea Reich. În primul rînd, pentru că îl lipsește definitiv de ultimele resurse de petrol pe care le-ar mai fi putut extrage. În al doilea rînd, pentru că ar fi imposibil ca celelalte state aliate, Ungaria și Bulgaria, să nu fie și ele antrenate în catastrofa care a început să amenințe cel de-al III-lea Reich”. (Op. cit. documentul 724).

ÎN realitate, înlăturarea guvernului dictatorial, ieșirea din războiul purtat alături de Germania hitleristă și pășirea României în războiul antihitlerist au avut consecințe mult mai mari decit cele prevăzute de comentatorul amintit. El a avut anulul posibilitatea menținerii alinamentului german fortificat din Balcani, impunind retragerea grabnică a forțelor militare hitleriste amenințate de încercuire prin înaintarea în marș a trupelor sovietice spre Apus. În același timp, ele au deschis căile pătrunderii rapide a trupelor sovietice spre Europa centrală și spre însăși inima Germaniei, scurtînd mult durata războiului.

Prin marel și cutezătorul său act la 23 August 1944, România a dovedit întregii lumi cel puțin trei lucruri:

— Că poporul român pășeste cu fermitate pe drumul bătut și uitat din belșug cu singe de strămoșii săi în lungul întregii sale istorii vitrege, ridicîndu-se cu toate forțele sale vitale împotriva jugului și împilării străine;

— Că un popor dornic să-și apere dreptul său la viață, la alegerea fără intervenției străine a drumului pe care vrea să meargă spre viitor, are întotdeauna cîștig de cauză dacă știe să-și organizeze cu luciditate forțele și să le folosească în momentul potrivit, cind apar condiții prielnice;

— Că fiecare popor, mic sau mare, are o misiune importantă în apărarea libertății și independenței colțului de lume în care i-a fost hărăzit să trăiască, și că un stat mijlociu poate îndeplini un rol major în lupta dintre coloși.

Francisc Păcurariu

Limba noastră

CUTĂRESCU și sinonimele lui

EXISTĂ, cum se știe, în limba română un număr mare de pronume nedefinite, unele simple: *altul*, *alta*, *atare*, *alit(a)*, *cit*, *cită*, *cutare*, *tot*, *toată*, *unul*, *una*, altele compuse (din cele simple sau din pronumele relative, cu o parte care nu se schimbă la început sau/și la sfîrșit: *fiecare*, *fiecine*, *oricare*, *oricine*, *orică*, *oarecare*, *vreunul*, *vreuna*, *ceva*, *altceva*, *cineva* etc.). Aproape toate fac parte din lexicul fundamental, cele simple, cu excepția lui *unul*, *una*, care provin din numeralul cardinal *unu*, *una*, fiind moștenite din latină.

Cel mai interesant dintre acestea ni se pare a fi *cutare*. După B. P. Hasdeu (*Magnum etimologicum romanicae*, s.v. *atare*), *cutare* formează triplet etimologic cu *acătare* și *atare*, „toate derivate din latinul vulgar *ecce-talem*, de unde și italianul *cotale* alături cu spaniolul *atal*”. Lucrările lexicografice mai noi indică drept etimoane pe *ecceum-talem* pentru *atare*, *ecce-talis* pentru *cutare*, în timp ce *acătare* este însoțit de precizarea „etimologie necunoscută”. Ultimul este folosit în limbajul popular și familiar actual doar ca adjectiv nehotărît și exclusiv cu forma *acătării*, de regulă la gradul comparativ de superioritate. Săneanu, care ilustrează forma *acătare* cu un citat din Anton Pann („și eu acătare poamă nu sînt, dar nici fiece pasăre nu mă mănîncă”), in-

dică drept etimon al termenului lat. *ecce-talem* și socotește pe *atare* și *cutare* ca obținute prin „scurtare” din *acătare*.

Tot numai ca adjectiv nehotărît este întrebuintat și *atare*. Să observăm, în legătură cu aceasta, că intră în structura locuțiunii conjuncționale *ca atare* „decî, în consecință”, care poate funcționa, însă, și ca locuțiune adverbială (cf. „...problemă importantă și gravă recunoscută de toți *ca atare*...” — emisiune radio din 4 iunie a.c.). De asemenea, trebuie remarcat că, deși dicționarele și alte lucrări normative (cf. *DOOM*) îl înregistrează ca adjectiv invariabil, *atare* este întrebuintat și cu forme flexionare: „...îmi asum riscul unei *atari* declarații” (Rom. lit., anul XIX, nr. 21, p. 13, col. 4).

În ceea ce-l privește pe *cutare*, o primă constatare trebuie să remarcă retragerea acestuia, de o bună bucată de vreme, din limba literară în uzul popular. În secolele trecute, termenul făcea parte, fără îndoială, din lexicul fundamental al limbii române, fiind frecvent utilizat în limba literară. O altă caracteristică a etapei actuale este aceea că, dacă flexiunea casuală s-a păstrat (*cutăruia*, *cutăreia*, *cutărora*), forma de nominal plural și forma de singular articulat, uzuale altădată („Mi-s *cutarii* tatăl și maică-mea, și *cutarii* mi-s unchi, și moșu-meu *cutarele*.” — Dosoftei, *Viețile sfinților*), au fost eliminate.

Dar nu din aceste cauze ni se pare termenul interesant, ci pentru că, în afară de *atita*, din care s-au format diminutivele *atitica* și (mai rar) *atiticuța* și *atituța*, *cutare* este singurul termen din categoria largă a părților de vorbire nehotărîte care a dat naștere la derivate. Să amintim, mai întii pe *cutărică* și *cutăriță*, utilizate ca substantive: „Fă, *cutăriță*, n-ai să-mi dai...” (I. Creangă); „Cutare și *cutărică* dintre prietenii bune-si” (Rădulescu-Niger; apud DA, s.v.). În legătură cu cele două diminutive derivate din *cutare*, I. Iordan (*Stilistica limbii române*) socotește că „trebuie să fi avut valoare pur stilistică de la început”. În privința sensului obiectiv al lui *cutare* și al derivatelor sale, același lingvist observă că „este foarte asemănător cu al unui nume propriu”. S-ar putea vorbi, în cazul acestora, chiar de nume proprii... nehotărîte. Introducerea acestui concept ar putea fi justificată de formarea unui apelativ, pornind de la *cutare*, cu un sufix care dă naștere la patronimice; este vorba de *cutărescu*, cu fem. *cutăreasca*, după modelul *Popescu*, *Popescasca*, *Ionescu*, *Ioneasca* etc.

Că termenii *cutărescu* și *cutare* sînt simțiți ca nume proprii o dovedește scrierea lor cu inițială majusculă: „Erau într-adevăr foarte mulți, nu se mai terminau. Cit să fi trecut? O jumătate de ceas? *Cutărescu* Ilie, prezent, Panțirescu Toader, prezent...” (M. Preda, *Viața ca o pradă*). *Cutare* intră și el în sintagme specifice numelor proprii: „...mai vezi o față cunoscută, îți amintești ceva, dar n-ai cum să-i spui — Bună ziua, *nea Cutare*” — că nu știi precis cum îl cheamă.” (Eugen Uricaru, *Miere*).

Ingeniozitatea lingvistică a vorbitorilor este nelimitată și acesteia îi datorăm utilizarea cu valoare de nume proprii nehotărîte a unor... litere: *X*, *Y*, *Z*: „Cum se face că ți s-a adresat tocmai

ție și nu lui *X* sau *Y*?” (Augustin Bu-zura, *Orgoli*). Întrebuintarea literelor *X*, *Y*, *Z* în locul numelor proprii de persoană își găsește o justificare și mai mare, în ultimul roman citat, atunci cind persoanele pe care le desemnează sînt privite — de către personajul central — ca niște exemple tipice, în cazul cărora antroponimele nu mai au nici o semnificație, important fiind caracterul oamenilor; or, între acesta și nume nu există nici o legătură și, de aceea, înlocuirea numelui propriu individual cu un nume „nehotărît” se impune: „pe vremuri [...] cînd eram student în primul an, ca o consecință a lecțiilor de osteologie, tot ce vedeam, pină și oamenii, prezentau o față anterioară, alta posterioară și două laterale. Astăzi sînt din ce în ce mai tentat [...] să utilizez un vocabular asemănător: *X* este un sarcom, *Y* — un hemangiom, *Z* — numai un biet nev pigmentar care poate canceriza ușor.”.

Ca și *cutare*, *X* dă și el naștere unor derivate cu ajutorul sufixelor patronimice: *Ixulescu* și *Ixuleasca*.

Așadar, pe de o parte *cutare*, *X*, *Y*, *Z*, pe de alta, *cutărică*, *cutăriță*, *Cutărescu*, *Cutăreasca*, *Ixulescu*, *Ixuleasca*... Remarcabile sînt nu doar ingeniozitatea lingvistică, ci și posibilitățile fără margini ale limbii de a exprima nuanțele de gîndire și de apreciere cele mai subtile ale vorbitorilor, căci omiterea numelui propriu și înlocuirea lui cu un termen nehotărît este însoțită, aproape totdeauna, de o notă ironic-depreciativă și are, prin urmare, implicații stilistice. *Cutărescu*, *Ixulescu* și sinonimele lor sînt numele unor persoane care, departe de a ne fi indiferente (fără, deci, a putea fi invocat faptul că, pentru un moment, numele ne „scapă”), nu merită să fie „pomenite”.

Ștefan Badea

Perpessicius, istoric literar

O IDEE bună a fost aceea a strîngerii unui mare număr din studiile de istorie literară ale lui Perpessicius într-o ediție de masă. Dacă ediția de **Opere** (12 volume, între 1966 și 1983), alcătuită de D. Pănalescu, epuizează cronicile literare, contribuția lui Perpessicius la cunoașterea literaturii mai vechi a stat pînă acum doar în atenția specialiștilor. Autorul însuși a cuprins aceste studii în **Jurnal de lector**, cu patruzeci și doi de ani în urmă, și mai apoi în **Mențiuni de istoriografie literară și folclor** și în **Alte mențiuni...**, toate trei greu de găsit astăzi pentru cine nu are deprinderea frecventării marilor biblioteci. Andrei Roman a ales din acestea (dar, desigur, și din **Opere**, căci, nu o dată, Perpessicius a examinat operele clasice în cadrul rubricilor lui de cronică literară) treizeci de texte, variind ca întindere între cinci și șaptezeci de pagini, dar avînd în general mai multe decît cronicile obișnuite, și le-a dispus în două volume. Perioada la care textele se referă merge de la cronicari la Macedonski. Ordinea e cronicologică, în funcție de operele comentate, nu de data comentariului critic. Așa încît se poate afirma că antologia ne dă imaginea pe care Perpessicius și-o făcuse despre istoria noastră literară din secolele trecute : o imagine parțială, căci e vorba de o selecție, dar ajută să se întregască de menționarea de către editor, acolo unde e cazul, și a celorlalte titluri în care criticul discută opera respectivelor autori.

Trebuie să spun, înainte de orice, câteva cuvinte despre ediție. Ea conține, incontestabil, majoritatea lucrurilor importante. Criticiile de alcătuire mi se pare valabile, dat fiind scopul, antologiei, și anume de a prezenta literatura veche și clasică din unghiul de vedere al lui Perpessicius, dar nu ne lasă totdeauna să percepem evoluția părerilor lui critice, de la acelea formulate în articolele care au fost scrise în anii '20 la cele din anii '50-'60. Editorul a precizat de regulă anul scrierii studiilor, dar nu chiar peste tot. În volumul al doilea, el și-a încălcat de câteva ori criteriul adoptat, așezînd de pildă articolele despre Filimon, Odobescu, Hasdeu și Slavici înaintea celor despre Alecsandri. Acestea sînt măruri, însă nu de tot neglijabile. Apoi, o ediție în B.p.t. nu preînde, desigur, să fie și una critică. Totuși, pe lângă indicațiile existente, ici-colo se cureauau precizări menite a lumina înțelegerea unor probleme de istorie literară de către cititorii antologiei, care vor fi mai puțin specialiști în materie, și mai mult profesorii și elevii. E vorba de acele susțineri ale autorului pe care stadiul actual al istoriografiei literare nu le mai împărtășește și, în definitiv, de toate cazurile în care au existat polemici (legate de atribuirea unor texte, de date etc.), și în care, eventual, lucrurile s-au rezolvat după ce Perpessicius și-a redactat articolele sale. Exemplele sînt numeroase. Iată două, la întâmplare. În volumul al doilea, la pagina 46, Perpessicius citează opinia lui N. Cartoian despre romanul **Don Juanii de București**, atribuit de acesta lui Ion Ghica, împreună cu Eugenia

Perpessicius, **Scriitori români**, antologie și prefață de Andrei Roman, tabel cronicologic de Teodor Vărgolici, 2 vol. B.p.t., 1986.

Mihai Negulescu:

Puterea acestui pămînt

(Editura Militară)

■ I.A. aproape un sfert de veac de la debut (cu **Noaptea albe ale orașului**, 1962) Mihai Negulescu se prezintă cititorilor într-o postură lirică întrucîtva avantajoasă : mai vechi motive lirice (descrierea citadinului filtrat prin prisma confesiunii autobiografice, poezia patriotică împede și deschisă, retrospectivă detaliată ale unor scene și momente din istoria națională etc.) sînt „tratate” aici cu meșesugul și îndeminarea profesionistului care nu mai lasă loc nici unei stridențe sau inadvertențe supărătoare.

Carcalechi și cu alții. În legătură cu acest roman, care, de atunci încoace, a trecut succesiv în proprietatea literară a lui Pantazi Ghica și a lui Radu Ionescu, au existat dispute ce trebuiau menționate în notă, spre a se corecta informația lui Perpessicius datînd din 1944. În același articol (**Kogălniceanu, literatură**), Perpessicius scrie : „...Ne vom opri la unul din pasagiile romanului (**Tainele inimii**), în nădejdea că ar putea stîrni dorul de investigație și de identificare al unuia dintre diligenții noștri istoriografi” (p. 47). Pasajul (sau pasajele căci sînt două) se referă la cafenele și Perpessicius îl pune în legătură cu o epigramă apărută în același număr din „Gazeta de Moldavia” în care se tipărea în foileton **Tainele inimii**. Epigrama se intitulează **Unei cafele** și e semnată cu o... balanță. Să fie ea tot a lui Kogălniceanu? Editorul n-a urmat sugestia lui Perpessicius și n-a căutat să vadă părerea istoricilor literari mai noi. Eu înțeleg că și enigmele stimulează imaginația (mai mult ori mai puțin științifică) a cititorilor, dar nu știu dacă datorită editorului nu era cumva de a indica într-o notă soarta ipotezei critice.

Să spun, în fine, la același capitol al discuției, că prefața, cu unele observații subtile, nu este chiar ceea ce ar fi trebuit să fie. Ea atinge doar tangențial activitatea de istoric literar a lui Perpessicius și numai intrucit lui Andrei Roman i se pare util a o raporta la activitatea cronicarului. Nu încapă vorbă că Perpessicius a fost unul din cei mai laborioși cronicari literari ai perioadei interbelice. Dar ca editor al lui Eminescu și ca autor al atîtor studii de istorie literară (dovadă chiar antologia de față), el a făcut uz de mijloace de investigare diferite. Părerea lui Andrei Roman este că studiile istorice dau la iveală tot pe cronicar literar. Prefațatorul invocă două argumente principale : faptul că aceste studii au prins, de obicei, prilejul unor reeditări, spre a fi scrise (și au apărut uneori la aceeași rubrică în care erau analizate opere contemporane), și atitudinea de amabilitate globală adoptată de autor în judecățile sale despre actualitate, ca și în disocierile istorice („Aici se observă structura sa de cronicar, de spirit care relatează cu exactitate, dintr-o perspectivă cît mai apropiată de fapt”, conchide Andrei Roman pe marginea unei caracterizări făcute lui Perpessicius de mai tîrziu său confrate Pompiliu Constantinescu, vol. I, p. VI). Mă despart de această părere și voi arăta îndată de ce. Ar fi necesar doar să adaug acum că nu împărtășesc nici convingerea prefațatorului, afirmată din prima frază a **Prefetei**, e drept că într-un mod dubitativ, după care ceea ce rămîne în urma activității unui cronicar literar s-ar numi mai curînd document decît operă. Cronică nu e pur și simplu „consemnarea faptelor” (p. XI), ci operă critică în deplinul înțeles al cuvîntului. Andrei Roman este inutil sever cu Perpessicius, scriind în același loc : „Chiar dacă în cronicile sale Perpessicius minuieste abil instrumentele artei literare, nu întotdeauna el reușește să atingă realele ei culmi.” Ca să precizeze numaidecît : „Să nu cerem însă scrierilor lui Perpessicius ceea ce nu și-au propus.” Cu siguranță că ele nu și-au propus să fie literatură, ci critică, dar pe această cale a rezervei lor subtile și cam insidioase nu ajungem departe. Sau ajungem la această încheie-

re concesivă în ton și nedreaptă în fond : „Descriind operele așa cum le receptează, nedismulindu-și emoția și făcîndu-ne părtași la ea prin farmecul său evocator, Perpessicius ne ajută pe nesimțite să descoperim nu atît concepția, cît condiția, nu întotdeauna de invidiat, a cronicarului foiletonist. Chiar dacă nu trece, decît arare ori, dincolo de granița sensului declarat al textelor, zăbovind cu plăcere asupra referentului (!) și a valorii lui, înaintea și chiar în defavoarea interpretării semnificațiilor ce le degajă opera studiată, Perpessicius ne propune, totuși, implicit un stil de receptare etc.” (p. XII).

ADEVĂRUL este că acelea dintre studii care au fost bine alese de editor probează la Perpessicius o vocație de istoric literar, unită cu o evidentă pricepere și erudiție, care merită să fie înfățișată pentru ea însăși și nu neapărat prin comparație cu cronică literară. Există, firește, unele însușiri comune cronicarului și istoricului literar. Dar nu găsesc că marile studii ale ultimului (cum ar fi celea despre Cantemir, Samuil Micu Clain, Dinicu și Iordache Golescu, Anton Pann, Gr. Alexandrescu, Kogălniceanu, Hasdeu și Alecsandri) ar avea structura și mijloacele cronice. Această apropiere poate fi făcută, cel mult, atunci cînd Perpessicius comentează ediții din cronicari și din clasici (edițiile Ioan Șt. Petre din Miron și Nicolae Costin, ediția Zarifopol-Cioculescu a **Opere**lor lui Caragiale sau la aceeași Vianu a **Opere**lor lui Macedonski), deși, încă și în acestea, natura observațiilor diferă radical de aceea din cronicile propriu-zise.

Deosebirea se observă ușor în felul în care criticul analizează cărțile. Cronicile lui privesc cărțile oarecum în sine, înțelegînd abil impresii și aprecieri de valoare, cu o clară diplomatie, menită a nu jigni, dar nu fără un instinct desăvîrșit al locului real ocupat de o carte sau de un autor în tabloul literaturii noi. Perpessicius a fost un cronicar binevoitor, dar știind să amestece în aparență egală prețurile grăunțele maliției și al ironiei. Cronicile lui trebuie citite cu infinite precauții : rareori cronicarul spune exact ce spune. Stilul lui protocolar te învalue în ceremonii retorice, dar cînd te aștepți mai puțin, te înșeapă cu mii de ace bine disimulate sub formulele cele mai amabile. Istoricul literar, în schimb, este interesat de ambianța operelor (și Perpessicius știe în detaliu istoria diverselor epoci), de documentul rar și savuros (citat cu plăcere, în *extenso*), de psihologia autorilor și de biografism. Stilul lui nu e atît ceremonial, cît solemn și festiv. Momentele istoriei noastre literare sînt tratate ca monumente. Aici nu mai încap amabilitatea malițioasă din cronici, ci un fel de sentimentalism patriotic. Perpessicius are, în studiile istorice, spirit de bibliofil (în sens larg) și de colecționar. Clasicii sînt venerați iar operele lor, adesea, fetișizate. Principiul îl exprimă limpede autorul însuși într-un frumos studiu despre Alecsandri din 1960, în care citează portretul făcut poetului de țăranul septuagenar Mihai Lungu din Mirești (după „Graiul nostru”, culegerea lui O. Densușianu, I. A. Candrea și Th. Speranța) și pe care-l glosează astfel (vol. II, p. 167-168) :

„Așa a fost poetul Vasile Alecsandri. Dar poezia sa ? O mai putem, oare, gusta cu aceleași delicii și cu aceeași ad-

mirație cu care contemporanii săi o degustau ? Mai e oare cu puțință să re-trăim starea de spirit a unui Bălcescu în colocviile lui cu poetul, la Paris sau în paradisul palermitan ; a unui Costache Negri în preumblările lor, fie prin Italia **Buchetierei de la Florența**, fie în «idileria» (și termenul e de atunci) de la Blinzi sau de la Minjina, înainte ca Elena Negri să-și fi luat locul printre constelațiile lirismului nostru ; a unui George și Alexandru Hurmuzachi, la Cernaucă pribegilor, strînși aici, ca într-un pămînt al făgăduinței, după revoluția din 1848, sau în Cernăuții anului 1868, cînd poetul, în drum spre Paris, îmbătrînit, cum apare gazdelor, e primit cu afectuoasă venerație și cinstit drept cea mai înaltă glorie a poeziei românești ? Cu aceeași stare de spirit, desigur, nu. Și nici nu se cade, deoarece receptivitatea literară e legată de atîtea ponderabile și imponderabile, e un act prin excelență individual, autonom, unic. Însă poezia care a trăit o clipă cel puțin, aceea nu moare niciodată. [...] Ca și griul din vremea faraonilor, descoperit în subteranele piramidelor, ce nu și-a pierdut încă virtuțile germinative, așa este și poezia de adevărat, și o astfel de poezie este poezia lui Vasile Alecsandri”.

În acest spirit înțelege Perpessicius să „recupereze” operele trecutului. El nu le „actualizează” și nu le citește prin prisma prezentului, chiar dacă știe că gusturile se schimbă. Emoția lui provine din regăsirea tiparului social, moral și intelectual în care a fost turnată opera veche. Este un evocator, îmbătat de mirismele arhaiciei și un nostalgic al unor vremi apuse. Critică de gust, desigur, ca și aceea din cronici, bazată pe impresie, dar nu de-a dreptul ca atunci cînd comentează pe contemporani, ci prin largul ocol al erudiției celei mai minuțioase. Anii petrecuți în bibliotecă pentru a descifra manuscrisele eminesciene l-au învățat savoaara rară a anticitățiilor noastre, începînd cu aceea a limbii. Căci Perpessicius este din speța, azi pe cale de dispariție, a istoricilor literari filologi, îndrăgostiți de cuvinte ieșite din uz și de răsuceli arhaice de frază. Laudă în **Condica** lui Iordache Golescu sau la Alecsandri intuiția neologismului (și-l folosește, ca adjectiv mai ales, el însuși : scriind bunăoară despre „peisajul primaveril al lui Macedonski”, II, p. 171, sau despre Alexandrescu „comensal în cetățenit în casa prietenului său Ion Ghica”, I, p. 224, unde **comensal** — sau **comensual** — desemnează sugestiv și nu fără un accent perfid pe cel care trăiește din ce pică de la masa altuia), dar iubește arhaismul, termenul pitoresc și rar, în care esența unei lumi se concentrează și se păstrează pe vecie. Mi-ar plăcea să citez și alte exemple, dar spațiul nu-mi îngăduie. Așa că mă mulțumesc cu cele de pînă acum, adăugînd doar că aceste două volume de **Scriitori români** ne-au furnizat ocazia de a ne aminti de Perpessicius tocmai cînd se împlinesc 95 de ani (la 21 octombrie) de la nașterea sa și 15 ani (la 29 martie) de la moartea sa.

Nicolae Manolescu

tău, cu rima necertat, / să lumineze merele prin case. // Ne fie trecerea din rod în miez / aceeași sete și îndreptățire — / să trecem neumbriți prin omenire / ca merele prin ierni și prin amiezii.” (**Merele de acasă**).

Omagierea patriei și a patrimoniului ei istoric, geografic ori spiritual — o adevărată trăsătură de unire a celor mai multe dintre poeme — are loc sub forma unui adevărat ceremonial, desfășurat după legile tradiției și în ton cu ele, amintind farmecul și perfecțiunea creațiilor folclorice.

Recenta antologie a fost gîndită și organizată pe cîteva idei care se circumscriu, toate, patriotismului, optimismului și modului de a vedea limpede și curat viitorul națiunii : **O tinerete fără de egal, Biografia unui imn, Însemn al dăinuirii noastre, Zidirea de pace**.

Cîntăreț al istoriei patriei, ca și al prezentului în continuă devenire, Mihai Negulescu știe a înălța imnuri, înainte de toate, oamenilor acestui pămînt : „Cinstire, mină-faur ce aduci / azurul orei de pe ram în casă — / lumină blindă, oră preafrumoasă / cu iz de strugure și miez de

nuci. // Cum dă răspuns pămîntul la chemări / cu o rodire fără-asemănare / În spații calme și netrecătoare / e vremea roadelor acestei țări.” (**În spații calme și netrecătoare**). Nu e de mirare, deci, ca lirici poetului — format la izvorul îndelungat și mereu viu al tradiției — să i se adauge nostalgia rurală, convertite în mod fericit la meditație asupra trecerii timpului, ca în frumosul poem **Sat neumbrit** : „Născuți în sate vechi ca pe-o aripă / de veșnicie și de libertate, / ne cheamă pururi spre iluzii sate / a trecerii neodihnită clipă. // Întemeind amiaza altui timp / la aripă de casă și izvoare / ne oglindim cu satu-n calendare / și-n brazda satului aflăm Olimp. / De dor. De naștere. De timp”.

Lăsînd la o parte cîteva tente în care autorul se lasă mai degrabă furat de ritmul și metrica poeziei în detrimentul metaforei, florilegiul liric, altfel unitar și încheiat, poate fi considerat reprezentativ pentru preocupările poetului în direcția liricii patriotice și cetățenești.

Florentin Popescu

Ion Văduva-Poenaru

Elegii din infinit

(Editura Eminescu)

● IN CEI douăzeci de ani de la debut, Ion Văduva-Poenaru a publicat nu mai puțin de paisprezece cărți (poeme, versuri, eseuri) ceea ce constituie — desigur — o performanță, în ciuda faptului că, în literatură și artă, cantitatea e lipsită de semnificație, dacă nu e însoțită de valoare, de nouitatea și profunzimea viziunii, de elevația mesajului... În ceea ce-l privește pe Ion Văduva-Poenaru, nota caracteristică a prestației sale constă — în primul rând — în cultivarea unui gen de poezie mai puțin frecventat: al poeziei de concepție. O astfel de poezie de exprimare a unor idei abstracte, într-o formă intuitiv-sensibilă, capabilă să degajeze emoții și sentimente, tocmai pentru că e urmarea unor experiențe afective încărcate de sensuri universale-valabile, răspunde unor nevoi reale și permanente de adevăr și de frumos ale omului din totdeauna și respectiv ale celui contemporan. Un exemplu elocvent îl constituie poezia lui Al. A. Philippide.

Revenind la poezia lui Ion Văduva-Poenaru, din volumul *Elegii din infinit* constatăm înclinația autorului de a recepta lumea și viața din perspectiva depărtării — sub specia *aeternitatis*, în lumina devenirii universale de coloratură nostalgică. Poetul face o disociere clară între viață (id est: ființă) și existență, din prima reținând bucuria începutului („Ce minune să te naști” — exclamă poetul), iar din a doua: „gîndul mistuitor”, orientat spre descoperirea adevăratului rost al devenirii, conceput ca „drum noesc”.

Toată poezia lui Ion Văduva-Poenaru (sau aproape toată) se constituie într-o continuă meditație elegiacă (contemplație activă) asupra existenței (a condiției umane) alcătuită dintr-un șir neîntrerupt de plecări și întoarceri, din așteptări și împliniri (sau neîmpliniri), din urcușuri și coboriri. Expresia se menține la nivelul popular-folcloric, reflectînd experiența unor realități (trăiri) la modul mai degrabă naiv (în înțeles schillerian). Poetul se uimește în fața trecerii, a devenirii într-o ființă — cum ar spune Noica, constatînd succesiunea aceluiași arhetipuri, în mereu alte forme: „Eu sint Adam și veșnic cu Eva mă cun / Și veșnic raiul fuge din dorurile mele / Planetelor din suflet le pun la proră vele, / Să-nșămînțăm cu stele acest pămînt nebun” (*Elegia nopții și a luminii*).

Poetul apelează la vechiul motiv al lumii ca teatru (*theatrum mundi*) în susținerea ideii că fiecare interpretăm un rol „pe scena lumii”: „În teatrul vieții, rolul-mi joc, / Mă nasc și mor fără-nctare”... Uneori — se mai întimplă — „ne inversăm rolul pe-o rotundă scenă”; alteori ne chinuie dorința luciferică de-a interpreta „un rol de Dumnezeu” sau măcar de-a evada din „cușca lumii” — îndrăzneală sancționată de apariția unor sentimente regresiv-tiranice, precum spaima, „frica de întuneric”, teama extincției sau a vidului — toate corespundente ale vechilor erinii din tragedia greacă. Intervine, însă, reflexul firesc de apărare, care este fie dionisiac („Trebuie să facem o beție de-o viață”), fie funambulesc („Alerg fără-nctare pe-o nevăzută ață”). O altă obsesie este cea a nostalgiei unui *non omnis moriar* popular: „Ooo! cit aș vrea să nu pierim de tot!”, dar și a întoarcerii spre începuturi: „Mă-ntorc mereu spre steaua depărtată, / Din depărtata stea unde-am ajuns / Și-n sufletul copilului stau uns, / La el în piept se-adună clipa toată!”... (*Elegia copilului ce-am fost*).

Poezia de concepție a lui Ion Văduva-Poenaru, se caracterizează prin sinceritatea și ingenuitatea expresiei la nivelul unei filosofii populare, în tipare de gîndire folclorice.

Simion Bărbulescu

O nouă exegeză sadoveniană

Critica

● OPERĂ vastă și fundamentală în cultura unui popor, precum creația literară a lui Mihail Sadoveanu în cultura românească, rămîne veșnic susceptibilă de noi abordări și aprofundări. O recentă apropiere originală de „monumentul” Sadoveanu este lucrarea lui Ionel Oprisan intitulată, simplu și totodată temerar: *Opera lui Mihail Sadoveanu* (*). Istoric literar pe deplin afirmat, cu studii masive și însemnate în domeniul folcloristicii, al edițiilor critice, al monografiilor de reviste, al istoriei culturii românești, Ionel Oprisan nu s-a lăsat intimidat de vasta exegeză sadoveniană, pe drept cuvînt inhibantă pentru orice doritor să exploreze opera marelui scriitor. Abordare îndrăzneală și meticuloasă a scrierilor sadoveniene în integralitatea lor, lucrarea lui I. Oprisan — din care a apărut primul volum — se dovedește o remarcabilă și originală sinteză în care investigația istorico-literară se interfează cu interpretarea și definirea pătrunzătoare din perspectiva istoriei și a filosofiei culturii.

Dovedind o foarte bună cunoaștere a bibliografiei de specialitate, dar evitînd drumurile cunoscute și înfruntînd opinii generalizate, I. Oprisan insistă în delimitarea cercetării sale față de exegezele anterioare, ceea ce nu presupune — sau

*) Ionel Oprisan, *Opera lui Mihail Sadoveanu*, Editura Minerva 1986

Constantina Caranfil

Zodia gemenilor

(Editura Cartea Românească)

● ZODIA GEMENILOR poate fi considerat un roman „verist” în măsura în care cadrul, atmosfera și materia povestirii sint, toate, culese dintr-un cerc de trăire modestă, chiar umilă. Două prietene, Angela și Anghelina, fac o școală medie trăind exclusiv din sacrificii părintești. Cînd exagerări și abuzuri administrative exclud orice posibilitate de ajutor de-acasă, soarta lor atîrnă de fericite răsturnări ale sorților. Pînă atunci, fetele devin muncitoare sezoniere, așteptînd zile mai bune. Se vedește că au puțin succes în dragoste. Și chiar cînd intră în joc sinceritatea lor, tot o „situație-limită” le stigmatizează. Au parte de neînțelegere, de singurătate, de necruțare. Una dintre ele ratează, cealaltă se răscumpără prin creație. Farmecul feminin se dovedește prea slab să fie de ajutor. Cînd, în lumina confuză a evenimentelor, Anghelina primește un premiu pentru picturile ei — prețul lui va fi, încă odată, greu și dureros plătit. Purtată de visul ei răătăcit, iese în stradă să ia tramvaiul cînd o mașină trece în viteză și o stropește cu noroi...

Dintr-un punct de vedere, chiar dacă narratorul se referă mereu la situații sensibile, le canalizează spre sensul lor fundamental: acelea de a fi punctele de reper ale unei „Educații sentimentale” de tip verist. Ca și cum neîmplinirile trec, rămîn experiențele. Atît Angela cit și Anghelina se acomodează în cele din urmă, caută un fagăș propriu de trăire, de evadare spre un cadru suportabil de existență.

Încă înainte de a se maturiza, cele două „gemene” nu-și fac planuri de viitor, în sensul că își „educă” visele. Angela s-a împotmolit în rutina domestică. Tot ce mai așteaptă Anghelina este să îi explice datoritiile față de sine (mai puțin față de

nu totdeauna — poziție adversă, altitudine polemică, ci relativizare a acestor interpretări mai vechi, completare și unghiuri noi de vedere. Este cazul, între altele, al receptării și prezentării argumentate a axei gîndirii filosofice sadoveniene ca depășind concepția umanistă a culturii — cum se afirmase pînă acum — și sprijinindu-se în egală măsură pe o bază raționalistă și istorică: este cazul infirmării opiniilor anterioare care priveau funcția de metaforă a eternității, implicată naturii, drept un argument în favoarea clasicității autorului, și al susținerii aceleiași metafore ca semn distinctiv al romantismului; este cazul respingerii funcției afirmative care legau principiul existențial sadovenian al integrării în natură, exclusiv de teoria rousseauiască. I. Oprisan demonstrînd deschiderea unor multiple planuri, profund interfeate și examinînd viziunea sadoveniană în paralel cu cea folclorică; este cazul nuanțării infinitesimale privind viziunea utopică a lui Sadoveanu etc.

Fără false modestii, I. Oprisan accentuează, explicativ, asupra aportului deosebit al lucrării sale, asupra rezultatelor noi la care a ajuns aprofundînd, obiectiv, proza sadoveniană. Incursiunile sale în toate direcțiile creației avute în cercetare pornesc din „nucleul” — cum l-a numit I. Oprisan — în care „se întretaie și se refractă toate liniile de forță ale operei lui M. Sadoveanu”, acest nucleu, această „piatră unghiulară” fiind corelația: natură-om-civilizație. Obiectivul dominant al cercetării lui I. Oprisan a fost cuprinderea universului definitiv al operei, expunerea și explicarea viziunii scriitorului asupra lumii, a puternicelor elemente de gîndire filosofică și a convingerilor sale teoretice referitoare, pe de o parte, la lumea ca un „tot îngemănat” și, pe de altă parte, la caracterelor specifice și constantele spirituale ale poporului nostru. Scriitorul a demonstrat, în opera sa — cum sublinia Oprisan — „vechimea, originalitatea, rafinamentul și viabilitatea pînă în contemporaneitate — cel puțin sub latura valorilor moral-spirituale — a civilizației de la Carpați”, plasată în rîndul celor mai de demult și mai reputele civilizații ale lumii. Totodată, protestînd față de dezumanizarea omului în cadrul universului rațional capitalist, M. Sadoveanu pleda pentru „altoirea cu price-

pere și discernămint a elementelor moderne, impuse de procesul firesc de europenizare a lumii rurale românești, pe vechiul și vigurosul trunchi al civilizației arhaice pămîntene”.

Analiza minuțioasă îi permite lui I. Oprisan să sublinieze faptul că în determinarea specificității etnice, precum și ca mod de gîndire și sferă de interese, Sadoveanu se plasează în directă descendență eminesciană și îl precede — uneori și în formulări — cu mai mult de două decenii, pe Lucian Blaga.

Sinteza lui I. Oprisan are o construcție solidă, întemeiată pe pătrunderea în cele mai intime resorturi ale creației sadoveniene, autorul imbinînd severitatea și rigoarea analitică, proprii criticului și istoricului literar, cu excursul eseistic aplicat confruntării cu criteriile filosofiei, istoriei, culturii populare etc. Toate afirmațiile și definițiile pe care le avansează I. Oprisan se situează pe terenul ferm al argumentelor și al exemplificărilor demonstrative. Un aspect preeminent al operei sadoveniene, dezbătut pe larg în toate nuanțele și contradicțiile sale, este acela de progres ca țel final al civilizației culturale, idee puternic influențată, la Sadoveanu, de viziunea hegeliană. Comuniunea dintre om și natură, raporturile dintre natură și istorie, dintre natură și civilizația umană în general și asupra civilizației umane în general și asupra civilizației autohtone arhaice în special, sint de asemenea analizate nuanțat, cu mare subtilitate în toate implicațiile. Adînc receptiv la marile întrebări ale omenirii, Sadoveanu a anticipat o orientare de larg răsărit în cultura ultimilor ani — aceea a clădirii noului pe fundamentele organice vechi, proprii fiecărui popor.

Opera lui M. Sadoveanu evidențiază aplicarea unei metodologii științifice și o lectură deosebit de atentă a monumentalității creației, ceea ce i-a permis autorului dezmembrarea sistemului structural al acesteia și reconstituirea lui pentru înfățișarea, dinlăuntrul operei, a unei vaste compoziții arhitectonice ideatice. Sadoveanu fiind comparabil cu marii creatori de cosmogonii din literatura universală, I. Oprisan a întreprins o analiză, simultan literară și filosofică, selectîndu-și atent textele-argumente, cu o desăvîrșită logică a demonstrației.

Rodica Florea

familie). Iar cînd s-ar zice că se dezmeticește n-o face decît pentru a constata că o mașină ce se pierde în aglomerația orașului îi murdărește simbolic — hainele. Să presupunem că sufletul ei sensibil își păstrează puritatea... de vreme ce nu a abandonat „puterea inchipuiții”, inocența dinții.

Romanul Constantinei Caranfil are o veridicitate de documente sufletești, prevalînd un previzibil de sine stătător, vag introspectiv, cel mai adesea explicativ.

Zodia gemenilor este o carte fidelă sieși. Ca procedeu „documentar” (fidelitate față de experiența vieții curente), cit și ca traseu românesc respectat în amănunt, pînă la adresa existențială soabră, relevantă în degradeuri restrînse. La urmă, opoziția dintre cele două „gemene” trece cu naturalețe printr-o geometrie veristă de emoții și motivații nesimplificate.

Henri Zalis

Olimpian Ungherea

Agent secret

(Editura Junimea)

● UN roman insolit — în literatura noastră de gen polițist — a publicat, la editura din Iași, bucureșteanul Olimpian Ungherea.

Este vorba de o mică, dar expresivă „radiografie” a vieții și activității, din anii ultimului război, a nevolnicului, și nevinovatului invalid, „Lătratul fotograf de pe strada Fintinele” (din Brașov).

Cum o stradă „Fintinele” există în aproape toate orașele în care izvorăște (sau vrea să izvorască) un firicel de apă vie, cartea capătă, astfel, un și mai pregnant aspect... internațional. Adică, există pretutindeni, și în țările din Europa, și în America (de Nord, de Sud, sau mai ales, Centrală), și în Australia sau în Filipine, asemenea oameni, insignifianți la prima vedere, capabili însă, din varii motive, de cele mai oribile crime.

Pentru că de crime și fapte abominabile este vorba în micuța poveste a lui Olimpian Ungherea. Adesea incredibile,

fiind vorba de o carte „polițistă”, nu voi expune subiectul. Pentru respect față de cititori, voi semnala doar faptul că, fără a avea toate probele concludente, am impresia că se românează aici un întreg dosar documentar.

Prin urmare, un biet fotograf (profesia nu este întimplătoare) din Brașov devine agent al spionajului german. Și, de aici — calvarul lui. Romanul lui Olimpian Ungherea radiografiază cazul psihologic al acestui om — simplu și cîstît în felul lui — care își vedea de treabă, dar care nu este lăsat în pace să-și facă, cîstît, meseria, fiind vîrit, cu, și, mai cu seamă, fără voie, în tot felul de lucruri murdăre. Ba chiar — cum spunem mai sus — abominabile.

Analiza psihologică a resorturilor care l-au condus la ce a fost în stare să facă și a stării lui de conștiință, de luciditate — pînă în ultimele momente ale existenței personajului — dă măsura estetică a acestei cărți „polițiste”. Un singur exemplu este, cred, edificator: „Un om a nimerit întimplător, sau a fost împins împotriva voinței sale, a fost vîrit în cămașa de forță a spionajului [...]. Mi-e frică. Sint născut sub semnul fricii [...] și ce e altceva spiritul de conservare decît un alt chip al fricii?”.

Nefericitul spion fără voie capătă, pe măsură ce-și scrie memoriile, spaima cuvîntului și autorul i-o divulgă: „Nu am știut pînă acum că povara cuvintelor este cea mai grea povară”.

Este, de fapt, aici, conștiința estetică a lui Olimpian Ungherea care — folosînd, în cartea-i, de exemplu, ca „agent de legătură” un „profesor de limba română”, slab de inger, ce-i drept, dar care „a preferat, a doua zi, fiola cu otravă” ideii de a-și trăda nația — nu acceptă, totuși, compromisul.

Epilogul cărții, răstrîns doar în cîteva fraze și la, chipurile, ce au spus ziarele, este elocvent asupra tehnicii romanului: descriere auctorială, portretistică, monolog și... documentaristică: „Specialiștii au stabilit că moartea lui Andrei Ritter a survenit în urma unui accident”... Ce accident, de ce fel, din ce parte? Nimic nu se spune precis. Rămîne de văzut. Și de auzit. Și, mai ales, de înțeles și de știut.

Fănuș Băileșteanu

„O ploaie de aripi“

O ploaie de aripi *) este cel de-al șaselea volum de versuri al lui Paul Balahur, un poet greu de încadrat într-o „serie“, mai întâi pentru că a debutat cu cîțiva ani mai devreme decît colegii de generație și, apoi, pentru că formula sa lirică se deosebește sensibil de „fragmentarism“, de „textualism“, ca și de orientarea „neoromantică“ la care au aderat cîțiva poeți tineri. Deși cultivă specii „clasice“ (sonetul, de pildă, în *Ce oră bate în Univers?*), pus în legătură cu un lirism de factură eminesciană (în *Anotimpul corăbiilor*, *Făt-frumos din grai și Noptile de zburător*), mai apăsător reflexiv în *Călătoria cu dirijabilul*, Paul Balahur scrie o poezie a cărei armonie „formală“ nu poate ascunde dramatismul interogațiilor și intensitatea fiorului pe care îl dau abstracțiunile, arhetipurile, invocarea clipei creației lumii, confruntarea cu timpul și cu marile momente ale (pe)treerii ființei prin viață. Acest contrast ține de o natură duală, în felul „îngerului“ și „demonului“ eminescian, care își nuanțează centrul de la o carte la alta, versul cîștigînd de fiecare dată în profunzime și forță imagistică.

Dacă volumul anterior se constituia sub semnul interogației, cel recent apărut se structurează în jurul dialogului nu mai puțin dramatic cu o anume imagine a luptătorului ale cărui răni și victorii se dobîndesc într-un spațiu de dincolo de moarte și de dincoace de viață: fapt semnificativ, între primele poeme ale volumului figurează cel intitulat *Muscătura de viperă* în care poetul dezvăluie metafora obsedantă și modul transpunerii prin dialog a materiei lirice: „În agonia lui luptătorul primește / tot cîmpul de luptă în rană: / cai și săgeți, steaguri rupte / lăncii albastre și tunuri, tunuri — / absorbite în rană [...]. Vezi muscă-tură? Fierul cel roșu / și ardă carnea cît mai e timp — / carne a morții molipsitoare. / Însă mai iute apleacă-ți gura / suge veninul / și scuipă-l repede în

stearpa țarină“. Luptătorul este figura emblematică a volumului, punctul nodal al problematicei sale: soldatul, vinătorul, lumea însăși, aflată „în marș“, reprezintă imagini ale căutării, încercuirii și „vinării“ sensului existenței, prada mereu urmărită. Marca vinătoare a „inorogilor“ (a treia secțiune a cărții se numește chiar *Vinătoare de inorogi*), simbol al dragostei pure, ca și celelalte „vinători“, ale timpului, clipei creației și clipelor duratei umane, sint „scene“ alegorice ale „jocului viclean“ pe care neîntîlna și-l dispută cu viul și cu omeneșul: focul ca extincție, ca pierdere este una dintre imaginile vinătorii din *O ploaie de aripi*: „Sub crengile verzi arde mocnit — / focul ajută viul să se scurgă / din ramuri tinere cu muguri noi / amestecate printre uscături... / Cum le cuprinde focul laolaltă — / dar arderea e totdeauna altfel! / Cele uscate se aprind ușor: / abia trezite, sint deodată prinse — / gura cea stîrbă-a roșului le muscă / lăîndu-se pe toată fața lor... / Ard resemnă — moartea ca a hibernat în ele... / Pe cele verzi, cele surprinse, / focul întii le-ademeneste, / valul fierbinte trece pe deasupra / ca un alint de gheață, ochii mici / ai friicii pîlpile o vreme, / le-ncearcă doar cîrlige de scinte! — / par că rezistă — ce viclean e jocul! / Apoi dogoarea le-amorțește brusc / focul să le cuprindă-n somn / chiar dacă verdele era trezit cu totul... / Oh! ard mai greu cu seva nouă-n ele / dar trebuie să ardă!“ (*Focuri în livezi*).

Acestui sens al marii vinătorii îi corespunde în structura volumului o anume configurație a planului cromatic, un element nou pe care îl introduce *O ploaie de aripi* în lirica lui Paul Balahur; contrastul amintit la început și sensul de desfășurare al vinătorii se regăsesc în dispunerea albului și negrului în poemele cărții: negrul apare mai cu seamă în sintagma „vînt negru“, ipostază a „vinătorului“ („Ar putea să ne tragă în moarte / vîntul acesta cu negre mîini“, se spune în *Am putea să ne pierdem*), în vreme ce albul reprezintă „prada“

care poate fi necuprinsul din fața emirului sau calea imaginată „în marș“ pînă la ideala stea Arcturus. O sugestie asemănătoare aceleia din *Focuri în livezi* o realizează opoziția cromatică negru / galben din falsa idilă *În lan*: „— Ce seceri tu în lanul galben, / față cu trupul ploii de mai? / — Floarea cea neagră a nopții mele / cînd înfloarește neagră o tai... / — Cum o alegi, în lanul negru, / unde-s tot mindre flori în alai? / — Soarele nostru negru o strigă / și ea tresare, și eu o tai... / — Ce fel de seceri ai tu în mină, / față frumoasă cu păr bălai? / — Secera soarelui negru cu care / floarea tulpinelor negre o tai... / — Cîce ești tu, față curată, / și-n cîmpul negru de ce mai stai? / — Ca să mă strigi tu, soare negru, / eu să răspund, tu să mă tai“. Pornind de la centrul acestui plan cromatic, versurile dezvăluie ceea ce aș numi o „poetică a inversiunilor“, care își apropie paradoxul și mizează pe șocul imagistic; nînsoră este „falsă“, mîada verde este „mădularul morții“, ploaia este „bastardă“, livezile sint cuprinse de flăcări, aripile păsărilor sint „neprevăzută amenințare“, contestîndu-se din interior imaginea romantică a naturii ca refugiu, moartea este o față cu trupul ploii de mai, iar Styx-ul este „riul cel veșnic tînr“: viul ca ipostază a neîntîlnei — aceasta este semnificația unui univers înșelător care își ascunde prada într-o imaginară Țară a Matricilor, ai cărei locuitori sint umbrele, „mumele“ și moartea. Altădată, zona abstractă a acestei „țări“ ia forma nu mai puțin abstractă a cosmosului vegheat de steaua Arcturus (*Mars*). Asociată vinătorii, drumului spre Țara Matricilor, este tema agresiunii timpului; imaginea „tunelului timpului din noi“ se cristalizează între nuanțele aceleiași stări: *teroarea*, *infernul* cu *cercuri* și *teama* de „timpul din noi“, altfel spus, sentimentul timpului și cel al duratei umane, al vremii fixate într-un „vechi poem“, constituie reperele vieții *dincoace* și ale drumului *dincolo* de fluxul existenței. Țara Matricilor, steaua Arcturus și „infernul

cu cercuri“ reprezintă spațiul prim în care „zoon symbolikon“ află prada căutată cu înfrigurare: momentul creației, al dezvăluirii viului din amorf, refăcut în cîteva poeme „hesiodice“ (*Sfinxul*, *Ploaia de aripi*, *Inorogul*).

Alte cîteva teme poetice susțin vinătoarea din *O ploaie de aripi*: dintre acestea, rețin atenția prin ponderea pe care o au în structura volumului *tema dublului* din poeme precum *Unu infinit*, *Celălalt eu* și aceea a *creatorului*, transpusă programatic în poemul *Fata morgana*: „Să nu spunei că vîd altceva decît vîd / ochii mei sint bolnavi de o fata morgana / mai reală ca voi, și doar faptul că ea / vă visează vă face să fiți. / Numai fiindcă ea vă suportă / pe lingă ea, ca morți domestici, / vă face să hămăiți, să cîncăniți, să nechezați. / Numai fiindcă ea există puteți și voi / să vă mișcați, putrezi, în venele / galbene ale visului. Altminteri ați fi / închiși în real, consumați / de gura flămîndă a morții / fără speranță... / Numai pentru că ea vă visează / aveți dreptul să fiți / tolerați de o moarte indiferentă. / Altfel nu. / Să nu spunei că vîd altceva decît vîd“: este aici o altă inversiune, specifică „poeticii“ amintite mai înainte, a unui raport mereu prezent în poezie: iluzia oferă statut tuturor celor ce sint, realul fiind o creație a imaginarului, fictival Creator conținîndu-se (în) și conținînd în himera sa „cutia realului“. Astfel de poeme accentuat reflexive alternează cu cele „de atmosferă“ (*Vînt de toamnă*, *Noaptea*, *În adîncuri*, *Gulliver*) și cu schițe lirice pentru poeme în proză, o specie de care poetul este foarte apropiat (*Soldați executînd un poem* este un bun exemplu în acest sens).

O ploaie de aripi este cel mai bun volum de versuri al lui Paul Balahur, un poet care, la disprezece ani de la debut, se află în pragul maturității sale artistice.

Ioan Holban

Viorel Cozma

Dintre toate iubirile

(Editura Albatros)

■ Și prin această proaspătă carte a sa — *Dintre toate iubirile* —, Viorel Cozma se străduiește să demonstreze că noua vîrstă a poeziei patriotice nu tine obligatoriu de vîrstă biologică a poetului. Prin titlul primei poezii, *65 de petale*, autorul dedică acest volum de versuri omagiale celui de a șizeci și cincea aniversări a fîuririi partidului nostru.

Sumarul, generos în sentimente patriotice și politice, include poezii ocazionate de momente majore din istoria partidului și a țării, de exuberanța lirică datorată libertății, păcii, înnorilor materiale și spirituale din spațiul românesc. Metaforic, dar mai ales frust sincer, stilul comunicării poetice încumbă știința verificării fervente, pe o perioadă îndelungată de timp, pe marginea evenimentelor fundamentale ale vieții noastre politice și sociale.

Dificultatea de elaborare a unei poezii patriotice de valoare este de multe ori învinsă, mai ales atunci cînd poetul își filtrează mai atent frenezia romantică și renunță la sintagmele poetice prea uzate: „Te-ai serpuț în lan mînos de griu, / Poteca mea și-a amintirii mele, / Alerg prin spice-nalte pîn-la briu / Și-adun în palme boabele mărgel / [...] Pămîntul meu întins ca o maramă, / [...] Rătăcitori prin lumea-nvolburată / Cu sufletul venim să ne primim, / Tu iar ne lîrți, din dragoste curată, / Și visele cu soare ne-nvelești“. (Chemare).

Momentele de reflexivitate exprimate metaforic îl prind mai bine pe poet și n-ar avea de pierdut insistînd în această direcție și renunțînd la rimele impuse atunci cînd structura semnificată a poemului o cere: „Vin înspre noi / Păsările cerului / Filîind din aripi de soare, / [...] Ni se așează în palmă și ciugulesc boabe de suflet / Și cînd zboară iar / Înspre cer / Duc cu ele / Lumină de suflet“. (Păsările cerului).

Cartea cuprinde în cea mai mare parte discursuri patetice care impresionează prin avîntul și entuziasmul cu care poetul pune în pagină atitudini și sentimente. Osatura lexicală a poemelor o formează cuvintele din sferele semantice: partid, țară, lumină, iubire, ev,

doină, cîntec, epopee, ideal, erou, pace. Demnă de semnalat este perseverența poetului în practicarea tipului de poezie preferat cu care se dovedește o prezență activă în cărți personale și în antologii, dar mai ales în presă, în emisiunile de radio și televiziune, în programele serbărilor școlare etc. Temele, motivele și structurile poetice frecventate în poezie de-a lungul istoriei pot fi redate cu reușite indiscutabile atunci cînd talentul și truda poetului le dau noi deschideri estetice și încărcături poetice originale.

Efortul vizibil de a evita șabloanele (neimplinit totdeauna), temperatura înaltă a sentimentelor poetice și unele virtuți eufonice îl situează pe Viorel Cozma printre reprezentanții meritorii ai poeziei noastre patriotice actuale.

Toma Grigorie

Eugen Burghilea

Roua solstițiului
de vară

(Editura Militară)

● TÎNĂR reporter cu vocație, a cărei semnătură o întîlnim, mai ales, în coloanele publicațiilor ostășești, Eugen Burghilea se află la prima sa carte. Prin substanță și prin modalitățile de expresie, volumul se încadrează în ocea ce criticul Mircea Iorgulescu numea atît de plastic, „literatura jurnaliștilor de profesie“, reprezentînd o tentativă de a relua în alt plan și cu alte mijloace preocupările gazetărești cotidiene.

Tematica predilectă a celor douăzeci de istorioare înmănușiate în carte se referă, în principal, la viața de astăzi privită din multiple unghiuri, prin prisma evenimentelor și ipostazelor trăite de eroul epic, tînărul locotenent Dan Dorneanu, mai întii ca elev al unui liceu militar, apoi în calitate de ofițer într-o unitate de cercetare. Deși nararea se face la persoana a treia, istorioarele au, fără îndoială, un caracter autobiografic, așa încît se poate spune că autorul își deapănă propriile amintiri din anii adolescenței și tinereții. Amintiri vii și interesante, povestite într-un stil alert și colorat, care ne înfățișează întîmplări dintre cele mai diverse — de la faptul cotidian, mărunț în aparență, la momentele palpitate din aplicații tactice sau din alte împrejurări —, precum și o ga-

lerie largă de tipologii umane, cu caractere mai mult sau mai puțin dăltuite, cu gânduri, sentimente, atitudini și reacții ce alcătuiesc, laolaltă, un univers specific, prin intensitatea trăirilor, conștiința datoriei, virtuți eroice. Ostășia este, prin înseși trăsăturile și menirea ei, un mediu aparte, cu privațiuni și rigori îndobște cunoscute, dar nu aceasta constituie, în fond, principala, ca să zicem așa, materie primă a scriitorului aplecat asupra unor subiecte din respectivul mediu social, ci bogăția tipologiilor umane, dimensiunea spirituală. O atare dimensiune încearcă să creioneze Eugen Burghilea pe parcursul secvențelor derulate, evocînd și, totodată, invocînd întîmplări și argumente cu o ceală încărcătură afectivă și de semnificații etice, care, fără doar și poate, suscită atenția și invită la meditație.

Nicolae Pop

Aurel Antonie

Scrisoare
cître animalele mici

(Editura Serisul Românesc)

● RECENTUL roman al lui Aurel Antonie, a doua carte a autorului, se propune, în marginea unor temeri ale conștiinței moderne, ca o meditație despre condiția individului într-un univers reificat, halucinant și amenințător (vezi Sartre, Ionesco, Boris Vian); ființa se sufocă într-un spațiu preaplin de obiecte agresive, după cum se simțise periclitată — kafkian — de impulsurile incontrollabile ale propriului teritoriu ascuns: „universul se popula cu obiecte. Cosmarul era același“. Naratorul teoretizează fenomenul alienării, în linia Hegel — Marx — Eco: „uneori aveai senzația stranie că nu el și-ar fi ales această locuință, ci că începerea l-a ales pe el“. Personajul suferă de claustrofobie, se vrea „liber, obiectiv și independent“, dar atît vizitatorii nedoriți, cit și camera ostilă, au „priviri obsesive“, distrugătoare (*L'Enfer, c'est les autres*).

Tema centrală e dublată de motivul Cărții acaparatoare, devoratoare de vieți omenestii (Borges, Eco). Tirania nu e doar a cuvîntului scris, ci a opereii în genere: scaunul, patul, sculptatul, peretii zugrăviți trebuie privite, lăudate, îngrijite; altfel se răzbuună, sălbătîcîndu-se. Cartea e însă,

dintre toate, cea mai despotică, mai capricioasă, căci ea singură nu are început și sfîrșit, ea singură își modifică textul, proliferînd la infinit. Simptomele sint ale unui crepuscul: „timpul rămas pînă la sfîrșitul Universului el îl bănuia de a nu fi chiar atît de îndepărtat pe cît se crede în general“. Civilizația cuvîntului tipărit își găsește salvarea prin depășire de sine, dar nu tocmai cum prevăzuse Mc Luhan (*Galaxia Gutenberg*), în imagine, ci pe calea imaginii, prin trecerea într-un spațiu nedelimitat (eroul părăsește scena, „întrînd“ într-o oglindă de Murano).

Invocăm atîtea nume ilustre tocmai pentru că autorul își complică romanul cu bună-știință, făcînd mereu trimiteri „bibliografice“ explicate ori simple aluzii culturale. Multo-ul e de o dezarmantă sinceritate: „Eu scriu doar cărțile pe care mi-ar fi plăcut să le citesc“. Am spune mai degrabă că Aurel Antonie reușește o altă performanță: el rescrie, cu talent, cărțile pe care le-a citit și care, probabil, i-au plăcut: *Procesul*, *Cartea de nisip*, *Spuma zilelor*, *Numele trandafirului*. Intertextualitatea se combină, în chip programatic, cu autoreferința, cu tehnica punerii în oglindă: eroul încearcă la un moment dat să compună un roman — *Scrisoare către animalele mici* —, dar constată stupefiat că textul e scris dinainte; frazele obida notate de el în caiet îi rînjesc, obsedante și batjocoritoare, din paginile Cărții fără sfîrșit. Ioan Groșan are în *Insula* (vol. *Caravana cinematografică*) un episod asemănător: eroul îi povestește iubitei cum a descoperit că stă pe o carte uriasă, conținînd chiar textul acestei povestiri, pe cale de a fi spusă. Ideea e în esență aceeași: romanul, nuvela par a se face chiar sub ochii noștri; în realitate, ele sint de mult consacrate în marea carte a Literaturii. Totul a fost deja spus, sintem condamnați la pastişă, imitație, cliseu, trăim o vîrstă anchilozată a culturii. E de înțeles atunci de ce *Caravana cinematografică* ori *Scrisoare către animalele mici* nu mai pot fi inocente: permanenta raportare la codurile literaturii devine ea însăși convenție. O nuanțare se impune însă: meritul mare al lui Ioan Groșan e tocmai de a fi reușit, printr-o puternică priză asupra realului, să-și depășească propriul proiect, propunînd astfel o soluție reconfortantă pentru o problemă tulburătoare. Aurel Antonie nu are aceeași intuiție, la el totul se menține în livresc — ceea ce pînă la urmă obosește, cu atît mai mult cu cît insistențele reluări înăltură orice zonă de indeterminare, de mister. O idee profundă, cum este cea a *Scrisorii către animalele mici*, apare diluată — paradoxal — de spiritul prea sistematic al demonstrației, altfel de bun nivel, care o dezvoltă.

Corina Ciocirle

23 AUGUST 1944 — 23 AUGUST 1986

UN POPOR LIBER, O ȚARA INDEPE

Tovarășul Nicolae Ceaușescu și tovarășa Elena Ceaușescu la mitingul din Piața Universității — 30 august 1944

IN multimilenara sa istorie, poporul român are drept trăsături fundamentale care i-au definit personalitatea și locul în istoria universală: setea de dreptate, unitate, libertate, independență și suveranitate. În decursul istoriei, chiar în perioada etnogenezei poporului român, unele din aceste trăsături au fost dominante. Războaiele purtate de geto-daci și confruntarea cu marele imperiu roman în primele secole ale mileniului I atestă setea de libertate și neatințare a strămoșilor poporului român. Aceleași trăsături s-au afirmat în condițiile năvălirii populațiilor migratoare, ale luptelor purtate cu marile imperii vecine în timpul evului mediu, ale luptei eroice pentru apărarea autonomiei de stat și unității sale. Marile bătălii sub conducerea străluciților conducători de țară și de oști ca Mircea cel Mare, Ștefan cel Mare, Ioan Vodă, Mihai Viteazul sint tot atâtea exemple ale luptei românilor pentru libertate și neatințare. Mișcările sociale din secolele XVII, XVIII și XIX au avut ca idei directoare libertatea, unitatea, independența.

Această luptă a fost ridicată pe o treaptă superioară prin acțiunea energică, hotărâtă a mișcării muncitorești, a

clasei muncitoare organizată și condusă de Partidul Comunist Român.

Poporul român și-a dobândit libertatea ca urmare a luptei eroice purtate împotriva fascismului și războiului, luptă în care s-au aflat într-o strinsă unitate de voință toate forțele patriotice și democratice ale țării.

IN deceniul patru, atunci când însăși existența multor națiuni și state a fost amenințată de ciuma brună, România fiind unul din obiectivele de pradă, Partidul Comunist a organizat și condus lupta împotriva pericolului fascismului, revizionismului și războiului. În iunie 1933 a fost creat Comitetul Național Antifascist, una din primele organizații din Europa cu un larg caracter de masă, în conducerea căruia a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu. În anii 1933—1936, militantul comunist Nicolae Ceaușescu a desfășurat o deosebită activitate organizatorică, politică, revoluționară în rindul muncitorilor, al tineretului, fiind prezent la marile acțiuni de protest ale intelectualilor, precum și în procesul de la Craiova din 1934 al conducătorilor luptelor muncitorești din anii 1932—1933. Cu un înalt spirit revoluționar, dăruit cauzei poporului, a organizat lupta tineretului din diferite centre ale țării dar îndeosebi din puternica zonă muncitorească a țării, județele Prahova și Dimbovița. Aici s-a aflat la începutul anului 1936, între tinerii ce acționau în rindurile petrolistilor. La 15 ianuarie 1936 a fost arestat în comuna Ulmi de lângă Tirgoviste. A urmat după cinci luni de anchetă procesul militanților comunisti și antifascisti judecat la Brașov între 27 mai — 5 iunie 1936 și apoi executarea nedreptei sentințe de doi ani și șase luni între zidurile reci și umede ale Doftanei. Pentru militantul comunist Nicolae Ceaușescu, anii de detenție la Doftana au reprezentat, ca și pentru alți luptători revoluționari, ani de puternică educație revoluționară, de oțelire a hotărârii de luptă împotriva fascismului, pentru cucerirea libertății și independenței patriei. Evocând acei ani grei, dar plini de semnificații, tovarășul Nicolae Ceaușescu sublinia: „Uniunea Tineretului Comunist, Partidul mi-au încredințat sarcini de răspundere atât în mișcarea antifascistă a tineretului, cât și în conducerea organizațiilor de tineret din Oltenia și Prahova. Cu toate că aceștia au fost ani grei de luptă și de înfruntare cu aparatul de reprimare burghezo-moșieresc, trebuie să mărturisesc acum că-i consider printre cei mai frumoși ani din viața mea de activist revoluționar, din întreaga perioadă de apartenență la mișcarea revoluționară, la Partidul Comunist Român. Au urmat apoi anii de închisoare. la Brașov și Doftana, reînălțarea cu unii militanți din activitatea trecută, cunoașterea a noi militanți ai partidului. Acești ani au constituit anii de puternică școală revoluționară, atât pentru mine, cât și pentru alții militanți comunisti, revoluționari și democrați. Școala aspră a bătăliilor de clasă, a înfruntării cu aparatul represiv, cu instanțele de judecată și zbirii închisorilor l-a determinat pe militantul revoluționar Nicolae Ceaușescu ca, îndată după ieșirea de la Doftana, să se situeze în primele rinduri ale luptei. Cu abnegație, dăruire revoluționară pentru cauza clasei muncitoare, pentru interesele fundamentale ale poporului a acționat tovarășul Nicolae Ceaușescu în organizarea și desfășurarea demonstrației antifasciste și antirăzboinice de la 1 Mai 1939.

Campania politică, organizarea de către P.C.R. a zilei de 1 Mai 1939 s-au desfășurat în condiții specifice, diferite de cele din perioadele precedente, atât pe plan intern, cât și pe plan internațional. Ca urmare a politicii agresive a statelor fasciste și revizioniste, încurajate de politica conciliatoare promovată de

cercuri conducătoare din rindul marilor puteri, sistemul de alianțe pe care România își baza securitatea a suferit o eroziune treptată.

Încă în iunie 1938, Comitetul Central al Partidului Comunist Român a elaborat și difuzat în mase broșura cu titlul: **După Austria, Cehoslovacia**, în care avertiza poporul: „După ocuparea militară a Austriei, Germania hitleristă se pregătește de noi atacuri, de noi cuceriri. Mijloacele și căile întrebuintate vor fi diferite. Scopul același: subjugarea economică și politică a tuturor țărilor și popoarelor, care trebuie să fie înhamate la carul marelui capital și al marilor finanțe germane... asupra Cehoslovaciei continuă să apese și în ceasul de față aceeași mare primejdie: primejdia de a fi atacată și invadată de armata germană, iar independența ei națională sugrumată. În continuare, C.C. al P.C.R. demasca grupările fasciste și profasciste atât din România cât și din celelalte țări europene, arătând că ele intraseră în slujba lui Hitler și se transformaseră în agenți naziste.

Conducerea P.C.R., pe baza unei ample analize a noilor evenimente ce se avuseseră loc pe plan intern și extern, a avertizat asupra accentuării izolării României pe plan internațional, cit și asupra pericolului unui atac iminent hitlerist asupra țării noastre.

În decembrie 1938, reprezentanții ai Uniunii democratice și Madoszului au înaintat primului ministru un Memoriu în care arătau: „De ani de zile am denunțat opiniei publice românești rolul de trădare de țară al Gărzii de Fier, rolul ei de spionaj și agentură a statelor revizioniste și agresoare. În aceste condiții, am fost adine îngrijorați, cind, după dezmembrarea Cehoslovaciei, am văzut renăscind sub impulsul și conducerea acelorași state revizioniste activitatea teroristă și destrămuătoare de țară a Gărzii de Fier“.

Prin consecințele pe care le-a avut, pactul de la München a afectat puternic poziția internațională a României. Dispariția Micii Întelegeri, unul dintre factorii politici de apărare a statu-quo-ului teritorial în centrul și sud-estul Europei, a slăbit poziția internațională a României, capacitatea ei de rezistență în fața pretențiilor revizioniste, a adică izolarea internațională a țării. În fața cercurilor conducătoare s-a pus cu stringență problema reanalizării raportului de forțe pe plan internațional, a cunoașterii cadrului general în care se desfășura politica externă a României și, în primul rind, a găsirii unor noi elemente ce puteau fi folosite pentru menținerea independenței și suveranității țării, a integrității ei teritoriale.

POLITICA imperialistă de reimpărțire a lumii și de dominație mondială, promovată de Germania nazistă și aliații ei, a dus la dezlănțuirea celui de-al doilea război mondial. Rind pe rind au fost atacate și cotoptite: Austria, Cehoslovacia, Polonia, Danemarca, Norvegia, Belgia, Olanda, Luxemburg, Franța și alte țări. Istoria demonstrează că totdeauna țările mici, mijlocii, cind nu sint unite în același scop, ele sint victime ale marilor interese.

Poporul român a condamnat cu fermitate anexarea Austriei, dictatul de la München și cotoptirea Cehoslovaciei de către Germania nazistă. El a fost gata să se opună cu forța armelor expansiunii agresorilor nazisti.

În pofida puternicelor mișcări antifasciste și împotriva revizuirii frontierelor, mișcări care aveau loc în întreaga țară ca și în alte țări ale Europei, a glasului tot mai răspicat al forțelor care avertizau asupra pericolului agresivității hitleriste, cercurile cele mai reacționare din România — ca și din alte state europene — au aruncat țara în brațele Germaniei

naziste. Aflată singură în fața agresivității fascismului german, ipsisă de orice speranță din afară, România a devenit victimă politică imperialiste de forță și dictat de subjugare și asuprire, de acapărare și uzurpare a unității naționale.

La 30 august 1940, prin dictatul fascist de la Viena, impus de Germania hitleristă și Italia fascistă, România a fost constrinsă să cedeze Ungariei horthyste o importantă parte a teritoriului său național, reprezentind o suprafață de 43 500 km² și o populație de peste 2 500 000 de locuitori, din care majoritatea erau români.

Sentința fascistă de la Viena a răscolit conștiința unui popor care timp de secole făcuse totul pentru unitate, pentru obținerea independenței și apărarea integrității teritoriale. Vestea celor patru cutopte la Viena a străbătut ca un fulger întreaga țară. Partidul Comunist, ni merose cercuri politice, Frontul Plugarilor și alte organizații democratice patriotice, inclusiv grupuri ale armatei s-au ridicat împotriva dictatului, au organizat în diferite centre ale țării puternice manifestații populare, au cerut să se treacă la luptă armată pentru apărarea integrității și suveranității patriei. Vigoarea și forța protestului maselor populare în manifestațiile organizate din inițiativa Partidului Comunist Român, altor grupări politice de orientare democratică la Cluj, Oradea, Timișoara, Alba Iulia, Sibiu, Brașov, Arad, București, Iași, Reșița, Bistrița-Năsăud, Satu Mare și alte centre ale țării au căpătat un profund caracter patriotic.

În cele patru luni de guvernare „Garda de fier”, organizație fascistă, și-a continuat existența odioasă începută prin omorirea primilor miniștri I. G. Duca, în 1933, și a lui Armand Călinescu, în 1939, ridicind la rang de politică de stat crimă și jaful. În aceleași zile au fost asasinați marele istoric Nicolae Iorga și profesorul universitar Virgil Madgearu. gloatelor fascistilor au căzut militanți comunisti Constantin David, Oesko Tezeza și mulți alții.

Sub presiunea evenimentelor internaționale, generalul Ion Antonescu, schimbând cursul politicii externe a României la 23 noiembrie 1940 a aderat la Pactul tripartit, iar la 22 iunie 1941, împotriva voinței poporului român, a împins țara alături de Germania hitleristă în războiul contra Uniunii Sovietice.

Perioada dictaturii militar-fasciste a războiului dus alături de Germania hitleristă constituie ani dintre cei mai grozavi din istoria modernă a patriei noastre.

Consecințele negative ale politicii guvernului Antonescu au fost resimțite, în primul rind, de masele populare. În acele timpuri au suferit prejudicii interesele unor grupări burgheze, ale altor grupări sociale largi, au fost afectate grav interesele vitale ale întregului popor român.

„Toate acestea, arăta tovarășul Nicolae Ceaușescu, au generat un puternic val de nemulțumire generală împotriva guvernului Antonescu și a hitlerismului. Se cristaliza tot mai puternic în conștiința maselor populare necesitatea unei perioade a ridicării la luptă pentru oprirea cursului evenimentelor istorice în care fusese antrenată România, împotriva adevăratului vrăjmaș al intereselor naționale — Germania fascistă“.

APĂRĂTOR al intereselor vitale generale ale întregului popor, exponent fidel al sentimentelor patriotice ale maselor populare în aceste momente de grea cumpănă pentru poporul nostru, Partidul Comunist Român s-a ridicat cu toate forțele la luptă împotriva dictaturii militare fasciste, a dominației Germaniei naziste organizind mișcarea de rezistență, luptă pentru sabotarea mașinii de război și alungarea trupelor germane din țară pentru răsturnarea guvernului Antonescu, pentru alăturarea României la

ENTA

ia antihitleristă și eliberarea țării sub dominația fascistă. Activitățile mișcării de rezistență din anii au reflectat aspirațiile fundamentale ale poporului în lupta pentru eliberarea și consolidarea independenței și suveranității naționale, pentru progres

Platforma C.C. al P.C.R. din 6 septembrie 1941 se arată: „P.C.R. propune o comună a tuturor partidelor, grupurilor, persoanelor politice și a tuturor cetățenilor români pentru realizarea Unității Naționale al poporului în lupta contra ocupanților hitleristi, pentru îndeplinirea cerințelor din Platformă și pentru îndeplinirea celor mai arzătoare și mai importante ale poporului român”.

Realizatorul alianțelor antifasciste trebuia să-l constituie unitatea de acțiune a clasei muncitoare: „Fără unitatea clasei muncitoare nu se poate organiza cu succes nici unitatea de luptă pentru eliberarea națională a poporului român”. Considerate de ordin național au conținut programul de luptă al Frontului Național propus de P.C.R. tuturor partidelor, grupărilor și personalităților antifasciste, tuturor forțelor pașnice, pentru organizarea luptei de eliberare a țării. Partidul Comunist Român a colaborat cu toată fermitatea pentru realizarea unității și activității naționale datorită acestei activități s-a realizat o largă coaliție a tuturor celor care erau conștienți, într-o formă sau alta, de răsturnarea dictaturii fasciste, ieșirea din războiul antisovietic și alături de coaliția antihitleristă.

Un puternic spirit antihitlerist s-a dezvoltat în rândurile clasei muncitoare, țărănimii, intelectualității, armatei, întregului popor român. Cu riscul vieții și vieții, patrioții antifasciști au organizat acțiuni de distrugere a magazinelor de război fasciste prin acte de sabotage sau incendii de depozite de armament sau opus rechizițiilor și concen-

trând gravitatea situației prin care trecea țara, cei mai străluciți reprezentanți ai intelectualității române, patrioți, oameni de știință, scriitori, artiști, medici, profesori universitari și scriitori, publiciști, au protestat împotriva ocupației și a ocupației germane, s-au alăturat pentru ruperea alianței cu Germania și orientarea țării pe calea libertății libere, democratice și progresive. Insufliți de profunde sentimente patriotice, intelectuali au activat în organizații și asociații cu un caracter net antihitlerist ca Uniunea Patrioților, Apărarea Patriotică, MADOSZ, Asociația Reședinților și Expulzaților din Ardealul German, Pro-Transilvania, Ardealul, Juridic Transilvania etc., manifestându-se împotriva fașei de politica lui antonescian de subordonare a intereselor poporului român Reichului nazist, de continuare a războiului în favoarea Națiunilor Unite. În scrisori, mesaje și proteste, adresate guvernului antonescu, în pamflete și articole publicate în presa vremii, oameni de știință au dat glas înaltului patriot și s-au ridicat în apărarea științei și culturii, a idealurilor umaniste, au condamnat ororile hitlerismului și ale războiului.

Plătită în mișcarea de rezistență a poporului român, intelectualitatea profesională a recurs la o diversitate de forme de rezistență, dintre care merită a fi menționate publicistica: într-o formă mai puțin deghețată, ea a fost utilizată în slujba popularizării culturii și rezistenței, a combaterii ideologiei fașiste și rasiste. În acest sens au fost editate unele reviste speciale sub egida unor militanți antihitleristi, mulți scriitori și publiciști au folosit coloanele ziare oficiale pentru a informa publicul despre mersul real al luptei și prăbușirea iminentă a coaliției hitleriste.

Eugen Polade : OMAGIU
(Din Bienala de pictură și sculptură — sala Dalles)

Viziunea de ansamblu asupra publicisticii românești, ca și a cârților apărute în acești ani, arată nu numai amploarea dar și activitatea în care se manifesta starea de spirit a intelectualității noastre, odată cu demonstrarea pregnantă a capacității ei creatoare, a multiplicității de afirmare a prezenței și rezistenței patriotice. În acest context, celebrul pamflet **Baroane**, — reflectare caricaturală a ambasadorului Reichului nazist în România — se înscrie ca o expresie simptomatică pentru poziția militantă a marelui poet Tudor Arghezi, care nu întâmplător și-a îndreptat reflectorul tocmai asupra acestui personaj.

În dezvoltarea ei, mișcarea de rezistență antifascistă din România a cunoscut o linie ascendentă, atât ca forme de manifestare a luptei cât și a cuprinderii tuturor forțelor social-politice nefasciste și antihitleriste, de la clasa muncitoare, țărănimii, intelectualitate până la cercurile Palatului, generali și ofițeri superiori ai armatei, reprezentanți ai partidelor burgheze.

Astfel, în aprilie 1944 s-a realizat unitatea de acțiune a clasei muncitoare prin încheierea Frontului unic între Partidul Comunist Român și Partidul Social-Democrat.

Pe o platformă politică de luptă comună ce avea la bază salvagardarea intereselor țării, Partidul Comunist a stabilit încă în 1943 contacte și legături cu cercurile palatului regal, liderii partidelor burgheze, comandanții ai armatei. În noaptea de 13/14 iunie 1944 a avut loc în București o consfătuire la care au luat parte reprezentanții P.C.R., ai palatului și armatei. După îndelungi dezbateri, au fost acceptate punctul de vedere și planul P.C.R. de răsturnare prin forță a dictaturii antonesciene.

În aceeași lună s-a creat Blocul Național-Democratic ce cuprindea Partidul Comunist Român, Partidul Social-Democrat și principalele partide burgheze: Partidul Național-Tărănesc și Partidul Național Liberal. Toate aceste înțelegeri, alianțe au constituit cadrul organizatoric al consensului național care a stat la baza luptei de eliberare a poporului român de sub dominația fascistă.

IN împrejurări interne și externe favorabile, Partidul Comunist împreună cu celelalte forțe naționale a trecut, la 23 August 1944, la înfăptuirea revoluției de eliberare națională și socială, antifascistă și antiimperialistă, care a dus la răsturnarea dictaturii antonesciene, la trecerea României cu întregul său potențial economic și militar alături de coaliția antihitleristă, de Uniunea Sovietică.

Insurecția armată — mijlocul principal

de înfăptuire a revoluției naționale și sociale —, a fost rodul acțiunii unite a celor mai largi forțe politice naționale, armate, formațiunilor patriotice, al aderenței depline la lupta antifascistă a maselor populare. În înfăptuirea acestui act de importanță crucială pentru destinele României, rolul hotărâtor l-a avut clasa muncitoare și avangarda sa revoluționară, Partidul Comunist Român.

La 23 August 1944, orele 17, insurecția a început prin arestarea principalelor căpetenii fasciste și răsturnarea guvernului dictatorial militar-fascist. La ora 20 s-a format noul guvern din care au făcut parte reprezentanții partidelor politice componente ale Blocului Național-Democratic, militari și tehnicieni. La ora 22 s-a difuzat la radio Proclamația **Către țară**, care aducea la cunoștința țării și a lumii întregi evenimentele istorice petrecute în România și hotărârea poporului român de a lupta pentru alungarea hitleristilor, pentru a-și apăra independența și a elibera partea de nord a Transilvaniei de sub ocupația cotorpitorilor hitleristo-horthyști.

Vigoarea și fermitatea cu care întregul popor s-a ridicat la luptă, largă participare a tuturor forțelor patriotice la insurecție demonstrează că August 1944 a reprezentat un energie și determinant act de voință al întregii națiuni, o strălucită afirmare a hotărârii poporului român de a zdrobi orice dominație străină, de a fi liber și deplin stăpîn în țara sa, de a-și hotărî singur destinele.

În cursul unor bătălii grele, unitățile militare, împreună cu formațiunile patriotice, au lichidat rezistența trupelor naziste, au eliberat în câteva zile Capitala și o mare parte a țării. Între 23 și 31 august forțele insurecționale române au eliberat prin luptă partea centrală, de sud-est a țării.

Erau zile de deosebită înclăștare cu rezistența trupelor hitleriste, dar și de entuziasm, cînd în uriașe mitinguri organizate de Partidul Comunist, la care a luat cuvîntul neînfărcatul revoluționar Nicolae Ceaușescu, se jalonau direcțiile imediate și de perspectivă ale evoluției României.

Începînd cu 23 August 1944, România și-a pus toate resursele materiale și umane în slujba luptei împotriva Germaniei hitleriste.

VICTORIA insurecției naționale armate antifasciste și antiimperialiste a avut profunde ecouri, semnificații și consecințe internaționale. Alăturarea României la coaliția antihitleristă a contribuit într-o mare măsură la prăbușirea întregului front

german în sud-estul Europei, la accelerarea eliberării popoarelor din această zonă, ducînd la scurtarea războiului și apropierea victoriei depline împotriva fascismului.

După victoria insurecției, armata română, însumînd aproape 540 000 de ostași, a luptat alături de armata sovietică pentru eliberarea întregului teritoriu al țării și apoi dincolo de hotarele României împotriva trupelor hitleristo-horthyste, pentru eliberarea Ungariei și Cehoslovaciei, pînă la înfrîngerea definitivă a mașinii de război hitleriste. În această uriașă înclăștare militară, armata română — din rîndul căreia au căzut la datorie 170 000 de ostași — a dovedit un înalt spirit de jertfă, abnegație și eroism. Peste 300 000 de ostași români au fost distinși cu ordine și medalii sovietice, cehoslovace, ungare și românești pentru eroismul lor în războiul antifascist.

În cei 42 de ani care au trecut de la recucerirea libertății și independenței, poporul român, în strînsă unitate, a acționat cu energie, devotament și abnegație pentru înfăptuirea sarcinilor revoluției, construirea bazelor economice ale noii orînduirii, societatea socialistă.

Libertatea, independența sînt atributele fundamentale ale societății și statului nostru care au cunoscut noi și ample îmbogățiri deosebite în perioada ce a trecut de la Congresul al IX-lea al P.C.R., cînd în fruntea conducerii partidului a fost ales tovarășul Nicolae Ceaușescu.

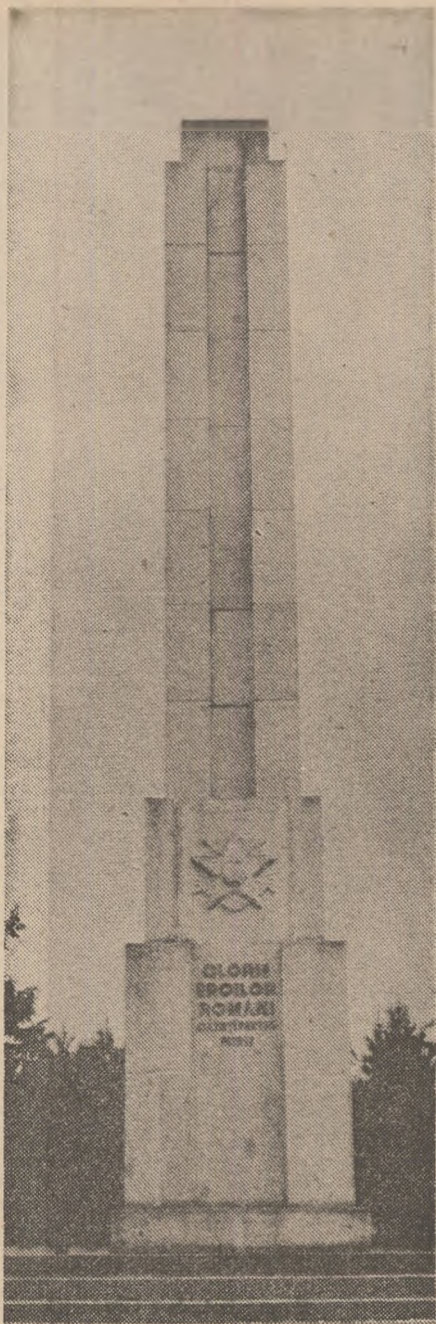
În epoca ce a trecut din 1965, denușită cu mîndrie de întregul nostru popor „Epoca Nicolae Ceaușescu”, România socialistă, cu un popor liber, un stat suveran și independent, cunoaște cele mai ample transformări din întreaga sa istorie. Industria, agricultura, știința, învățămîntul, arta, literatura au cunoscut o dezvoltare fără precedent. Datorită succesorilor obținute în construcția economică. România socialistă, președintele Nicolae Ceaușescu se bucură de un inestimabil prestigiu pe toate meridianele planetelor. Numele României este rostit cu mîndrie nu numai de cetățenii ei, dar și de oamenii altor state.

Cu demnitate, România este sinonim cu independență, suveranitate.

Poporul român, liber în patria sa, înfăptuiește cu dăruire hotărârile Congresului al XIII-lea al Partidului, obiectivele societății socialiste și comuniste pe pămîntul României.

Ion Ardeleanu

ÎNȚILNIREA...

Monumentul Eroilor
de la Oarba de Mureș

COBORÎSERĂ din autobuz, sprijiniți de mai tinerii lor însoțitori, și se alinaseră tăcuți, într-un singur rind, cu ochii în lacrimi înghețate la dealul de dincolo de riu, semet ca un piept de munte. Dealul — pe care în septembrie 1944, fortificându-l, nemții îl transformaseră în pivotul rezistenței lor de pe Mureș — arăta și acum la fel: sub forma unui imens și înalt arc de cerc, cu deschiderea dinspre Mureș de peste cinci kilometri, cu flancurile țesute sprijinite pe malurile râului, iar între acestea, cu panta-i blestemată, scobită rotund, ca o jumătate de gâvan, ridicată drept înspre cer. De la apă, terenul urca în pantă ușoară aproape un kilometru, după care panta devenea dintr-o dată abruptă ca un perete, până la înălțimea celor trei vestite cote — 409, 495 și 463 — de pe care nemții dominaseră nu doar trecerile peste riu, ci și toată valea și lunca Mureșului, cu șoseaua și calea ferată de dincoace de apă, tot frontul românesc de pe linia satelor de jos, precum și pozițiile mai depărtate ale grupărilor din rezervă și ale artileriei. Acum, pe cea mai înaltă cotă, — cea din mijloc, 495 —, străjuia un obelisc de piatră, subțire și alb, asemenea unei uriașe raze de lumină ce ținea din urmă, într-o eternă amintire a celor căzuți aici, în cumplita lor înclăntare cu dealul și nemții... „O, mult prea mic! se înegurase el, Prodan, cu ochii la obelisc. Pentru cîți soldați au căzut pe dealul acesta, de-i lăcrimează și piatra de singe, pentru cîți au mușcat din el cu dinții înclăntați și au rămas înțepenii cu ghearele înfipite în pământ și ochii la nemții de pe creastă, pentru cîte trupuri sfîrțecate de români au înghițit și dus la vale apele Mureșului, pentru mii de soldați care au sfîrșit cu nemții de git în chiar pozițiile lor de pe creastă — obeliscul ar fi trebuit să fie mult mai mare, să se vadă de la zeci de kilometri, dacă s-ar putea din toată Transilvania, iar la picioarele lui să fie clădit un mausoleu, asemenea celui de la Mărășești, acesta fiind Mărășeștii nostru din lupta împotriva nemților pentru Ardeal!... Tre-sărise, căci generații ieșiseră din lunul lor minut de reculegere, ridicînd aproape toți în aceeași clipă palmele zbircite și îmbătrînite la templele încurîntite, pentru salut.

Apoi totul se petrecuse pe neașteptate, într-un gest spontan căruia nici el nu-i rezistase... Mai întii Grigore Boteanu — care comandase aici cel mai falnic regiment, cel cu care plecase în 1940 de pe granița de vest și la a cărui comandă se întorsese imediat după succesul insurecției din august, cu gînd să ajungă în fruntea aceleiași unități din nou pe linia vechilor borne de hotar de dincolo de Carei — ieșise din rînd și o luase cu pasul întins drept înspre apă. Du-

pă el se desprinsese generalul Costin Ionașcu — fostul comandant al diviziei care reușise în sfîrșit, aproape spulberată, să ajungă pe creastă și să smulgă dealul din miinile nemților — luîndu-l și el, parcă grăbit să nu rămînă prea mult în urmă, în același pas la vale. Cînd să între în lăstărișul de pe malul râului, însă, se opriseră, întorși înspre el, și așa înțelesese că mai ales el, Prodan, nu putea să lipsească de lîngă ei... Fi ajunsese astfel din urmă și se pierduseră apoi toți trei în lăstăriș. Dacă n-ar fi fost apa, care curgea acum liniștită și limpede, potopită de soare, ar fi ținut-o drept, până pe celălalt mal, și-ar fi încercat poate, cu ultimele lor puteri, să urce peretele abrupt al dealului pînă la obeliscul de pe cea mai înaltă cotă. Așa, se opriseră la marginea râului, unde, parcă dinainte înțeleși, se lăsaseră într-un genunchi cu capetele albite acum aplecate și pălăriile, atît de nepotrivite pentru ei, în miini... Își amintise desigur, cum după bătălie Grigore Boteanu rămăsese cu o umbră de regiment, abia închegînd schemele a două batalioane din resturile celor patru, cu care începuse forțarea Mureșului, și cum Costin Ionașcu îi raportase îndurerat, la sfîrșitul acestei cumplite bătălii, cutremurătoarele pierderi ale diviziei sale: peste 100 de ofițeri, 60 de subofițeri și 4563 de soldați... Și-n timp ce lui Grigore Boteanu, incremenit ca o piatră, ochii i se zbăteau nestăpîniți în lacrimi, generalul Ionașcu își lăsase capul mare și rotund în palmă, șoptind: „Vă mai amintiți, domnule general?!”

OARE, cum ar fi putut să uite? În cîte nopți de atunci nu retrăise el acest tulbur moment al bătăliei de pe Mureș! După ce în chiar noaptea insurecției fusese chemat de noua conducere a armatei de la Focșani, unde-și regrupase Armata salvată de pe frontul Moldovei, la Secția de operații a Marelui stat major, el se ocupase tocmai de pregătirea bătăliei pentru eliberarea Transilvaniei, succesul insurecției fiind asigurat de Comitetul militar care o dezlănțuise. Privirile lui se îndreptaseră deci, dintru început, direct spre granița de Vest și linia de demarcație a Dictatului de la Viena care tăia Transilvania piezis, în două. După primele lupte de acoperire a graniței, — eroice și desperate, inegale, dar încununate de succes —, duse de unitățile de grăniceri și eşaloanele subțiri ale batalioanelor de instrucție din zonă, cu primele elemente fascistohorthyste, ațîțate de-o ură răzbunătoare, era de așteptat o rapidă ofensivă a grosului forțelor fasciste invadatoare pe toată linia frontului, de la Dunăre spre Nord, pe toată granița bănățeană, și apoi spre est pînă la Munții Apuseni, iar de aici, pe la nord de Mureș, pînă la Carpații Orientali. Și-n timp ce insurecția încă se desfășura, — la București și-n toată țara —, cea mai mare parte a armatei române începuse deja afluirea dincolo de munți, în întîmpinarea cîmpitorilor. Tocmai știind că armata română era încă în mișcare spre aceste noi poziții din Ardeal, iar cea sovietică în curs de desfășurare în cîmpia Munteniei și spre trecătorile Carpaților, comandamentul dușman dezlănțuise o ofensivă generală cu forțe mult superioare, între care puterice unități blindate, atît dinspre Vest, spre Timișoara, Arad și Valea Mureșului, cît și dinspre Nord, de dincolo de Mureșul mijlociu, cu sarcina de a pune stăpînire în prima săptămînă pe trecătorile Carpaților, iar în a doua, de a se revîrsa pînă la spectaculos spre București... O primă idee a unora de la Marele stat major, îngrijorați de forța reală mult superioară a invadatorilor, fusese aceea a ocupării imediate a trecătorilor de către armata română și organizarea acesteia în apărare, în munți, pînă la sosirea trupelor sovietice... „Nu! sărise el, Prodan, aproape speriat. De ce să-i lăsăm să ajungă la trecătoare? De unde ideea asta, să ne retragem ca să-i putem aștepta mai „como-!”? Nu! Trebuie să contracărăm imediat, peste tot, cu tot ce avem, așa cum am făcut în clipa insurecției, cînd toată țara era plină de nemți! Ce dacă sînt în ofensivă și mai tari? Acum timpul decide! Îi vom contrataca din mers, pînă-i vom arunca, deocamdată, dincolo de Mureș. Și-abia apoi vom vedea!... Și-așa se și întîmplase! După ce spulberaseră slabele elemente românești de acoperire a graniței, valurile invadatorilor fascistohorthysti fuseseră oprite de primele unități românești sosite în zonă, — une-

le atacînd într-adevăr din mers, ologite de marșul mai multor zile și nopți la rînd, sau de-a dreptul sîrînd din trenurile ce le aduseseră fără oprire pînă pe Tirnave —, iar apoi împinse, într-o și mai inegalabilă și desperată înfruntare, pînă dincolo de Mureș. După acest răstimp, abia, începuseră să apară și în zona frontului de aici primele unități sovietice, a căror nesfîrșită scurgere prin trecătorile Carpaților, și dinspre Est și dinspre Sud, ținuse cîteva săptămîni în șir. Era tocmai momentul în care și frontul de aici se stabilizase, pe-o linie ce lega Munții Apuseni — pe Arieș, Mureș și Niraj — de Carpații Orientali, cu principalul pivot al apărării dușmane pe acest Deal al Singiorgiului. Și numai peste cîteva zile începuse marea bătălie pentru el, dezlănțuită acum de trupele româno-sovietice, aflate la prima lor acțiune ofensivă comună pentru eliberarea întregului teritoriu al României.

Sus, pe panta și creasta Dealului, în poziții de-a dreptul inaccesibile, se instalaseră în apărare Divizia a 8-a de cavalerie S.S. germană, motomecanizată, și încă 5—6 batalioane horthyste, cu peste 40 de tancuri, precum și însemnate unități de artilerie, care vedeau și bateau ca-n palmă toată valea, apa și vadurile Mureșului, precum și panta, dreaptă ca un perete, de sub ele. Cu forțarea Mureșului, în acest blestemat loc, cucerirea Dealului Singiorgiu și străpungerea rezistenței germane din mijlocul Ardealului, fusese însărcinat Corpul motomecanizat român, care dispusesese în prima linie de asalt unitățile Diviziei a 9-a de infanterie, comandată de generalul Ionașcu, iar acesta, ca prim detașament de asalt, regimentul comandat de Grigore Boteanu. Zile la rînd, apa Mureșului clocotise sub bombardamentul nemților, înroșită de singe românesc și ducînd la vale trupurile morților ca pe niște bușteni veniți din munți, iar panta dealului, răcolită de obuze ca de-o turmă apocaliptică de rimători de fier, fusese urcată pe coate și pe genunchi, pe burta și piept, înmulțită atînd de alt singe și pînă de trupurile a sute de morți și de răniți, asemenea unei bostănării cu dovlecii negri... Marele stat major se sesizase singur de numărul mare al celor căzuți, precum și de faptul că atacul nu progresase niciodată dincolo de jumătatea pantei. Și chiar el, Prodan, cercetase mai amănunțit harta întregului front de pe Mureș, alături de rapoartele unităților românești din zonă... Așa îi apăruse ca inadecvată concepția acestui atac frontal al reduitului german de pe Mureș! Înțelesese desigur intenția majoră a comandamentului sovietic, cea de a fixa și prinde aici, pe Mureș, mulțimea trupelor fascistohorthyste din mijlocul Ardealului... Foarte bine, dar de ce să încerci să împingi fundul sacului spre gură, cu prețul atîtului singe, cînd ar fi mai ușor să-i legi gura la „poarta Sometului”, dincolo de Cluj, și astfel să prinzi „în sac”, liota invadatorilor din Ardeal?... Fusese mina pe telefon și-l întrebase direct pe generalul Ionașcu... „Costine, nu-mi place ceea ce se petrece acolo la voi!... „Nici mie! îl asigurasă Ionașcu. Planul ofensivei însă aparține, cum știți, comandamentului aliat. Pînă la urmă, însă, o să ne lămurim noi!... „Dar de ce să pierdem încă atîta singe pînă atunci?...” Îl lăsase pe Ionașcu și ceruse urgent legătura cu Grigore Boteanu, care îi fusese șef de stat major pe frontul din Moldova, iar acum se afla în chiar prima linie de luptă... „Boteanu, vreau adevărul!” îl somase... „Personal, cred că e o eroare de comandament, domnule general! (Adică, exact ceea ce bănuise el!) După părerea mea, n-ar strica să vă rezeșiți pînă aici, ca din partea Marelui stat major!...” Înțelesese, astfel, că Boteanu nu i-ar fi putut cere un lucru ca acesta neobișnuit, în mod inutil. Doar îl cunoștea, ca pe cel mai apropiat colaborator, și de la catedra de tactică și strategie militară de la Școala de război și de pe frontul din Moldova!

PESTE numai un ceas ieșea cu mașina din București, doar el, cu ofițerul aghiotant alături și agentul, înarmat, lîngă șofer. La miezul nopții trecuse fulger prin Brașov, scăpat acum de amenințarea iminentă năvălirii a nemților și horthystilor sub care trăise aproape două săptămîni, iar spre ziuă se afla deja pe linia frontului de pe Mureș, cu Grigore Boteanu și Costin Ionașcu, sub bombardamentul neînterupt al nemților de pe Dealul Singiorgiului. Adică, exact în lo-

cul în care ei ingenunchiaseră, și își descoperiseră capetele albite, după mai bine de douăzeci de ani... Nu-i trebuise decît un sfert de oră, să se încredințeze și aici, la fața locului, de adevărul situației pe care îl intuise încă de la București!... „Ar fi bine să vorbiți nu cu cei de aici, care doar execută niște ordine, ci cu șefii lor”, îl sfătuiseră cei doi... Și-așa se pomeni înainte de-a se lumina, pe drumul comandamentului sovietic din zonă, care între timp preluase răspunderea și a acestui important sector al frontului din Ardeal... Pe frontul din Moldova se înfruntase ca turbat cu ofițerii comandamentului german, care sacrificase în mod vădit țara potrivit doar intereselor lor majore, de aici Antonescu nu-i putuse împăca, nici pînă în ziua întoarcerii armelor împotriva lor! Acum, cum se va înțelege cu cei sovietici, la această primă întîlnire operativă cu ei?

Se lumina, cînd ajunsese la punctul de comandă al Armatei sovietice din zonă, obosit și îngrijorat, cu harta în mină, iar în gînd cu propunerea unei alte desfășurări a luptelor din Ardeal. Pe comandantul Armatei, un general-locotenent parcă prea tînr pentru răspunderea ce avea, îl găsisse în mijlocul unei curți, unde o fată soldat, cam durdulie și cu un șervet alb pe după git, îi turna apă cu găleata, cînd în pumni, cînd pe spate și ceafă, să se spele. Cînd începuse să se șteargă, înviorat după o noapte de nesomn, îl văzuse întreg, pieptos și bine legat, cu fața plină și ochii calzi, poate cel mai autentic tip de rus văzut de el pînă atunci. De cum i se prezentase, ca din partea Marelui stat major al armatei române, ajutat spre surprinderea lui de fată, care știa bine românește și luase dintr-o dată o poziție de adevărat soldat, generalul își încheiasă repede nasturii bluzei de doc gîlbui și copcile gulerului strîns pe git, și întinse mina după centură... „Mă simt onorat, domnule general! urmasse el, după ce își silabisise numele cu o sinceră politețe militară. Spuneți-mi, vă rog, cu ce vă pot fi de folos... pe scurt, căci tocmai trebuie să plec pe linia frontului! La nevoie, putem merge împreună și discuta pe drum!...” El, Prodan, insistase totuși să-i acorde doar cinci minute, la hartă... „Oricît este nevoie, domnule general! îl asigurasă mai tînrul său interlocutor. Căci, oricum, nemții nu ne mai scapă!...” „Tocmai despre asta este vorba!” îl prevenise... Și într-adevăr, nu-i trebuise decît cinci minute ca celălalt să înțeleagă, și critica asaltului neîncetat, mai puțin justificat, asupra Dealului Singiorgiu, și noua idee de manevră, pe direcții laterale de efort, ce o propunea, în sensul unei duble acțiuni pe flancurile frontului de pe Mureș, — pe Arieș, în stînga și pe Niraj, în dreapta —, pornind de pe umerii celor două lanțuri de munți laterale și închizînd astfel pe departe „Poarta Sometului”, cu toate trupele fasciste prinse în „sacul” reduitului transilvan... „Interesant! Interesant!” repetase tînrul general, cu atenția vizibil încordată. Și s-ar putea să aveți dreptate! făcu semn înspre hartă. Din păcate însă, eu trebuie să execut mai departe directiva Grupului de armate, care poate avea și altceva în vedere! Așa că nu vă pot decît sfătui să mergeți acolo... Vă anunț personal comandantului, generalul-colonel Trofimenko, și vă dau un agent special să vă conducă!...” „Larisa, ceruse apoi fetei, fă-mi imediat legătura!”

Plecase astfel mai departe, pe firul tot mai înaltelor comandamente ale trupelor sovietice din zonă, înțelegînd întristat, că și în colaborarea cu armata sovietică urma să aibă de-a face cu fel de fel de comandanți și supercomandanți, lucru de altfel firesc pentru o asemenea mare armată... „Uite, însă, fusese nevoit să recunoască, cu speranța reînnoită, că, spre deosebire de nemți, cu ei se poate discuta omenește! Își permise și să asculte, și chiar să ia în considerare și alte idei! De ce? Pentru că se simt destul de tari, suficient de siguri de puterea lor! La Friessner nu ajunsese decît Antonescu, numai de cîteva ori, și încă degeaba, în tot cursul cumplitelor bătălii din Moldova, de care a depins pînă la urmă soarta țării! Rușii însă sînt gata să discute, chiar comandantul Grupului de armate, pînă și soarta luptei pentru acești blestemați cîteva kilometri de front de pe Mureș!... Totuși, să vedem!” se cenzurase singur, încercat deja de amara experiență a războiului de pînă acum, alături de nemți...

GAȘISE cu greu comandamentul Grupului de armate, abia instalat într-o vilă cu grădină de pomi în jur, la marginea unui orașel din spre munții Apuseni. Se făcuse tirziu, apăsătoare de prinz, și cerul se innegurase, prevestind cele câteva zile de ploii grele care mociriseră apoi toată panta lutoasă a Dealului Singeorgiu, îngreunând încă asaltul crestei până peste puterile sleite ale soldaților. Coborise mai întâi aghiotantul, care trecuse printre sentinelele cu „balalaici“ la piept, ajutat de agentul rus ce-i însoțise, și se întorsese repede cu un alt tânăr ofițer sovietic. Acesta îi condusesse într-o fostă suiragerie a vilei, acum sala statului major al Grupului de armate, în timp ce aghiotantul îi șoptise, flatat... „Sintem deja așteptați, domnule general! De șeful statului major, un ghe-neral-polcovic, și comisarul comanda-mentului, un ghe-neral-leutenant!“... În clipa cind apăruse în pragul ușii, deschise de tânărul ofițer sovietic, cei doi generați ruși se ridicaseră de la masa ovală din centrul încăperii, pe care era desfășurată o hartă și tocmai suna un telefon dintre cele cinci-sase inghesuite mai într-o la-tură, și-i ieșiseră în față, într-o poziție lejeră, cu miinile întinse. El însă dorise să oficializeze întâlnirea, în gînd cu propunerea de schimbare a planului bătăliei de pe Mureș, și se prezentase după regu-lamentul corpului ofițeresc român, gene-ralului mai mare în grad... „Domnule ge-neral-colonel, am onoarea să mă prezint...“ Ceilalți doi luaseră pe loc o ținută aproa-pe solemnă, se prezentaseră la fel, dar reveniseră imediat la starea de solitudi-ne dintru început, care elimina practic orice distanță prea protocolară dintre ei. Erau fără caschetele ce atîrnau într-un cuier din colț și îmbrăcați încă în bluzele lor de vară de doc gălbui, proaspăt spă-late și călcate, în pantaloni cu pulpana bogată și cizme negre, cu carimbii subțiri și moi, lucind întunecat. Șeful de stat major avea capul ras ars de soare, ară-miu, fața cam lată, ochii mari și scruta-tori, o bogată mustață tipic muscălească și o steluță de aur pe pieptul sting, înfăți-șare care izbea tocmai datorită masivității trupului de zdrahon cu o vădită tendință de îngrășare. Celălalt, comisarul, mult mai tînăr, suplu și negricios, cu sprincenele stufoase, parcă tăciunate, și părul bogat și aspru, ca pana corbului, avea pe piept o stea cît palma, roșie, cu zmalțul aprins... El, Prodan, ceruse ajutor doar din priviri tînărului ofițer sovietic, care oprise țiitit telefonului de pe masă și le tradusese prezentările, dar șeful de stat major în nemțe-te, de la tovarășul general de armată Tro-finenko, comandantul Grupului de armate din această parte a frontului, care între timp a fost convocat la comandamentul Frontului II Ucrainean, comandant mare-șal Rodion Malinovski, să vă ascult cu toată atenția și solitudinea, posibile în acest moment!“... „Ocen harașo! Spasi-ba!“ multumise el, pronunțîndu-se cam stilit în rusește și se îndreptase spre harta de pe masă, — cu situația frontului din Ardeal la zi, însemnată cu linii și săgeți, albastre și roșii, inghesuite între cele două șiruri de munți —, asupra căreia se aplecă, explicîndu-se mai departe în nemțește... Un întreg Corp de armată românesc primise misiunea care îl onora, de a forța Mureșul mijlociu și a pune stăpînire pe pozițiile fortificate inamice de dincolo de riu. După realizarea prime-lor „capete de pod“, Corpul aruncase în luptă Divizia 9-a infanterie, cu misiunea de a lua cu asalt Dealul Singeorgiu, cu cotele 406, 495 și 463, acțiune în curs de desfășurare, dar care — în fața pantei de sub creasta dealului, dreptă ca un pe-rete, a poziției fortificate inamice și a superiorității în armament, artilerie și tancuri a inamicului — acum s-a trans-format într-un adevărat măcel, poate nu într-atît de necesar... „Domnule general, îl implorase el pe mustăcios, care deveni-se dintr-o dată atent, cu ochii scruta-tori... noi nu avem atîta armată și în ba-lanța noastră strategică atîrnă foarte greu singele fiecărui soldat!“... „Nici noi nu avem sînge de pierdut degeaba!“ repli-case politicos șeful statului major... „Scu-zați-mă, nu asta am vrut să spun, ci că, în condițiile elanului nestăvilit, al nerăb-dării cu care soldații români vor să-și vadă cît mai curînd întreaga țară elibe-rată...“... „O, am cunoscut și noi această sfință nerăbdare!“ îl întrerupsese negri-ciosul, încurajîndu-l cu privirea... „În aceste condiții, reluate el, zelul sporit al comandamentelor dumneavoastră în su-bordine ar putea depăși limita unei ab-solute necesități!“... „Vreți să spuneti, excesul lor de zel!“ observase, atent, mus-tăciosul. „Bitte schön!“... „Asta pe de o parte!“ accentuase el... Pe de altă parte, îndrăznise direct, poate însăși ideea tac-tică a acestui atac general-frontal asu-pra unor atît de puternice poziții inamice trebuie revăzută!“... „Mergeți pină la ca-păt, gospodin ghe-neral!“ insistase șeful statului major... Și el nu se sfiise și pre-zentase în termeni strict militari ideea noii manevre, interioare, a mutării efor-tului operativ pe ambele flancuri ale frontului de pe Mureș, folosind cele două laturi ale Munților Apuseni și Munților Orientali, cu sarcina închiderii concomi-tente a „sacului“ în chiar „Poarta Some-șului“, ceea ce ar însemna capturarea tu-turor forțelor inamice din reductul tran-

silvan... „Pe care acum le luăm direct în piept, domnule general, cu mult prea cōs-tisitoare pierderi!“... „Bănuiesc, domnule general, că vă explicați totuși necesita-tea strategică a acestui atac general-frontal de pe Mureș!“ îl încercase răb-dător și parcă mulțumit șeful statului major... „Evident! răspunsese el cu promptitudine și pusese palma mică și osoasă de-a curmezișul hărții, în chiar inima Transilvaniei. Să angajăm direct și să fixăm pe front, aici, principalele forte ale inamicului din Ardeal, fie pentru îm-piedicarea folosirii lor în altă parte, fie asigurînd altă manevră; oricum, în cele din urmă, capturîndu-le pe neașteptate!“... „Ocen harașo!“ se luminase mustăcio-sul... „Și cum fixarea de front este acum pe deplin realizată, continuase el, Prodan, nu văd necesitatea prelungirii atacului frontal asupra pozițiilor inamice, cu atît de însemnate pierderi, cît mai degrabă execuția rapidă a manevrei propuse, cea de pe flancuri!“... „Din punctul dumnea-voastră de vedere și în limitele frontu-lui din Transilvania, aveți dreptate, dom-nule general!“ îl surprinsese răspunsul binevoitor, neașteptat de rapid al șe-fului de stat major... „Aber, aber, aber!“ revenise apoi și se opri-se, pe gînduri... El, Prodan, se și innegurase și palma-i de pe hartă i se zgîrcise instinctiv, într-un pumn mic și osos, care albea văzînd cu ochii... „Iertați-mă, se arătase jenat mus-tăciosul, dar am uitat să vă întreb dacă nu vreți cumva un ceai!“... „Chiar vă rog! îndrăznise el, mulțumit de invitație, abia acum simțîndu-și buzele parcă arse și gîtul uscat. Obişnuiesc din floare de tei, dar acum mi-ar prinde mai bine unul ta-re, rusesc, că sînt de-aseară pe drum!“... Și parcă îndatorați pentru sinceritatea cu care el încerca să le smulgă accepta-rea noii sale idei de manevră, spre sal-varea cît mai multor soldați români, pre-cum și pentru felul cum își dezvăluisse slăbiciunea și oboșeala, șeful de stat ma-jor îi trăsese personal scaunul pe care să se așeze la masă, iar comisarul deschi-se singur ușa cu ochiuri pătrate de cristal și strigase un alt nume de fată... Sorbise ceaiul puternic aromat și dulce, însetat, dar încă neliniștit, cu gîndul la miile de soldați care în mod sigur asal-tau pentru a zecea oară din zori metere-zele Dealului Singeorgiu, în timp ce ge-neralii din fața lui aveau încă răbdare și timp să se gîndească și să-l aștepte să ter-mine de băut... „La urma urmei, făcuse el socoteala în gînd, ei doi și desigur cu co-mandantul Grupului de armate poartă răspunderea a cel puțin trei Armate so-vietice. — dintre care una, a 6-a de Gar-dă, este întreagă numai de tancuri —, ceea ce ar veni cam tot atît cît toate Arma-tele noastre aruncate împotriva nemții-lor!“... Mai mult, comisarul, care știa mai puțin nemțește, schimbase conversația, așa ca la o cană de ceai, asigurîndu-l că va vedea personal în ce măsură ofițe-rii în subordine își depășiseră atribuți-ile și se întrecuseră în acel „exces de zel“, dar în același timp îl și prevenise, cu cuvinte căutate îndelung, că împreună trebuie să privească, și cu înțelegere, și cu luciditate, și cu fermitatea necesară aceste prime contacte și prime acțiuni comune ale celor două armate, pină mai ieri vrăjmașe, că armata sovietică se afla încă în fluxul ofensivei începută în Moldova, că se vor mai ivi poate unele nesincronizări în activitățile comanda-mentelor de jos, precum și lipsuri, și greutate, și chiar unele incidente, dar tocmai de aceea datoria lor comună, ca comandanți, este de a înlătura orice ba-reire ce-ar îngîrădi o comunicare sinceră între cele două „armii“, a încuraja co-laborarea lor frățească și, mai ales, a preveni manifestarea neîncrederii și sus-piciunii dintre ele... „Avem de acum un dușman comun, domnule general! Fas-cismul! Și-același tel: al victoriei co-mune asupra lui și a păcii!“ Și ne-am legat să fim aliați în această luptă, sal-vatoare deopotrivă pentru popoarele noas-tre și întreaga Europă!“... „Ocen harașo, gospodin ghe-neral!“ admisesse el, surprins de această viziune pătrunzătoare asupra relațiilor ce abia se închegau între cele două armate și tocmai de aceea revenise mai ferm... Ce facem însă acum, cînd soldații ne cad mai departe pe Dealul Singeorgiului, poate degeaba?“... „De-geaba în nici un caz, domnule general!“ îl corectase la fel de ferm șeful statului major și, cu miinile date în lături, parcă făcîndu-l o favoare personală, îl poftise în fața unei uriașe hărți de stat major de pe singurul perete întreg al încăperii, ascunsă pină atunci de o draperie gal-benă, lungă pină aproape de podea. Harta cuprindea nu doar Ardealul și partea de nord-vest a României, aflată încă sub cîmpire, ci și, la est, o bună parte din Ungaria, pină la Budapesta, iar la nord-vest, Slovacia, pină la înăl-țimile Munților Tatra... „Sînt convins că veți înțelege acum mai bine însemnătatea acestor crîncene lupte, nu doar din centrul, dar și din vestul și nordul Tran-silvaniei dumneavoastră! În concepția strategică a comandamentului Frontu-lui II Ucrainean, ideea noastră de ma-nevră nu se limitează doar la reductul transilvan, la capturarea forțelor ina-mice din acest „sac“, cum spuneți dum-neavoastră, ci are în vedere un teritoriu mult mai vast, care depășește granițele României... într-o primă mișcare, spre vest pină la Tisa, iar spre nord pină la izvoarele ei... cu scopul de a captura toate forțele inamice, și de dincoace, și de dincolo de munții reductului transil-van, evitînd astfel de a ne mai bate cu nemții în munți și eliberînd, dintr-odată,

Păuliș

întregul teritoriu al României!“... Șeful de stat major nu-i mai explicase în amănunt desfășurarea acestei uriașe ma-nevre, ci doar îi arătase două mari să-geți roșii, la vestul și la nordul României, și-l lăsase să studieze singur harta... Ideea de manevră a Frontului II Ucrainean era într-adevăr de anvergură, de pro-porția unei strategii continentale și pe măsura puterii uriașe a armatei sovie-tice, asemănătoare celorlalte idei sur-prinzătoare ale marilor sale bătălii des-fășurate și cîștigate pe rînd de la Stalin-gra și pină aici, pe Vistula, Carpați și Dunăre... Prima săgeată roșie marca di-recția de înaintare rapidă a Grupului hipomecanizat al generalului Pliev (for-mat dintr-un Corp de tancuri sovietic și o divizie de cavalerie românească), care pleca de la vest de Arad, tăia în-treaga pustă maghiară drept înspre nord și se oprea în spatele Debreținului, la vest. Tot aici se oprea și a doua săgeată, care, marcînd drumul Armatei a 40-a sovietice, pleca din Carpații Orientali direct spre vest, închizînd astfel într-un unghi drept, cu virful în zona Debreți-nului, un teritoriu ce îngloba întreaga Transilvanie, cu toate forțele cîmpitoare aflate în ea... „Dar dacă această „fru-moasă mișcare“, de stat major... nu reu-șește?“... „S-ar putea! ridicase miinile șeful statului major și rămăsese îngîndu-rat un timp... Oricum, fiind vorba de o „manevră interioară“ spațiului acestei „mari manevre“, cred că ar putea intra și în intenția noastră, a comandamentului Grupului de armate, propunerea dum-neavoastră! În acest caz, ce unități românești ați indica pentru executarea ei?“... „La flancul drept, de-a lungul Munților Căliman, Grupul vîinatorilor de munte român, aflat deja în dispozi-tiv... iar la cel sting, regruparea Corpu-lui 6 Armată român pe Aries, cu misiu-neea unei pătrunderi rapide spre nord, în chiar „Poarta Someșului“, pină la care nu este decît o zvîrlitură de băț... Dacă rămînem la ideea acestei manevre, spre siguranța dumneavoastră, am să cer Marelui stat major român să-mi încre-dințe mie comanda acestui Corp!“ se angajase, cu gîndul desigur la situația grea a trupelor române de pe Mureș... „No, harașo, gospodin ghe-neral!“ înche-iase șeful statului major, cu miinile ia-răși ridicate, semn că întâlnirea lor sfîrșise... Noi am fi bucuroși, se sucise apoi și spre negricios, să vă avem ală-turi, într-o colaborare directă!“... No, do svidaniia!“

ȘI TOTUȘI, cu toată bunăvoința lor, pe Dealul Singeorgiu cursese încă mult sînge românesc, pină ce resturile Diviziei a 9-a infan-terie puseseră în sfîrșit stăpînire pe cre-stele celor trei cocoase de pe coama lui. Și asta, datorită atît angrenajului prea complicat al comandamentelor comune, care deși luaseră în vedere ideea mane-vrei propusă de el, aprobată formal de comandamentul Grupului de armate abia peste trei zile, cît și nerăbdării trupelor române de a se vedea mai repede pe drumul deschis al Clujului... Dar, poate mai mult, faptul că realizarea „marii manevre“ plănuită de ruși fusese întîr-ziată, cu un succes temporar, de nemții... Gruparea hipomecanizată a generalului

Pliev, precum și o alta nouă, asemănă-toare, a generalului Gorskov, aflate în marș spre Debrece, fuseseră puternic izbite din flanc de contraatacul viguros a două armate de tancuri germane, dez-lănțuit din cîmpia Panoniei... iar înain-tarea Armatei a 40-a sovietice îngreu-iată de rezistența turbată a trupelor germane pe granița Slovaciei... Timp în care, pe deasupra, diviziile Corpului 2 armată horthyst, însoțite de tancuri, pă-trunseseră dinspre Cluj și Turda, cu in-tenția de a întoarce frontul românesc din Munții Apuseni, tocmai pe valea Areșului, în sectorul în care el se an-gajase să dezlănțuie ofensiva flancului sting spre „Poarta Someșului!“... Peri-colul principal al contraofensivei inamice se mutase astfel dintr-o dată de pe Mu-reș pe drumul deschis al Clujului...

AMINTIREA întîlnirii de atunci, care curmase vărsarea atîtui po-top de sînge românesc pe Mureș și pe Dealul Singior-giului, și zăgăzuise suspiciunea gră-bită a unor mici comandanți sovietici din zona operativă a frontului, nu-l lă-sase încă să închidă ochii toată noaptea. Spre ziuă, cobori din pat și porni direct spre birou, fără halat și papuci și bij-biind pe întuneric, unde, după ce aprinse lampa de pe masă, scoase sub lumina ei un dosar în care începuse să întoarcă răbdător filă cu filă. Multe din acestea erau îngălbenite, cu hirtia răscoaptă de timp, gata să se sfărîme. În cele din urmă găsi hirtia căutată, o trase în bă-taia apropiată a ochelarilor și începu să-i parcurgă scrisul pe indelete... Era rapo-rtul comisiei militare speciale însărcinate de Marele stat major cu anchetarea pier-derilor exagerate ale unităților române în bătălia de pe Mureș, pentru cucerirea Dealului Singeorgiu, din care parcurse doar sfîrșitul...

„Față de numărul mare de morți încă neîngropați, ai infanteriei noastre, cei mai mulți din regimentele Diviziei a 9-a, găsiți în fața pozițiilor inamice, și-n chiar aceste poziții, iar unii trecuți dincolo de ele, ne facem o datorie de onoare și credință în a releva eroismul neîntrecut al acestor bravi soldați, care, încă nemîșcați din pozițiile în care își găsiseră moartea, nici unul nu era cu fața înapoi, ci toți numai înainte, spre duș-man! Ei au înfruntat cu bărbăție și ne-stăvilit eroism focul și oțelul inamic, cu pieptul descoperit, în ciuda terenului inaccesibil, pe deasupra și mocirlit de ploii, și mai presus de toate a unui ina-mic feroce și dirz, bine dotat și bine pre-gătît în minuirea armamentului său auto-mat, a artileriei grele și a brandurilor. Pe deasupra, am constatat și că acest puternic inamic, atît de bine amplasat la teren, a avut pierderi foarte mari, dat fiind numărul mare de căști cu inscrip-ția SS, găurite de gloanțe sau spintecate de lopețile Linemann, rămase pe teren, precum și al multor cadavre inamice, părăsite și neîngroate, intrate în putre-facție...“

Inchise ochii, își lăsă capul obosit și alb pe pumnii strînși pe hirtie și se re-văzu, aievea, din nou în fața Dealului încununat de obeliscul acela alb, răscolit de obuze și parcă semănat de trupurile celor căzuți, cu capetele ridicate spre creasta lui, precum și a Mureșului care curgea cînd lîmpeze și liniștit, ca acum, cînd invlvorat și roșu de sînge, ca atunci...

(Fragmente de roman)

Realități artistice românești

DUPĂ opiniile unor specialiști, *The Oxford Companion to the Theatre* e cel mai important dicționar englez de teatru universal. E o carte impunătoare de 934 pagini, cu numeroase, admirabile ilustrații, o tipăritură elegantă. D-na Phyllis Hartnoll, autoarea, indică o bibliografie bogată pentru peste 2000 de ani de teatru — după părerea mea, însă, nu intru totul reprezentativă — și dă o listă a celor ce au contribuit direct la redactarea a diverse capitole, 86 de istorici, teatrologi, critici, în marea lor majoritate englezi. Pentru mișcările teatrale „din țările Europei centrale și de Est“ e indicat Ossia Trilling, venerabil cercetător, care ne-a vizitat țara în mai multe rânduri, — luând cu sine sau trimițându-i noi valize întregi de cărți românești de referință, eu însumi furnizându-i, prin ani, material la zi pentru fișele românești — asiduu corespondent, într-o vreme, al revistelor „Contemporanul“ și „Teatrul“, desigur, cunoscător al realităților artistice din zonele la care se referă, cel puțin până pe la sfârșitul deceniului șapte.

Ediția ultimă a dicționarului — apărut în 1951 — e a patra, datată 1983 și apoi „reimprimată cu corecțiuni, în 1985“. Din nota editurii, Oxford University Press, rezultă că Dicționarul a apărut, concomitent, la Londra, New York, Toronto, Delhi, Bombay, Calcutta, Madras, Karaci, Kuala Lumpur, Singapore, Hong-Kong, Tokio, Nairobi, Dar Es Salam, Cape Town, Melbourne, Auckland și, prin case asociate, la Beirut, Berlinul Occidental, Ibadan, Mexico City, Nicosia. O arie de răspîndire, așadar, cu totul respectabilă.

Prezența românească e în bună măsură corespunzătoare. Informația e, în linii generale, corectă. Spațiul acordat putea fi mai larg, dacă îl comparăm cu acela ocupat de alte culturi teatrale. Sigur, o atare observație va fi fost făcută în mai fiecare țară, dar tot atât de firească e dorința noastră de a vedea expuse cit mai pe larg datele unei întregi și cuprinzătoare istorii, ale unei contemporaneități cu înfăptuiri despre care nu o dată și nici sărăcăcios s-a scris chiar în ziarele și revistele britanice. Nu e cazul a se face un inventar a ceea ce lipsește — ar fi și prea mare — dar nici nu te poți împiedica să nu constăți carenta documentării, de pildă, la capitolul „Traduceri ale operei com-

plete a lui Shakespeare“ unde edițiile românești (nenotate aici) ar fi prezentat cel puțin același interes ca acelea (notate) din Croația, Albania, Norvegia, Tanzania. Sau nu poți să nu constăți cu regret lipsa de referiri la teatrul nostru de păpuși (în capitolul *Păpușa, Marioneta*), în timp ce cite o obscură companie americană sau de altă nație, de existență vremelnică, e consemnată în prim plan. Și, evident, e chiar de neînțeles eludarea numelor de regizori și actori din generațiile anilor 60—80, care configurează peisajul nostru artistic, beneficiază de notorietate internațională, au fost remarcate, cu preeminență, în turnee românești din Europa și America, au figurat pe afișele (și în cronicile) unor importante festivaluri mondiale — chiar ale aceleia de la Edinburgh — directorii de scenă, lucrînd, cu succes și evidențieri ample, pe diverse scene ale continentului. E de presupus că o viitoare ediție nu va putea face abstracție de Toma Caragiu sau George Constantin, Cătălina Buzoianu și Alexa Visarion, Dan Micu și Alexandru Tocilescu — pentru a exemplifica succint, foarte economic.

Sînt reținute în Dicționar, aparte, următoarele nume: Alecsandri Vasile, Baranga Aurel, Beligan Radu, Bulandra Lucia Sturdza, Bulandra Tony, Ciulei Liviu (notat și la capitolul americanului *Guthrie Theater* din Minneapolis-Minnesota, unde se face referire la conducătorul român al instituției ca regizor original al unor piese de Shakespeare și reformator inspirat al sălii și al condițiilor de spectacol), Davila Alexandru, Everac Paul, Millo Matei (transcripția pronumelui cronată), Nottara Constantin, Pintilie Lucian, Șerban Andrei, Zamfirescu George Mihail. La Eugen Ionesco se pune și numele inițial, Ionescu, notîndu-se originea română și locul nașterii. Într-un capitol dedicat teatrului evreesc în lume se precizează, ca fapt istoric, că pe teritoriul românesc, „la Iași, la 5 octombrie 1876“ Abraham Goldfaden a întemeiat primul teatru permanent în limba idîș, dezvoltînd apoi, aici, un repertoriu în veritabilul înțeles al cuvîntului.

CAPITOLUL *România* (două pagini) cuprinde o amplă și judicioasă expunere istorică — cu oarecare insistență asupra a felurite (și unele pretinse) „influențe“ — pornind din Evul Mediu. Se consemnează începuturile teatrului românesc la Iași și București (prima piesă în limba română fiind socotită *Myrtii și Chloe* de Gheorghe Asachi, reprezentată în 1816, deși e știut că textul românesc, integral păstrat, *Occisio Gregorii...* atribuit lui Samuil Vulcan, datează din perioada 1777—1778). Sînt citate piesele scrise de Costache Bălăcescu, Cezar Bolliac, Costache Facca. Se vorbește de direcția lui Alecsandri la Naționalul din Iași — și de activitatea sa de dramaturg (deși cred că traducerea lui Despot Vodă prin *The Tyrannic Prince* nu e potrivită), creația lui Hasdeu, munca enormă de ctitor al școlii românești de artă dramatică a lui Ion Heliade Rădulescu, deschiderea Teatrului Național din București la 1852, contribu-

„Excelentul Hamlet al lui Grigore Manolescu“ — cum spune Dicționarul

ția artistică a lui Matei Millo — analizată cu atenție —, considerabila dramaturgie a lui I.L. Caragiale (cărui însă i s-ar fi cuvenit și un loc separat, așa cum e în principalele istorii ale teatrului universal și în dicționarele universale italiene, franceze, germane, poloneze, sovietice). Se citează drama lui Ronetti Roman, *Manasse*, directoratul lui Ion Ghica, „excelentul Hamlet al lui Grigore Manolescu“, Julieta și Ofelia Aristizzei Romanescu, se face referire la arta lui Mihail Pascaly și la Constantin Nottara, al cărui nume a fost dat unui teatru bucureștean actual. Alexandru Davila și Pompiliu Eliade sînt priviți mai ales ca directori novatori. Delavrancea, ca autor important de drame istorice. E citat, printre autorii timpului, și George Diamandy (nu însă Diamondi — cum e transcris). Anii sînt, toți, exacti — și la biografii, și la evenimente.

Pentru perioada următoare apar, ca reprezentativi, „simbolistul“ Zaharia Bărsan, „prolificul“ Victor Eftimiu, Ion Minulescu, Lucian Blaga, Camil Petrescu (nu însă „Petruscu“), G.M. Zamfirescu. Este pusă în valoare personalitatea actrițelor Lucia Sturdza Bulandra, Agepsina Macri, Maria Filotti („admirată în lady Macbeth“). Se arată că piesele lui Mihail Sebastian și-au cucerit o largă popularitate în Europa. Se acordă însemnătatea cuvenită dramei *Bălăcescu* de Camil Petrescu, consacrată Revoluției de la 1848, într-o concepție modernă. E analizată literatura lui Aurel Baranga, ale cărui tipuri au fost valorificate, printre altele, de Radu Beligan. Tot astfel e conspectată dramaturgia lui Horia Lovinescu și se vorbește despre aportul Luciei Sturdza Bulandra la promovarea pieselor semnate de acești doi autori pe scena de ea condusă. E trecut în revistă activitatea creatoare de director și regizor a lui Liviu Ciulei (în România și în Statele Unite, pînă în anul 1980). Se enumeră cîteva din piesele lui Paul Everac. Spectacolul *Rinocerii* de la Teatrul de Comedie e atribuit greșit ca regie — nu însă și rolul principal lui Radu Beligan — menționîndu-se că a făcut cu succes „turul Europei“. Se amintesc cîteva din creațiile bucureștene ale lui Lucian Pintilie și triumful spectacolului său *D-ale carnavalului* la Festivalul de la Edinburgh, în 1971. Dar n-a fost primit astfel numai acolo. Sînt discutate spectacolele regizate la Giulești, „Delavrancea“ și „Nottara“ de Dinu Cernescu, în special *Măsură pentru măsură* și *Escorial*. Sînt reținute cîteva fapte de creație din biografia lui Andrei Șerban (nu însă începînd, cum se cuvenea, cu cele de la Piatra Neamț și Teatrul Mic, unde a semnat reprezentatii mai consistente și mai importante pentru definirea lui ca personalitate, decît musicalul *Umbrele din Cherbourg*

în incinta cafenelei new-york-eze „La Mamma“ (citat). Sînt pomenite biruințe ale teatrului românesc la Festivalul internațional „Teatrul Națiunilor“. Una din concluziile îndreptățite ale autorului (autorilor?) articolului e că „șitul secolului 20 înregistrează o frumoasă înflorire a dramei românești“, dar ne exprimăm regretul că tocmai aici nu sînt înfățișate măcar cîteva nume și titluri ca argumente — dintr-o bibliotecă foarte cuprinzătoare, de care alte dicționare universale au luat cunoștință, unele chiar pe larg.

Exact și întru totul nimerit e pasajul final consacrat situației teatrului în România ca instituție, arătîndu-se ce amplă e harta teatrală, cîte teatre cuprînde, cum funcționează teatrele naționalităților conlocuitoare, de copii, de păpuși (multe și „înfloritoare“), dîndu-se numele unor teatre bucureștene — Național, Nottara, Mic, Bulandra — apriciindu-se dezvoltarea considerabilă a mișcării teatrale în perioada postbelică, în raport cu epoca anterioară.

Fără îndoială că prin seriozitatea abordării culturii românești și prin volumul de informații, *The Oxford Companion to the Theatre*, prestigioasă carte de referință, aduce — cu toate eliziunile și minusurile semnalate — o contribuție merituosă la cunoașterea mai apropiată a teatrului nostru de ieri și de azi. Nutrim convingerea că autoarea, editorii vor spori sensibil această contribuție la viitoarea ediție, după cum o revendică însăși dinamica și anvergura realității în cauză.

Valentin Silvestru

Radu Beligan în *Viața unei femei*, alături de Marcela Rusu

Shakespeare — Opere complete V

● Ediția românească a totalității operei Marelui Will a ajuns la cel de-al cincilea tom. În bune condiții grafice și cu un bogat aparat critic, volumul cuprinde piesele *Iulius Cezar*, *A douăsprezecea noapte* și *Hamlet*, în excelentele traduceri semnate de Virgil Teodorescu, Mihnea Gheorghiu, respectiv Leon D. Levițchi și Dan Duțescu. *Operele complete* ale lui William Shakespeare apar în seria „Ediții critice“ a Editurii Univers.

Cinema

Evenimente istorice evocate în filmele anilor 80 : **Pe malul stîng al Dunării albastre** de Malvina Urşianu şi **Noi, cei din linia întâi** — scenariul : Titus Popovici, regia : Sergiu Nicolaescu

Sensul istoriei

UN mare istoric al artei, susţinător fervent al cauzei cinematografului, Elie Faure, vedea în istorie un organism perfect reglat şi — în viziunea sa — după observaţia unui subtil comentator, ea nu este altceva decît o succesiune de sistole şi de diastole. A identifica istoria cu o inimă, iată o propunere seducătoare. Numai că ea, istoria, cunoaşte nu o dată adevărate seisme, adevărate spargeri de ritm menite să-i asigure înscrierea pe orbite calitativ noi. Revoluţiile sînt acelea care fac să bată puternic acest cord pe care Faure îl socotea intruchiparea plastică a societăţilor omeneşti. Revoluţia, starea de insurecţie faţă de un trecut brutal, odios, a însemnat pentru artele lumii un subiect de meditaţie dintre cele mai adînci şi mai sincere.

Pentru viaţa poporului român, revoluţia din August 1944 a marcat un act capital, înfăptuit într-un context istoric violent, stigmatizat de un război pustitor, ameninţînd însăşi civilizaţia omenească. De aceea, prin curajul şi eficienţa cu care a fost realizată această revoluţie, definită astăzi pe bună dreptate în coordonatele sale fundamentale drept socială şi naţională, antifascistă şi antiimperialistă, actul de la 23 August s-a impus ca un eveniment de importanţă cardinală pentru istoria unui popor şi a întregii umanităţi. Istoricii au insistat cum se cuvine asupra semnificaţiilor excepţionale ale acestui gest colectiv al poporului român şi era firesc ca şi noi, noastă să fie preocupată în chip fundamental de surprinderea aspectelor sale politice, sociale şi morale. Artă şi, în primul rînd, cinematograful, atît de solicitat de reţinerea acţiunilor colective şi atît de apt să o facă prin mijloacele de expresie care-i stau la dispoziţie.

Răsfîrîngerea în cinematograful a marelui eveniment a cunoscut de altfel drumul pe care interpretarea dată istoriei a cunoscut-o în timpul petrecut de la înfăptuirea revoluţiei. Se ştie că după cel de-al IX-lea Congres al partidului, în condiţiile restituirii dreptului poporului la propria-i istorie au fost amplificate căile de cercetare şi de interpretare, astfel încît revoluţia din August 1944 e aşezată la locul care i se cuvine în cartea de istorie naţională. În consonanţă cu îmbogăţirea constantă a documentelor aduse în plină lumină, publicate şi comentate de istorici se află şi evoluţia filmelor Insurecţiei, de la acele pelicule simpliste, deşi sincere în elanul lor, precum **Furtuna** sau **Dincolo de brazi**, pînă

la **Valurile Dunării** (adevărată piatră de hotar în modul de abordare artistică a unei teme politice) şi de aici la **Zidul** şi la **Serata**, la **Rîul care urcă muntele** şi la **Noi, cei din linia întâi**. Trebuie spus că deşi ne-am aflat în posesia acestei teme capitale, noi, românii, nu am putut-o valorifica în artă decît relativ tîrziu. Să nu uităm că în toamna lui 1944 şi primăvara lui 1945 un mare cineast, Roberto Rossellini, asistat de doi scenarişti febrili, Sergio Amidei şi Federico Fellini, realiza **Roma, oraş deschis**, primul mare film al Rezistenţei europene, cînd ecoul luptelor nu se stinsese, cînd nordul Italiei mai zăcea sub cizma nazistă. Să nu uităm că multe alte şcoli naţionale au valorificat tema cum se cuvine cam la un deceniu de la terminarea războiului, cu rezultate admirabile (polonezii prin filmele lui Wajda, **Generaţie**, **Canalul**) şi ale altor cineasţi, pe atunci foarte tineri, francezii, de pildă, printr-un Robert Bresson (**Un condamnat la moarte a evadat**). Nimic nu este tardiv atunci cînd e vorba de tratarea marilor întîmplări istorice, a marilor ei gesturi. Şi trebuie să spun că filmul **Revoluţie** pe care l-au recompus cineasţii noştri poate fi socotit astăzi drept una dintre cele mai solide pagini ale filmului european.

Prin caracterul său universal lupta antifascistă a marcat în chip esenţial arta postbelică a lumii şi probabil că nici o altă temă nu s-a situat cu atîta putere în atenţia creatorilor. Cinematograful ultimelor decenii şi-a făcut o datorie de seamă din transpunerea ei, în modalităţi artistice diferite. Ţări care şi-au adus contribuţia de singe la împlinirea idealului libertăţii au produs sute, poate mii de pelicule menite să fixeze aspectele eroice ale luptei şi să menţină în stare de veghe conştiinţa umanităţii. Sovieticii, francezii, italienii, iugoslavii, polonezii, bulgarii şi cehoslovacii au izbutit să fixeze prin filmele pe care le-au realizat şi să-şi afirme cu mîndrie aportul la cauza luptei antifasciste şi antihitleriste. Filmele lor se alătură celor semnate de cineasţi americani şi englezi, filme de război în sensul cel mai exact al cuvîntului. Dar filmul de insurecţie, filmul răsturnării de situaţii politice şi militare, prin ridicarea la luptă a unor întregi naţiuni împotriva ocupantului, este propriu numai acelor popoare care s-au ridicat, cu arma în mînă, netemătoare, împotriva ocupantului fascist. O imagine a Europei terorizate de nazism, ridicată la luptă ca un singur om poate fi recompusă din lectura vizuală a acelor

imagini cuprinse în filme semnate — să zicem — de francezul René Clement, de polonezul Andrzej Munk, iugoslavul V. Bulatović, de italianul Nanni Loy, de sovieticul Elem Klimov, de românul Liviu Ciulei...

Căci filmul românesc aduce şi el, cu deplină convingere în faţa timpului, imaginea acelor ceasuri de luptă pe viaţă şi pe moarte. Cum se poate obţine imaginea de ansamblu a acelor zile de august triumfător? Prin vizionarea atentă a naraţiunilor cinematografice consacrate ridicării la luptă a oamenilor dintr-un port dunărean (**Rîul care urcă muntele**), aşteptării semnalului insurecţional într-o casă la marginea Capitalei (**Serata**), pe **Malul stîng al Dunării albastre**, dar şi într-o şcoală militară aflată la sute de kilometri de inima revoluţiei (**Pe aici nu se trece**). Prin revederea paginilor pe care trei dintre cei mai mari prozatori români le-au pus la dispoziţia cinematografului (am în vedere **La porţile albastre ale oraşului**, dar şi cine-romanele **Un August în flăcări** şi **Lumini şi umbre**), prin situarea cu ochii minţii în mansarda aflată **La patru paşi de infinit**, gata să reauzi emoţionant ordinul de luptă **Stejar, extremă urgenţă...** Din astfel de fragmente poate fi compusă fresca menită să păstreze în memoria peliculei cadenta de foc a lui August '44. Desigur, nu toate filmele amintite aici intersectează incandescenta evenimentului. Dar trebuie spus că, dovedindu-se prin excelenţă politic, filmul revoluţiei româneşti din August şi-a dobîndit în timp, începînd cu **Valurile Dunării**, şi reperiile axiologice menite să îl impună cu cinste în contextul filmului european. Un singur exemplu îl socotim suficient pentru a demonstra valabilitatea aserţiunii. E vorba de **Zidul**, filmul lui Constantin Văeni care, prin tema de mare dramatism şi prin realizarea artistică impecabilă, mi se pare a putea figura cu cinste alături de istoria evadării din fortul Montluc, de lângă Lyon a condamnatului înfăţişat de Bresson în pelicula sa, considerată pe bună dreptate ca referenţială în istoria artei a şaptea (**Un condamnat la moarte a evadat**). Motive care ne fac să credem că viitoarele succese ale filmului românesc vor rămîne legate de o tratare la fel de gravă, de responsabilă a unui moment istoric de cotitură, marcînd atît de decisiv destinul poporului nostru.

Titus Vijeu

Esenţa fructului

■ **Valurile Dunării** a devenit de mult un film istoric. Fusesec, în fond, încă de la premiera din 1959, cînd de la evenimentul narat trecuse un deceniu şi jumătate; dar o anumită fluentă a epicii, o anumită fereală de retorica bubuitoare a retrospectiei, o anumită spontaneitate şi contemporaneitate a personajelor îl puneau încă de pe atunci direct în compania filmelor fără determinare, a marilor filme care narează un timp fără a se lăsa date de mode, de prejudecăţi, de imprevizibilităţi.

Cîndva, am mai citat acea ascuţită observaţie a lui Lucian Blaga privind stadiul de „inactualitate” prin care trebuie să treacă la un moment dat operele „actuale”. Liviu Ciulei nu s-a străduit să obţină neapărat o patină istorică: personajele se mişcă firesc şi cotidian, comportamentul lor nu depinde de coordonatele epice, vocea nu-i tributară unui anumite ton, înfăţişarea lor nu-i marcată de forma reverului sau de tăietura favoriţilor, cuvintele sînt trăite scurt, eliptic şi nu ies — din ferice! — din raitotecile pline de zarva lozincardă a epocii. Regizorul s-a mulţumit (uşor de spus!) să fixeze filmului tonalitatea vieţii de toate zilele (cu toate că în el se petreceau evenimente ieşite din comun) şi, prin asta, a obţinut un efect în plus: da, personajele trec prin situaţii-limită, înfruntă pericolele şi pînă la urmă se sacrifică, dar o fac fără crisparea eroismului, dimpotrivă, trăind cu speranţa fiecărei clipe următoare, nesocotind primejdia de moarte, respirînd spontan şi senin. Efectul este infinit mai puternic decît în cazul eroilor zgomotoşi, de paradă, care zornăie arme şi emit cuvinte pompoase. Eroismul lor ţine de bunul simţ al omului simplu.

Această autonomie l-a îngăduit filmului să-şi depăşească statutul pur evocator, să se înscrie în categoria operelor durabile. Reuşind să trăiască în sine şi prin sine, el se perpetuează în timp, aşa cum mirosul sau culoarea unui fruct supravieţuiesc fructului dincolo de anotimpuri, dincolo de ani.

Cît de sigur poate fi un regizor de la primele lui încercări, în timp ce alţii mai bijbiie, după douăzeci de filme, în căutarea personalităţii. Scenariul mi s-a părut excelent, dialogurile — pline de naturaleţe, caracterelor — de o exactitate clasică. Marinarul construit aşă de minuţios de actorul Ciulei pare, încă, recrutat de la timona unui şlep, personajul cu viaţă dublă al lui Lazăr Vrabie este perfect în ambiguitate, în timp ce eroina Irinei Petrescu n-a adunat nimic din stingăciile pe care timpul le adaugă gesturilor debutanţilor. Au trecut ani, dar la această înfăţişare tîrzie n-am simţit deloc gustul sălcii al demodării, aşa cum se întîmplă la revederea atîtor şi atîtor filme.

Romulus Rusan

Radio tv.

Bilanţ în August

● O amplă retrospectivă radiofonică asupra succesorilor şi priorităţilor din diferite ramuri ale economiei naţionale a fost găzduită de emisiunea **August de foc, august de aur**. Numeroasele, elocvente date statistice relevînd dinamica investiţiilor, a realizărilor din industria constructoare de maşini, agricultură, industria chimică şi petrochimică, transporturi au fost completate de repori-taje în niari unităţi economice precum fabrica de utilaj-minier din Negreşti Oaş care, în 5 ani de la înfiinţare, a reuşit să se impună prin produsele sale de calitate la nivelul celor mai înalte cerinţe. Rezultatele sînt cu atît mai semnificative cu cît au fost obţinute de un colectiv tînăr (media de vîrstă sub 23 de ani) ce a asimilat cu repeziune şi aplicat procese tehnologice complicate. Nu este, subliniază documentarul radiofonic, singurul loc din ţară unde s-a făcut simţită „prezenţa romantică şi revoluţionară” a tinerilor. Sanctiunile naţionale, zecile de şantiere judeţene, cele peste 2.000 de şantiere locale sînt,

astfel un simbol al hărniciei, dăruirii, muncii entuziaste, manifestări ale modului de gîndire şi acţiune specific tineretului patriei noastre.

● Specific nu numai brigadierilor ci şi micilor pionieri. Ascultînd ultima ediţie din **Microfonul pionierilor**, dedicată lucrărilor celui de al XIII-lea Forum naţional desfăşurat la Cluj-Napoca în prezenţa a 1200 de delegaţi din întreaga ţară, am regăsit în cuvintele şi gîndurile participantilor seriozitate, exigenţa generaţiilor de şcolari ce au de pe acum conştiinţa răspunderii faţă de propriul lor destin.

● Ultimele emisiuni ale ciclului **Revista literară radio**, celelalte transmise de profil au realizat o sinteză a problematicei vieţii literare observîndu-se indicii ei de originalitate, felul în care cele mai de seamă opere de actualitate se înscriu în tezaurul tradiţiei naţionale, subliniindu-se, apoi, contribuţia scriitorilor care prin elocvenţa scri-sului lor exprimă idealuri

nobile, umaniste, revoluţionare. Aşa cum, nu o dată, o făcuseră şi marii lor înaintaşi în diferite etape ale istoriei şi, în acest moment festiv de august, ne întorcem în urma cu 42 de ani cînd, în numărul 10, din 30 septembrie 1944 al „Scînteii”, era publicată **Adeziunea Societăţii Scriitorilor Români la Proiectul de platformă elaborat de Partidul Comunist**. „Adeziunea S.S.R.-ului la platforma propusă de Partidul Comunist are nu numai o deosebită importanţă politică dar arată şi profunzimea schimbărilor survenite la noi după 23 August a.c. Scriitorii români înţelegînd necesitatea de a părăsi izolarea în care se complăceau, înţelegînd că ei trebuie să stea în mijlocul poporului ai cărui exponenţi sînt şi ei ale căror aspiraţii trebuie să formeze centrul preocupărilor lor, au crezut că nu pot rămîne indiferenţi faţă de un act care reprezintă o răscruce pentru viaţa noastră politică”. Istoria a confirmat asemenea aprecieri şi atitudi-ni.

Ioana Mălin

Secvenţe

Între Dor şi Dar

■ Undeva sub soare, undeva în noapte, fiecare dintre noi tipăm înţia oară. Palma de tîrîină absoarbe incetul. Si-nţipăreşte ceva, ca o pecete, inimii noastre, fiinţei spirituale ce urmează a se revela. Locul acela „atrage” peste ani, totdeauna. Un spasim al memoriei, tandră prin nerostire. Si de neînfrînat. Nici o convenţie, de orice natură nu sîcîste DORUL de locurile natale. Locurile natale — unul din acele DARURI cu care vii, cu care pleci... Condeierul din mine este încă dator meleagurilor — buzoiene unde mă voi fi lîvit. Omul de film, atît cît sînt, a tentat, timp de cincisprezece ani, să ororeze aura ţinutului ce a oferit acestui neam nume dintre eele mai pregnante. Ţinutul Buzăului. Legende. Din strătîmp. Ori modelate chiar sub ochiul meu uimit. Teamă mi-a fost. Şi teamă îmi este. Ori de cîte ori adun, imagine cu imagine, „silabele” rostirii, potrivite filmului. Înţia peliculă din suită, deci, **Pledoarie pentru tinerete** (1976). Oraşul

implinea 1800 de ani de atestare documentară si a existat şansa aprobării unei teme chiar pentru acel an! Tot atunci descindeam în aria Sîrului, pentru **Şcoala de la baraj**, tentativă de a oferi imaginea particulară a unui nou santier hidroenergetic din România. Secvenţe buzoiene au onorat sinteza **România 77**; întreg anul 1978 am „adunat” pe Valea Sîni-cului, alături de pilduito-rul tîran Ilie Valeriu, materialul cinematografic convertit în **Pămîntul, ca un dar frumos** (1979). Sîr-riu '81 s-a numit incursi-unea următoare, punte cu înţia mărturie despre uriasul baraj. În 1982 ofe-ream imagini absolut ine-dite din fabulosul ţinut buzoian în documentarul „**de tîrîină, de piatră, de dor...**” Octombrie 1985 l-am început, cu întreaga echi-pă de filmare, la herghelia de la Ruseşti. Adus aici de-o dragoste agres-tă. Întîlneam copilul ce am fost, dar, mai ales, un model uman şi profes-ional — dr. Gheorghe Nicolae. Uimirea, temerile, fascinaţia, vor fi mar-

cat, cît de cît, documen-tarul **Căi de dimineaţă** (1986). Iar lunile mai-ului din acest an le-am investit în demonstraţia filmică a unei „orasul şi depuţii săi”. Optasem pentru modesta aşezare de altădată — Rîmnicu Sărat. Filmul poartă titlul **Oraş cu salcîm, primă-vara...** Lunii septembrie i-am rezervat înfîlnirea, după zece ani, cu vetera-nii constructori implicaţi în devenirea uriasului sistem hidroenergetic de pe Valea Buzăului.

Filmografie: deci, cu multe teme buzoiene! Eram dator acestei vetre. Pregănit marcată de in-noire Ca de atîcîl şi ce-lelalte zone în care ci-neastul a fost şi este prezent. Buzăului! însă îi eram cu mult mai mult dator. Pentru acea stare greu de „constrîns” în-tr-o definiţie. O stare care vizează rostirea şi emoţia de unică franche-ţe. Întrucît nevoia şi da-rinţa de a o atinge mă revigorază, atunci îngă-duiască-mi-se a o numi poezie.

Nicolae Cabel

Semnificații în August

MARCIND un prag istoric ale cărui consecințe și semnificații își amplifică reverberațiile prin acumulare de istorie și fapte, evenimentul de la 23 August 1944 devine, implicit, reper și etalon, pagină eroică în cronică luptei poporului nostru pentru libertate și independență, și model pentru creația artistică, aflată într-o perspectivă nouă tocmai datorită acestui act determinant. Realitate pe care, parcurgând traseele artistice ale țării, prin nenumăratele jaloane ale unei noi viziuni artistice și despre artă, prin toate monumentele și lucrările de for public împlinite în acești 42 de ani, mai pregnant în ultimii 21 de ani, o descoperim ca făcând parte organic din spiritualitatea nouă, socialistă și revoluționară. Ne aflăm, de fapt, într-un imens și permanent atelier al creației, contemporană cu existența societății, a patriei, din care emană lucrări reprezentative nu doar pentru timpul nostru ci, mai ales, pentru capacitatea poporului nostru de a produce frumos în numele adevărului și al rațiunii, al binelui înțeles ca responsabilitate asumată din perspectiva istoriei. Această imagine globală a legăturii inextricabile dintre existența socială, idealurile oamenilor, sensul politic al acțiunilor și creația artistică poate fi descoperită în fiecare manifestare colectivă, în momentele festive ale artei românești, în operele menite să dureze și să reprezinte.

Acestea sînt și semnificațiile unei expoziții de amploare și purtînd mesajul artiștilor în acest August aniversar, cum este **Bienala de pictură și sculptură**, deschisă în sălile „Dallés”, un tur de orizont prin atelierul țării, reflectînd realitățile țării și orizontul culturii noastre. Caracterul festiv, marcat explicit de numeroase lucrări, este implicit în conținutul ideatic al lucrărilor, în modul de a gândi cotidianul ca prilej de bucurie și sărbătoare, fiecare segment al existenței putînd fi subiect pentru artistul contemporan cu propriul său timp. De aici și tonul viu, dinamic al expoziției, varietatea de teme, atitudini și maniere conferind acel caracter de sinteză pe orizontala preocupărilor artiștilor datorită căruia publicul larg se simte atras, implicat chiar, în substanța unei asemenea manifestări. Și, inerent, prin chiar conținutul lucrărilor, prin obținuturile ideatice și estetice, prin mesajul transmis și accesibilitatea lui, expoziția reprezintă un argument al mutațiilor produse în viața și destinele țării, în concepțiile fundamentale despre existență, istorie, perspective și împliniri, datorită actului de la 23 August. După cum, masiva prezență a tinerilor, cu o artă de reală valoare, pasională și traversată de problemele fundamentale ale societății și timpului nostru, dedusă din tradiția militantă dar căutînd căii și mijloace noi, pe măsura epocii pe care o trăim, este consecința saltului produs în deceniile trecute de la Congresul al IX-lea al partidului. Iată repere pentru o parcurgere complexă, din perspective ce angajează ideologia, patriotismul,

spiritul revoluționar și valoarea umanistă a creației, a unei expoziții ce reprezintă doar unul din segmentele artei noastre contemporane.

SENSUL omagial al expunerii ne este clar prezentat prin alăturarea compozițiilor alegorice semnate de **Ion Irimescu**, intitulată **23 August 1944**, propunere pentru un monument al istoriei noi, și avîntatul portret al secretarului general, tovarășul **Nicolae Ceaușescu**, pe care **Vladimir Șetran** îl realizează cu forță și realism, ca o emblemă a epocii noastre. Trebuie să adăugăm aici, selectînd, compoziția lui **Doru Rotaru**, **Flori pentru eroi**, gîndită ca un montaj alert pe fundalul victoriei, apoi dublul portret realizat de **Eugen Palade** și altul de semnificativ intitulat **Salutul conducătorului către țară**, în care secretarul general al partidului este însoțit de tovarăsa **Elena Ceaușescu**, și compoziția lui **Eftimie Modălaș**, restituind o imagine-simbol a încălțării de mesaje pe care ne-o transmite peste timp ziua de 23 August. O sinteză între istorie și prezent, între simbolul țării și imaginea conducătorului ei compune și **Dan Hatmanu**, în cunoscutul său stil metaforic, expresiv. Istoria, ca reper al luptei pentru libertate și in-

dependență, pentru ființa națională, își găsește expresia în compoziția amplă, cu vocația monumentalității, semnată de **Bogdan Scărlătescu** și în portretul-metaforă, **Io, Mircea Voievod și Domnitor**, al lui **Vasile Pop Negreșteanu**, evocare luminioasă a figurii acestui erou de legendă. Compoziții simbolice, reflectînd chipul patriei de astăzi și destinul ei semnează și **Geta Mermeze**, **Ion Bițan**, atent la șantierul întregii țări, sau **Corneliu Sever Mermeze**.

Impresionantă prin varietatea soluțiilor și calitatea intrinsecă, sculptura aduce numeroase nume noi în atenția publicului și, lucru demn de remarcă pentru semnificația sa, o vădită propensiune către sensul monumental, amplu, de for public, pe linia unei tradiții care ne-a dat, după 23 August, opere semnate de **Vida Geza**, **Gheorghe Anghel**, **Boris Caragea**, **Ion Jalea**, **Romulus Ladea**, **Itimie Bărcănu**, repere ale Eliberării și Victoriei, îmbogățind patrimoniul artistic al țării. Foarte bine reprezentată, sculptura, în lemn își pune problemele semnelui complex, marcînd o sinteză cu deschideri ideatice largi, pe linia unei bune tradiții și cu accente de noutate relevante, vorbind despre climatul acestei epoci. **Tiberiu Moșteanu**, **Marieta Vultureanu**, **Victor**

Gaga, **Dumitru Șerban**, **Marian Biltan**, **Alex. Grosu**, **Alex. Ciutoreanu**, **Delia Șerban-Brîndușescu** pot reprezenta argumente în acest domeniu, după cum compoziția lui **Radu Dămăceanu**, simbolul semnat de **Gh. Hiescu-Călinescu**, metafora profundă pe care o proiectează la scara mitului și a monumentalității **Vlad Ciobanu**, alegoria lui **Cristian Bedivan** se răsfrîng în încălțarea de semnificații. Reținem lucrările prezentate de **Aurelian Bolea**, **Ion Măndrescu**, **Petre Jecza**, **Dinu Rădulescu**, **Aurel Contras**, **N. Kruch**, **Manuela Sielodi**, **Gh. Coman**, **Gabriel Popian**, **Marian Zidaru**, **Gyorgy Albert**, **Eugen Moreov**, **N. Daicu**, **L. Brezean**, **M. Duma**, **Gh. Ioanide**, **Mircea Dăncăsa**, **Ion Cinghiță**, **Marius Atanase** și **George Dumitru**, pentru că ele completează fericiți imaginea sculpturii de astăzi, problemele și împlinirile ei.

PICTURA, amestec de tradiție prelucrată și de propuneri inedite, abordînd o tematică largă din care șantierul țării, peisajul nou, compoziția simbolică, scena de muncă nu lipsesc, atrage publicul larg prin calități intrinseci și prin clarea preocupare pentru mesaj. De aici și o varietate de limbaje și atitudini, o abordare a realității din unghiuri ce permit soluții figurative sau sinteze, decupaje de tip reportaj sau compuneri metaforice, cu deschideri ample. Aici prezența unor artiști consacrați marchează expunerea cu certitudinea, lor alăturîndu-li-se tineri ce par a-și pune foarte serios, cu responsabilitate, probleme de esență și limbaj în contextul actualității, al solicitărilor obiective. **Ion Pacea**, **Viorel Mărginean**, **Ion Stendl**, **Constantin Blendea**, **Ion Sălișteanu**, **Vasile Grigore**, cu o compoziție de reală forță picturală, **Stefan Căltia**, **Horea Mihai** formează o „armatură” valorică pe care se grefează contribuții remarcabile, cum sînt cele semnate de **Val Gheorghiu**, cu o frumoasă sinteză cromatică, **Horia Pastina**, **Paula Ribariu**, **Liviu Suhar**, ieșit către tonuri luminoase, **Augustin Costinescu**, **Zamfir Dumitrescu**, **Sorin Novac**, **Constantin Andronic**, **Gh. Pogan**, **Sorin Nicodim** sau **Ștefan Sevestre**. Trebuie să reținem lucrări cum sînt cele ale lui **Serghei Niculescu Mizil**, intrat într-o etapă nouă, **Cătălin Guguianu**, **Carmen Lucaci**, **Lucia Popian**, **Costel Pacea**, **Virgil Maneas**, **Costel Bogatu**, cu un solid peisaj, **Petru Velicu**, **Petre Lucaci**, **Madarassy Gyorgy** și **Petronela Sirbu**, aluzivi prin tematică, **Pavel Veres**, **Radu Cotișel**, **Marilena Constantin** și **A. N. Alexi**, acesta cu un foarte bun și expresiv desen.

Dar dincolo de nume și maniere, de teme și atitudini, trebuie să vedem caracterul festiv al acestei **Bienale**, încălcată de semnificațiile pe care le conferă întregii noastre existențe sărbătorească 23 August, placa turnantă a istoriei României moderne.

Virgil Mocanu

Ion Stendl :
La Porțile de Fier II

MUZICA

La o școală de muzică

OBIȘNUIT să citească la această rubrică săptămânalele cronici muzicale, cititorul s-ar putea mira de titlul și conținutul acestui articol. Îi asigur însă că nu voi scrie numai un reportaj, ci chiar o — într-o măsură — cronică muzicală.

O cronică al cărei subiect ar fi, formulat simplu — două după-amieze de vară, cu o căldură prietenoasă, la Școala nr. 17 din Buzău. La prima vedere, o școală generală ca multe altele, într-o clădire ce amintește de vechiul tirg patriarhal, situată pe o stradă centrală dar „ascunsă” de privirile curioase ale promenadei duminicale. Un tei imens îi prefătează imaginea, acoperind o latură a clădirii. Pe firma ei, sub numele comun „școala cu clasele I—VIII nr. 17”, o indicație care nu poate trece neobservată.

Școala nr. 17 din Buzău pregătește tineri muzicieni și plasticieni. S-ar putea spune că e o școală tină. În 1987 va împlini trei decenii de existență. La început școală generală, apoi liceu de artă, din nou, acum, unitate de învățămînt gimnazial. Pășind pe coridorul răcoros, observ o galerie de tablouri de aceeași dimensiune: binecunoscute chipuri din istoria muzicii, pictate, desigur, de copii, cu fireștile stîngăci și cu irepetabila candoare. Dintr-o sală de clasă răzbată un murmur de voci cristaline. Curiozitatea nu îmi e pusă prea mult la încercare. Directoarea școlii, profesoara Elena Godeanu, a și deschis ușa clasei în care „prichindeii”, imbujorați, se opresc din cîntat exact cînd intrăm. Un „spectator” de ocazie la o oră de repetiție e ca o ușă trîntită într-o sală de concert. De la pian, profesorul Ion Do-

garu explică un pasaj mai dificil. Ceea ce urmează nu mi se pare a fi doar o repetiție a „corului mic”. E un mini-recital încheiat ad-hoc. Cîteva din cele mai frumoase cîntece pe care le ascultăm sînt compozițiile profesorului-dirijor. Deci, **Orașul speranței**, muzică și versuri Ion Dogaru, o melodie de un farmec aparte, așa cum e cîntată de vocile dulci ale copiilor, armonizate exemplar. Un cîntec cu fraze muzicale „rotunde”, cald, ca și cel următor, **Să înveți să fii mereu primul**, aparent „lejer”, dar cu o bună articulație sintactică. Printre acești coriști de 10—11 ani, aveam să aflăm, sînt mulți copii de la clasele de instrument, remarcabili și acolo. Urmăresc cu ochii vii fiecare gest al profesorului lor, sînt atenți la toate nuanțele pe care privirea lui le transmite. E parcă o întrecere „secretă” între candoare și seriozitate „gravă” — dacă nu cumva, la vîrsta copilăriei, ele se confundă.

La puțină vreme după scurta dar convingătoare evoluție a corului „mic”, devenit a doua zi „mare” (omogenizarea vocilor, frazarea și dicția, impecabile în ambele cazuri), fac cunoștință cu orchestra de cameră a școlii, redusă numeric, prin natura lucrurilor, dar avînd prospețime sonoră și echilibru al partidelor. Dirijorul, violonista Cristina Stoian, a reușit să insufle micilor cordari o autentică disciplină de orchestră. Prima parte din **Simfonia copiilor** de Haydn are eleganță stilistică, precizie în atac, culoare timbrală. Tinerii și entuziaștii profesori de la școala buzoiană mărturisesc că, veniți aici, au încercat să continue tradiția studentască, creînd forma-

ții muzicale, în diferite genuri, formații profesionale care activează la nivelul orașului: orchestra de cameră „Contemporanii”, corul „Euterpe”, al sindicatului învățămîntului, formația de muzică ușoară. Alții, cum e Lidia Lazovschi-Butnariu, își continuă activitatea concertistică. Dar munca ambițioasă, dăruirea, talentul pedagogic se văd imediat în îndemînarea, în muzicalitatea micilor instrumentiști, foarte emoționați de faptul că trebuie să dea un mic recital. Îi ascult cu atenție pe cei mai mulți dintre elevii claselor de vioară, pian, violoncel, flaut. Copii talentați, cu figuri de mare expresivitate, pe care importanța momentului o subliniază, chipuri care trădează tensiunea lăuntrică. Cei mai mulți avînd deja ținută, lăsînd să se întrevadă semnele personalității. Micile stîngăci nu împiedică prea mult claritatea exprimării. Profesoarele Mihaela Covrig, Elena Nedef, Veronica Iurea, Cristina Stoian, Mariana Davidescu, Maria Coteanu, Venera Babes, Mariana Popescu își prezintă în puține cuvinte elevii, la nevoie îi acompaniază. Observ la toți o anumită acuratețe a intonației, sinceritatea expresiei, naturalețea cu care se apropie de partiturile pe care le-au descifrat, cu multă grijă pentru detalii. Copiii sînt foarte meticuloși în tot ceea ce fac și, acolo unde există calități reale, e meritul profesorului în a reuși să alunge orice urmă de afectare, de prefizitate, în a da elevului său certitudinea că simplitatea, firescul apropierei de textul muzical sînt premisele unei interpretări de calitate. Cîteva dintre micii instrumentiști cîntă chiar cu dezinvolură. Apreciez exactitatea frazării și o bună dozare a accentelor la Cristian Moldoveanu, din clasa a V-a (Schubert, **Moment muzical**), cursivitatea melodică pe care o dovedește la pian fetița din clasa a II-a, Simona Rîmniceanu (**Marș de Prokofiev**), cîntul expresiv al colegei sale din clasa a III-a, Roxana Zamfir (**Sonatina de Diabelli**), sunetul limpede al micii violoniste Laura Mamară (C. Dimitrescu, **Dans țărănesc**), ca și al Mihaelei Petraș (**Arie cu variațiuni de Vivaldi**), nuanțarea atentă, promptitudinea răspun-

surilor, tehnica decupajelor dovedite de elevul din clasa a V-a Laurențiu Gheorghe (Haydn, **Sonata în Do major pentru pian**, Grieg, **Dansul Anitrei**), egalizarea registrelor în **La drum** de Alexandru Pașcanu, cîntată de Marina Androne din clasa a III-a — și, mai ales, pe cei mai mici dintre cei mici, foarte talentați, dovedind deosebit temperament muzical și eleganță a cîntului, elevii din grupele de pian: Georgiana Domnița Pătrașcu (prof. Veronica Iurea) care, deși numai în clasa a II-a, dovedește multă intuiție stilistică, într-o piesă pretențioasă (o nocturnă de Chopin), Irina Anghel și Nicoleta Ilie (prof. Elena Nedef), Emil Stegărescu (prof. Ion Dogaru). Neuitînd pe mica violonistă Sorela Dumitru, pe începătorul în studiul flautului, dar cu un sunet foarte bun, după numai un an, Simion Răducanu (prof. Mariana Popescu), pe violonista Mihaela David, pe Georgiana Cristian. Tot atîtea argumente ale profesionalismului și pasiunii cu care lucrează dascălii de muzică de la Școala nr. 17 din Buzău. Rețîn încă un „amănunt”: interesanta lucrare științifică a profesoarei Cristina Enache, **Bioritm și randamentul școlar**, o cercetare care ar putea pune bazele explicării științifice a randamentului școlar, mai ales în învățămîntul artistic, analizînd, printre altele, procesul de compatibilitate dintre elev și profesor (în particular dintre instrumentist și dirijor) pe o perioadă determinată de timp.

Sînt cîteva argumente ale calității unei munci, de multe ori sortită să rămînă anonimă; ale unei munci care, la Buzău, s-ar putea materializa, să zicem, într-o microstagionă muzicală, modalitate în plus — adăugată la celelalte, Festivalul național „Cîntarea României”, concursuri școlare, județene etc. — de afirmare și stimulare, eficientă și permanentă, a talentelor dintr-un oraș cu frumoase tradiții culturale.

Costin Tuchilă

Îndrăgostiți de România

PE ALEILE Grădinii botanice din București, participanții la cursurile de vară și colocviile științifice de limbă, literatură, istorie și artă populară românească parcă se aflau, clipă de clipă, înaintea unor importante examene. Negrăbite plimbări, discuții, lecturi, mereu alte lămuriri cerute profesorilor umpleau pauzele dintre orele de curs. 80 de îndrăgostiți de țara și cultura noastră, veniți de pe trei continente, din 40 de universități, începeau a descifra și a rosti primele cuvinte românești sau a-și improspăta cunoștințele deja dobândite. Printre cursuri și seminarii — întâlniri cu scriitori, cu oameni de artă și cultură, vizite la muzee, la biblioteci. „Nu interesul turistic a primit atunci când am hotărât să venim aici — spune Tenka Doseva, lector la Universitatea din Sofia —, ci acela științific. Și am găsit exact ceea ce am sperat. Discuțiile din amfiteatre sau de pe holuri: deschise, prietenești, izvorite din dorința de a ști și de-a împărtăși”.

Mulți dintre cursanți — foarte tineri. Studenți încă. Alții — cadre universitare, traducători, scriitori, buni cunosători ai limbii și literaturii române, participanți și la alte preedente ediții (din șirul de 26 care au avut loc pînă acum) ale cursurilor de vară. S-a vorbit continuu românește. Oaspeții fiind teribil de curioși, ar fi dorit ca, într-o singură lună, să afle tot, să aprecieze unitatea fenomenului cultural românesc, simțind permanent nevoia de a stabili legături între conținutul istoric și faptele de cultură, fiind fascinați de creațiile marilor noștri scriitori. S-au informat despre ce și

cum se scrie astăzi în România, cu atât mai mult cu cît unii dintre ei sînt, în țările lor, autori de manuale de limbă și literatură română. Colindau librăriile, solicitînd liste bibliografice. Am sesizat cu ușurință, din discuțiile cu ei, impresia pe care le-a creat-o Bucureștiul cultural. Sînt, de-acum, incredințați că, în orice moment ar sosi în Capitală, au de privit, de ascultat, de citit, de aflat. I-au entuziasmat corul „Madrigal”, pe care au avut prilejul să-l urmărească într-un concert, expoziția de pictură a lui Ion Sălișteanu, formația de muzică populară condusă de Radu Simion. I-au asaltat cu întrebări pe Marin Sorescu, nu și-au permis nici un minut de întîrziere la prelegerile susținute de Ion Coteanu, directorul cursului, de Alexandru Piru, Dimitrie Păcurariu, Al. Hanță, St. Cazimir, I. D. Bălan, Eugen Simion, Ion Rotaru, Cezar Tabarcea sau Octav Păun. Mereu în centrul discuțiilor — calitatea traducerilor, exigențele ce stau în fața acelor care-și propun să ofere cititorilor de peste hotare operele de seamă ale literaturii noastre.

Numele marilor noștri scriitori — din vechime pînă azi — erau pe toate buzele. Se vorbea despre ei în cunoștință de cauză, fiind puse alături, în chipul cel mai firesc, „Istoria ieroglică” și poemele parabolice și ironice ale prezentului, teatrul lui Eugen Ionescu și elementele de absurd din folclorul românesc. Mulți dintre cei prezenți au oferit în strălucite inspirate versiuni ale unora dintre cărțile noastre de capătii. S-au făcut aprecieri elogioase privind momentul actual al literaturii, artei și culturii românești. Și nu din complexitate, ci din convingere.

Sumiya HARUYA (Japonia):

„E liniștitor să citești, în mijlocul unei metropole, ION”

Statornic vizitator al României — din 1974 încoace —, prezent în mai multe rânduri la cursurile de vară, literatul japonez SUMIYA HARUYA era, în momentul cînd am început să stăm de vorbă, încă sub puternica impresie pe care i-o lăsase, cu o seară înainte, „Madrigalul”.

— Extraordinar cor! Nu știu cum să mulțumesc celor care mi-au oferit privilegiul să-l ascult.

Povestește apoi, pe larg, despre cum a început, singur, să învețe românește, pe vremea cînd lucra ca redactor la Editura Gakken, una dintre cele mai mari din țara sa.

— Mi s-a părut nespun de frumos, de liniștitor, să stau în mijlocul unei metropole uriașe, cum e Tokio, și să citesc, în original, un roman de tensiunea și profunzimea lui Ion de Robreanu. L-am tradus și cartea a fost bine primită. Se mai traduseser, tot cu bune rezultate, *Răscoală*. Am simțit, cu cît mai adînceam în cunoașterea limbii române, că mă aflu în preajma unei literaturi importante. Am citit, de aceea, mult și am în intenție să ofer spre lectură compatrioților mei cîteva cărți care, cu siguranță, vor avea succes.

— La ce anume v-ați gîndit?

— Am să încep tot cu Rebreanu, prozatorul român care îmi place în mod aparte, prozator de mare forță, din care voi traduce *Pădurea spinușorilor*. Mă atrag, apoi, *Șatra de Zaharia Stancu* (*Descult* a fost deja tradus în Japonia), *Groapa* de Eugen Barbu și povestirile lui Vladimir Colin.

— Sînteți, din cîte îmi dau seama, în special cititor de proză.

— Da, dar citesc și poezie, însă nu mă încumet să traduc. Acasă, pe birou, am cîtorzece a vreo 15 poezii de Eminescu. Mai am de șlefuit la ele pînă o să mă decid să le tipăresc.

— Cum apreciați cursurile de vară din acest an?

— Sînt foarte serioase și utile. Fac parte din grupa condusă de profesorul Florin Manolescu, un intelectual distins, de la care am imens de învățat. Sînt, pe zi ce trece, că, știind tot mai multe, mă îndrăgostesc tot mai tare de România.

Joanna PORAWSKA (R.P. Polonă):

„De cîte ori sînt aici mă simt, iar și iar, studentă”

Discuția cu JOANNA PORAWSKA, profesoară de limbă română la Universitatea din Cracovia, începe și se sfîrșește cu vorbele sale pline de admirație la adresa studenților polonezi care studiază româna.

— Este o dovadă de maturitate intelectuală această opțiune a tinerilor mei învățăcei. O probă de voință, aș putea spune. România este o limbă pe care n-o înveți

prea greu, dar e nevoie de strădanii și de mult suflet pentru înțelegerea exactă a spiritului ei.

— Pe dumneavoastră ce v-a determinat să alegeți studiul limbii române?

— Au concurat mai multe motive. Întîi de toate, faptul că este o limbă rară — nu atît din punct de vedere al numărului de vorbitori sau cunosători, ci din acela al unei anume nobleți a acestei limbi. Apoi, pentru că aveam și am mulți prieteni în România. În '76, după absolvirea facultății, am fost oprită ca asistentă la secția, atunci înființată, de română.

— Cum apreciați cunoștințele de limbă română ale studenților dumneavoastră?

— Sînt, promoție după promoție, tot mai bine pregătiți. Desigur, asta decurge și din tot mai buna pregătire a noastră, a cadrelor didactice. Însăși prezența mea la aceste cursuri este rezultatul dorinței de autoperfecționare. Și pentru că m-ați întrebat despre studenții mei, vreau să vă dau o veste bună: este în curs de pregătire un număr al revistei „Literatura în lume” dedicat literaturii române, traducerile fiind făcute de colegul meu care se ocupă de literatură — eu avînd ca specialitate gramatica — împreună cu studenții noștri. Sînt convinsă că va ieși un lucru minunat.

— Ați venit deseori în țara noastră. Ce impresie v-a făcut?

— E o țară unde se învață foarte mult. De cîte ori sînt aici mă simt, iar și iar, studentă. Și starea de studenție — pe care aș vrea s-o trăiesc la nesfîrșit — e semn sigur de tinerețe, așa-i?

Roland ERB (R. D. Germană):

„Pregătesc o ediție de balade populare, adevărate capodopere”

— Cum v-ați apropiat de limba română, stimate ROLAND ERB?

— Ca un autodidact. În studenție, am studiat limbile romanice — franceza, italiana, spaniola, portugheza —, astfel încît am simțit nevoia firească să știu și românește. Iar cînd am reușit să învăț și m-am apucat de citit literatură română, mi-am dat seama că am făcut un lucru grozav. Sînt, de asemenea, bucuros că am avut prilejul, în repetate rânduri, să vin în România — ca invitat al Consiliului Culturii și Educației Socialiste sau al Uniunii Scriitorilor. Am putut vedea și admira Bucureștiul, Sibiul, Clujul, Suceava... Am stat în biblioteci, am intrat în teatre, am avut întîlniri cu oameni de cultură și cu scriitori... Sînt, cu toată sinceritatea, un admirator al României.

Poetul și traducătorul Roland Erb din Republica Democrată Germană este, însă, înainte de toate, un prieten adevărat al literaturii noastre, din care a tradus mult.

— Sînt scriitori români pe care-i iubesc așa, ca pe niște prieteni și dascăli totodată într-ale scrisului. Am uneori senzația, plimbîndu-mă pe străzi, acasă, la Leipzig, că-i zăresc prin mulțimea din jur. Am tradus povestiri de Sadoveanu, versuri de Bacovia, apoi o carte foarte dificilă — *Cimitirul Buna Vestire* de Arghezi —, piesa *Matca* de Marin Sorescu și cîteva povestiri pentru copii ale sale, am îngrijit două volume selectiv cuprinzînd poezii de Eminescu și nuvele de Slavici. În prezent pregătesc, împreună cu Cristina Petrescu, o ediție de balade populare românești, adevărate capodopere. Dragostea mea adîncă pentru marii scriitori care au fost și rămîn Sadoveanu, Arghezi, Blaga...

— Sînteți familiarizat cu literatura care se scrie acum la noi?

— Firește. Sînt plăcut surprins de numărul mare de autori care sînt tipăriți în România. În privința poeziei, pot zice că sînt cîteva zeci realmente interesați. În domeniul prozei, sînt tentat să traduc niște nuvele ale lui D. R. Popescu și unul dintre romanele unui prozator de marcă, încă necunoscut în țara mea — Constantin Toiu. Literatura română contemporană se poate mîndri cu o mare varietate stilistică și cu o impresionantă profunzime în abordarea celor mai diferite teme.

Statornicul prieten al literaturii noastre BAKI YMERY din R. S. F. Iugoslavia (traducător în limba albaneză a mii de versuri din poezia noastră), el însuși poet, ne-a dăruit aceste cîteva rînduri scrise sub impresia lăsată de București: „Fetele își spală ochii frumoși / în razele iubirii. / Surî străzile acestui oraș / cu oameni care vorbesc și rîd și cîntă / în limba dragostei. / Am venit aici să ne-mprietenim / ca florile / împodobite cu vorbele-aurite / ale limbii române. / Aici e bucuria. / Aici e frumusețea. / Străzile acestui oraș / sînt așternute / cu valuri de iubire”.

Pagină realizată de

Dan Mucenic

Fotografii de PAUL AGARICI

Fiona TUPPER CAREY (Anglia):

„Bucuria de-a pătrunde în tainele unei culturi fascinante”

— Ce anume a prilejuit, și cînd, prima dumneavoastră întîlnire cu literatura română?

FIONA TUPPER CAREY, studentă în ultimul an al Universității din Londra, schițează un zîmbet și spune apoi șoptit, ca o destăinuire de seamă:

— Datorez foarte mult profesoarei mele de franceză, care a participat, acum cîțiva vreme, la cursurile de vară din România. A-

veam 16 ani pe-atunci și, cînd am aflat că știe românește, am rugat-o să ne învețe și pe noi. Iar ea a făcut-o cu multă bucurie. Așa am început studiul acestei limbi de o frumusețe aparte.

— Profesorii bucureșteni cu care am stat de vorbă spun că sînteți un produs sută la sută al acestui curs, pe care-l frecventați de trei ani consecutiv. Așa e?

— Întrutotul. Atunci cînd am venit prima dată în țara dumneavoastră, acum trei ani, știam foarte puțin să vorbesc românește. M-am înscris la o grupă de începători, anul trecut am fost inclusă în categoria celor care aveau cunoștințe medii, iar acum figurez printre avansați.

— Cum explicați acest progres rapid?

— Numai prin plăcerea deosebită cu care studiez limba română. Nu e deloc o limbă ușoară, iar cei care se încumetă să o învețe trebuie să fie niște oameni studioși. Cu italiana, cu franceza chiar — e mai ușor. Dar dificultățile întîmpinate sînt răsplătite de bucuria de-a putea pătrunde în tainele unei culturi și unei literaturi de-a dreptul fascinante. M-am simțit foarte mîndră că știu românește atunci cînd, acum un an și jumătate, unul dintre cei mai apreciați poeți de azi, Marin Sorescu, s-a aflat la Londra și am putut discuta cu domnia sa în limba în care scrie atît de bine.

— Ați tradus, pînă acum, în engleză, literatură română?

— Încă nu m-am încumetat. M-am temut că știu prea puține lucruri, că nu pot pătrunde toate subtilitățile limbii. Dar voi încerca în curînd. Vreau să traduc din Eminescu și din minunatele cronicari medievale Ureche și Costin. Sper ca publicul cititor din Anglia să se bucure, la fel ca mine, de frumusețea paginilor acestor mari scriitori.

Serghei IVANOV (R. P. Bulgaria):

„Poezia română este de cel mai înalt nivel european”

Volubil, fericit că are prilejul să converseze în românește pe marginea unor subiecte care-i sînt dragi, dr. SERGHEI IVANOV de la Universitatea din Sofia este preocupat de problema contactelor lingvistice din Balcani (tema tezei sale de doctorat).

— Limba română, mai bine zis cunoașterea ei este extrem de importantă pentru lingvistica balcanică și nu numai pentru ea, ci și pentru cea europeană. România este un veritabil fenomen socio-lingvistic, merînd cu prisosință studii atente și temeinice. De ce? În primul rînd datorită vechimii sale și faptului că ea conține, într-o sinteză organică, originală și de mare muzicalitate elemente traco-dace, latine și slave. Ea este, însă, cum să mă exprim? și foarte contemporană în duhul său, o limbă vie, ce se regenerează și întinerește continuu.

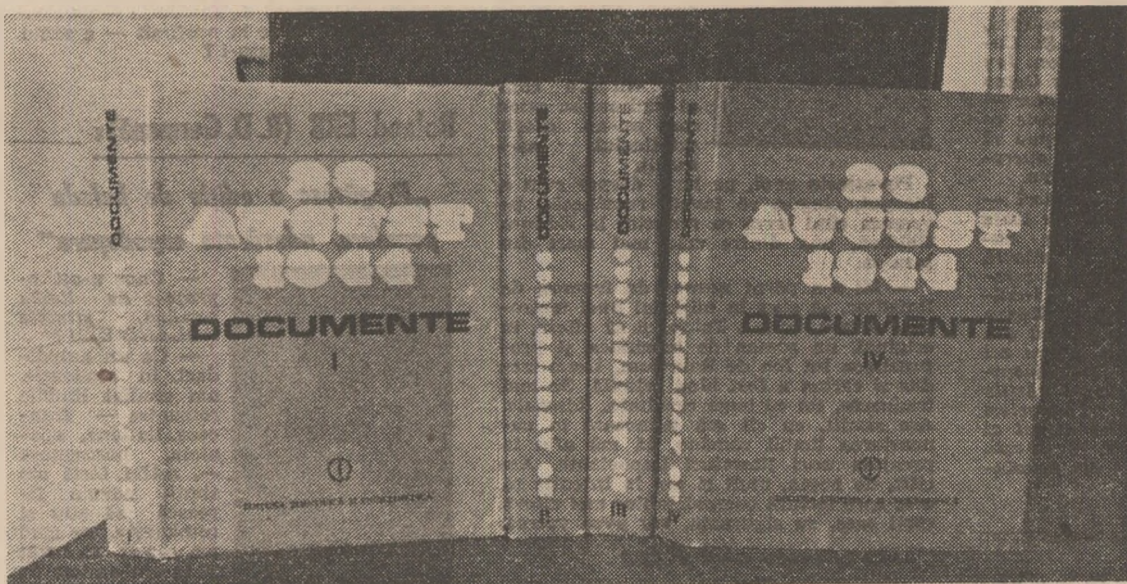
— Ați mai participat, în anii trecuți, la cursurile de vară?

— Nu. Vin pentru prima dată aici și consider cursurile acestea cum nu se poate mai folositoare. Nu este totuși cunoscut un sistem lingvistic — așa cum îl cunosc eu pe cel românesc, din studiile de-acasă —, ci trebuie să te familiarizezi cu adîncul limbii. Și mai e ceva. Lingviștii noștri de mare talie, atît cei care nu mai sînt în viață — precum Benio Tonev, Ștefan Mladenov sau de curînd dispărutul academician Vladimir Gheorghiev —, cît și cei aflați în plină activitate creatoare — academicianul Ivan Duridanov, Mosco Moscov, Măcsim Mladenov — au vorbit și vorbesc, fără excepție, românește.

— Sînteți, bănuiesc, și un degustător de literatură română.

— Evident. Citesc în mod curent în rusă, polonă, engleză, sirbo-croată, franceză și română, fapt care mă îndreptățește să afirm că întreaga dumneavoastră literatură este interesantă, poezia fiind, după mine, de nivel european; de cel mai înalt nivel european. Este o literatură care merită a fi impusă cunoașterii și recunoașterii internaționale. Trăiesc o veritabilă plăcere atunci cînd am prilejul să parcurg textele reprezentative ale acestei literaturi.

CĂRȚI ALE ELIBERĂRII ȘI VICTORIEI

DIN istorie, evenimentul epocal al revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă trece în istoriografie. Reflectarea complexității și a primordietății actului de la 23 August 1944 pentru istoria contemporană a României și a impactului său de anvergură asupra finalului celui de-al doilea război mondial capătă, prin volumele de documente și de analiză apărute în ultima vreme, dimensiunile realului. Desigur, niciodată istoria nu poate fi recompusă la scara unu pe unu, dar misiunea istoricului este de a reconstitui imaginea evenimentului, așa cum a fost cu adevărat, de a-i descifra rădăcinile și premisele, de a-i lumina sensurile și perspectivele. Ne aflăm acum pentru prima dată în fața unei asemenea abordări istoriografice, complexe și multilaterale a acelui moment de cotitură vital pentru existența națională a poporului român, produs printr-o concentrare generală a tuturor forțelor democratice antifasciste, antihitleriste, într-un suprem act de voință, direcționat prin clarviziunea, patriotismul și hotărârea Partidului Comunist Român spre salvarea intereselor majore ale țării.

Din această recentă bibliografie a revoluției, insurecției și eliberării amintim aici: cele patru volume **23 August 1944 — Documente** apărute sub egida Direcției Generale a Arhivelor Statului și a Centrului de studii și cercetări de istorie și teorie militară (coordonatori Ion Ardeleanu, Vasile Arimia, Mircea Mușat), **200 de zile mai devreme** de Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu, Mihail E. Ionescu, **Actul de la 23 August 1944 în context internațional** (coordonator Gheorghe Buzatu), **August 1944, repere istorice** de Florin Constantiniu (toate apărute în Editura Științifică și Enciclopedică), **România și marea victorie de general-locotenent dr. Ilie Ceaușescu, colonel dr. Florian Tucă, maior dr. Mihail E. Ionescu, căpitan Alexandru Duță** (Editura Militară); **Participarea României la înfrângerea Germaniei naziste** de Gheorghe Zaharia și Ion Cupșa și **Ecoul internațional al revoluției din August 1944 și al contribuției României la războiul antihitlerist** (Editura Politică).

Denominatorul comun fundamental al tuturor acestor lucrări îl constituie scrupulozitatea și discernămintul științific cu care este urmărită redarea adevărului istoric. Creația artistică (literară, dramaturgică, plastică, muzicală, cinematografică) a dat la iveală până acum numeroase opere inspirate de măreața epopee a Eliberării. Iată că istoriografia ridică acum la un nou orizont cunoașterea realităților istorice, generând deci o nouă multitudine de izvoare, apte să furnizeze creatorilor noi și noi posibilități de a oglindi acea eroică perioadă în care 23 August 1944 se înscrie ca un apogeu al luptei de eliberare națională și socială și totodată ca o deschidere de ev pentru poporul român. Citind aceste cărți ale Eliberării și Victoriei putem considera că ele răspund tezei esențiale formulate de președintele Nicolae Ceaușescu: „Actul de la 23 August nu a venit din cer, ci a fost rezultatul luptelor îndelungate ale poporului român, al faptului că partidul comunist, în alianță cu partidul socialist, cu celelalte forțe revoluționare și patriotice, s-a aflat tot timpul în fruntea

luptei de apărare a intereselor vitale ale întregii națiuni. Bărbăția și abnegația neînfricată în fața dușmanului, încrederea neștrămutată în dreptatea cauzei și în biruință, dragostea nemărginită față de patrie, toate aceste înalte virtuți de care au dat dovadă înaintașii noștri în luptele duse de-a lungul veacurilor, au căpătat o nouă strălucire”. Și tot președintele Nicolae Ceaușescu sublinia că „între unirea principatelor, iniția înfăptuire practică a prevederilor programatice ale revoluției române de la 1848 în domeniul național și insurecția victorioasă din 1944 este o legătură organică”.

Tot ceea ce probează cele 1392 de documente din cele patru volume în ce privește situația României, tot ceea ce analizează și demonstrează autorii lucrărilor amintite, tot ceea ce ilustrează relatările străine, nu face decât să convingă, nu numai pe cititorul autohton, ci și pe cel din orice parte a lumii, și cu precădere pe cel din Europa (documentele de peste hotare sunt publicate în limbile originale și în traducere, după cum cele românești au un titlu sintetic în limba engleză), că 23 August 1944 aparține prin conținut și formă istoriei unice și unitare a poporului român. Putem spune că într-un sens major, revoluția română din august 1944 este o excepțională mărturie a continuității românești, iar documentele și interpretările istoriografice de care ne ocupăm relevă faptul că evenimentele acestea dau măsura originalității și geniului politic al românilor în fața celor mai cumplite și neprevăzute evoluții ale istoriei; mai mult: ale consonanței dintotdeauna a istoriei românești cu dinamica proceselor de apărare a valorilor supreme naționale și europene. Dacă ne gândim la originalitatea conceptului revoluționar de la 1848 în Moldova, Muntenia și Transilvania și la modalitatea lui generis în care s-a realizat unirea principatelor de la 1859, când întreaga Europă a fost pusă în fața faptului împlinit și cind românii au creat acea formă parlamentară a istoriei românești în istoria modernă reprezentată de divanurile ad-hoc; dacă ne gândim la formula novatoare a proclamării independenței noastre de stat la 9 Mai 1877 și apoi la eroismul participării românești la războiul care a consacrat autoritatea suverană a noului stat unitar; dacă ne gândim la adunările plebiscitare larg și profund democratice din anul 1918 încununate de Marca Unire autentificând victoria luptei și a idealului unității naționale care au dominat secole la rind istoria românilor — regăsim acele tipare specifice românești prin care s-au ștanțat în istoria universală afirmarea și împlinirea programului eliberării și unității naționale și de stat lansat la 1848.

Toate aceste momente esențiale ale istoriei noastre se regăsesc legitim continuate în rădăcinile, conținutul, obiectivele, forțele și perspectivele revoluției din august 1944 începând chiar cu declanșarea insurecției.

FRONTUL, larg al cercetării istorice a abordat evenimentul 23 August 1944 în toate componentele sale semnificative, iar lucrările menționate aici constituie piesele sale de rezistență care atestă progresul istoriografiei românești în domeniul socotit întotdeauna de cea mai sensibilă per-

cepție, acela al istoriei contemporane. Nu poate nimeni să se mai îndoaie de faptul că angajarea istoriografiei noastre într-o misiune de o asemenea anvergură, care să înlăture nu numai dogmele și viziunile preconcepute, clișeele istorice prefabricate destinate să pună de acord mai degrabă istoria cu optica istoricului, decit, așa cum este firesc, viceversa, dar și tratarea chiar corectă, dar prea adesea unilaterală, provincială, subalternă sau superficială, a marilor clipe ale trecutului mai apropiat sau mai îndepărtat, nu ar fi fost cu puțință fără climatul spiritual, deschis cercetării științifice de Congresul al IX-lea al Partidului Comunist Român care, pentru istorici, a însemnat în primul rind curmarea prejudecăților prin care istoria noastră trebuia cîntărită doar în umbra marilor istorii.

Există desigur în prezent cea mai fastă emulație a cercetării istorice a tuturor epocilor din tot trecutul românesc, iar biografia cea mai recentă, a Revoluției, Eliberării și Victoriei o exprimă cum nu se poate mai bine. Dacă la cel de-al XV-lea Congres internațional de științe istorice din august 1980 de la București istoriografia românească trecea cu succes examenul confruntărilor realizate cu cele mai diferite școli de istorie, anul trecut, tot în august, la Congresul istoricilor lumii de la Stuttgart, această prezentă s-a confirmat din plin.

Merită amintit aici că volumele **23 August 1944 — Documente** au fost solicitate la Stuttgart de personalități științifice din peste 50 de țări, inclusiv de membrii Comitetului Internațional de științe istorice, iar cele două expoziții românești de carte istorică au fost apreciate unanim drept o contribuție la reușita acestei importante întâlniri științifice. De altfel, numai așa se poate explica faptul că suplimentul literar al ziarului britanic „The Times” a publicat în 7 martie anul acesta o amplă prezentare a celor 4 volume semnate de prof. Dennis Deletant de la Universitatea din Londra, în care citim: „Autorii culegerii merită mulțumirile cercetătorilor istoriei diplomatice, militare și politice a celui de-al doilea război mondial, deoarece cele mai multe dintre documente nu au fost publicate anterior”.

Nu mai așa se poate explica că o lucrare românească de istorie contemporană, **200 de zile mai devreme**, a fost publicată la câteva luni doar după apariția ei în românește în Statele Unite ale Americii sub titlul *A turning point in World War II; 23 august 1944 in Romania* în colecția Universității Boulder, East European Monographs, difuzată de Columbia University Press din New York.

Sint ilustrări ale penetrației rezultatelor istoriografiei românești în lumea științifică internațională într-un subiect în care mai sînt încă numeroase puncte de vedere străine care scurt-circuitează adevărul despre 23 August 1944 și în care o serie de autori (istorici sau mai puțin istorici) minimalizează sau pur și simplu tind la ignorarea efortului românesc care vreme de aproape 9 luni a contribuit la nimicirea celui de-al III-lea Reich.

Prin publicarea acestui impresionant corpus de documente interne și externe, consacrat actului istoric de la 23 August 1944, știința istorică românească realizează o lucrare nu numai la nivel național, ci și internațional, deoarece se pune ast-

fel la dispoziția cercetării din țară și de peste hotare un număr foarte mare de documente din surse românești și străine care explică și motivează premisele și însemnătatea Revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă din România și contribuția ei la prăbușirea hitlerismului.

Principală imagine pe care culegerea de documente și lucrările amintite o transmit cititorului este aceea a unei istorii eroice, cu ajutorul lor putîndu-se reconstitui un tablou amplu al forțelor sociale angajate de destinul României între anii 1939—1945 și totodată al impactului marilor cotituri de la 23 August 1944 în istoria universală. Cinci sînt enunțurile sub care am grupat dezvoltarea furtunoasă a evenimentelor din acel ani dramatici, ordonînd în felul acesta izvoarele istorice și analizele pe care le fac autorii volume-lor și cărților respective.

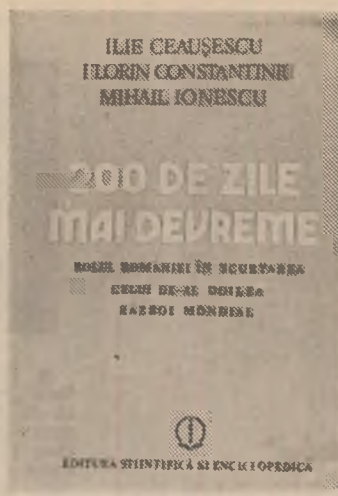
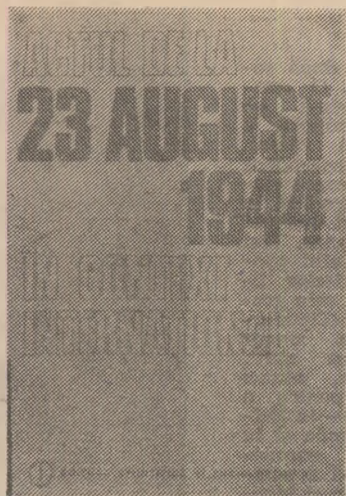
Presiunile

DATORITĂ orientării ei tradiționale, fidelă alianțelor cu Franța, Anglia, țările Micii Întelegeri și Întelegerii Balcanice, datorită politicii ei consecvent antirevizioniste, România era privită de conducerea Reichului hitlerist drept punctul principal de raliere a opoziției din sud-estul Europei față de ofensiva de instaurare a dominației germane în această regiune. În numeroase ocazii de cea mai mare însemnătate România a dovedit atașamentul ei față de o politică de pace, colaborare, securitate internațională. Marile demonstrații antifasciste, antihitleriste, antirăzboinice organizate la 1 Mai 1939 la București și în alte orașe din țară din inițiativa Partidului Comunist erau expresia stării de spirit a poporului român. Demonstrația din Capitală, în a cărei organizare și mobilizare un rol decisiv a revenit tovarășului Nicolae Ceaușescu, alături de care se afla tovarăsa Elena Ceaușescu, reprezintă cea mai importantă manifestare antifascistă pe plan european, la câteva luni înaintea izbucnirii celei de-a doua conflagrații mondiale, într-un moment cînd Europa era dominată pe de o parte de expansiunea brutală a celui de-al III-lea Reich (Austria și Cehoslovacia fuseseră șterse de pe harta continentului), iar pe de alta de politica de defetism, conciliatorism, expectativă. Sublinierea autorilor lucrării **200 de zile mai devreme** trebuie reținută: instaurarea regimului de dictatură militară-fascistă în septembrie 1940 și participarea României la război, alături de Germania hitleristă, între 22 iunie 1941—23 August 1944 au fost rezultatul contextului internațional, al succesiunii de evenimente din perioada august 1939—august 1940, care au smuls România de pe făgașul politicii ei tradiționale de apărare a independenței naționale și integrității teritoriale, de combatere a politicii de expansiune și revizionism teritorial, de colaborare cu toate statele interesate în instaurarea unui climat de pace și cooperare. Intrarea în orbita Berlinului nu a fost o opțiune liberă a României, ci un act făcut sub constrîngeră unor realități politice și militare inexorabile. România nu a ales alianța cu Germania, ci a fost aruncată în brațele ei. Prezența trupelor germane în țară, în proporții și amplasamente numeroase, a făcut nu numai ca poporul să le privească drept trupe de ocupație, dar a echivalat în fapt cu limitarea drastică a libertății de acțiune a României pe plan internațional, numeroase documente calificînd-o ca țară ocupată.

Pregătirea

PARCURGÎND documentele se poate vedea clar spectrul larg în care s-a constituit și manifestat rezistența antifascistă din țara noastră în cadrul căreia elementul cel mai decis și cel mai dinamic l-au constituit comunistii.

Pas cu pas urmărim încheierea marilor politici de alianțe, preconizată de Partidul Comunist. Fiecare partid care a participat la realizarea consensului național (P.C.R., P.S.D., P.N.T., P.N.L. și alte grupări), fiecare dintre participanții la acțiunile de pregătire a insurecției (începînd cu Lucrețiu Pătrășcanu și pînă la monarh), comandanții aflați la diferite puncte de comandă ale ierarhiei militare (de la generalul Constantin Sănătescu la colonelul Dumitru Dămăceanu), întreaga frescă a revoluției își găsește corespondentul documentar și de analiză. Acum, în retrospectiva istorică, apare cu atît mai impunătoare construcția politico-militară

care a făcut cu putință actul de voință al poporului român. Concluzia generală ce se desprinde este că mișcarea de rezistență antihitleristă din România a avut un caracter profund național, larg popular, îmbrăcînd o mare diversitate de forme și mijloace de luptă, de la sabotaje și acțiuni de partizani pînă la pregătirea revoluționară a insurecției, pe baza planului P.C.R., printr-un consens al tuturor forțelor politice și militare interesate în înlăturarea dictaturii antonesciene și lichidarea dominației germane asupra țării.

Rezistența antifascistă românească în anii celui de-al doilea război mondial nu s-a limitat doar la teritoriul național. Pretutindeni în Europa, unde, în urma unor circumstanțe diverse, s-au aflat români, ei s-au încadrat nemijlocit mișcării de rezistență a popoarelor în mijlocul cărora se găseau, luptînd împotriva dușmanului comun. În Franța, la declanșarea celui de-al doilea război mondial, se găseau aproximativ 14 000 români (stabiliți în această țară, tineri aflați la studii, intelectuali sosiți la specializare, foști voluntari antifasciști în războiul civil din Spania etc.). Peste 2 000 dintre ei s-au înrolat voluntar în armata franceză, luptînd în rîndurile ei pînă la încheierea armistiului, în iunie 1940. În 1943 s-a constituit Frontul Național Român din Franța, care grupa pe antifasciști români, organizați în cadrul activ în Rezistența franceză. Românii au luat parte la numeroase acțiuni împotriva ocupanților fasciști la Paris, Marsilia, Toulon, Grenoble, Bordeaux, Lyon etc. Începînd din octombrie 1943, Frontul Național Român din Franța a editat ziarul ilegal „România liberă”, în limbile română și franceză.

În Anglia, în noiembrie 1940 s-au pus bazele „Mișcării românilor liberi”, care își propunea să organizeze lupta antifascistă a emigranților româniști din această țară, din S.U.A. și Canada. Luptătorii români s-au distins în mișcarea de rezistență din Uniunea Sovietică, Belgia, Iugoslavia, Cehoslovacia etc.

De o importanță deosebită a fost mișcarea antifascistă dezvoltată în rîndurile prizonierilor de război români aflați pe teritoriul Uniunii Sovietice. În urma aprobării guvernului sovietic, în toamna anului 1943 a fost constituită, din foștii prizonieri de război români, Divizia de voluntari „Tudor Vladimirescu”, iar mai tîrziu o altă mare unitate numită „Horia, Cloșea și Crisian”: un însemnat număr de foști prizonieri au făcut parte din grupe înscrîinate cu acțiuni de partizani, paratrupate în România, Cehoslovacia etc.

Înfăptuirea

POTRIVIT planului, revoluția trebuia să se declanșeze prin instituirea controlului asupra principalelor puncte și zone strategice din țară, prin încercuirea și lichidarea obiectivelor inamice. Acțiunea militară urma să ia o amploare deosebită în București și Valea Prahovei, unde se găseau principalele instituții guvernamentale antonesciene și, respectiv, cele mai puternice forțe germane din zona de interior a țării, fără a se fi neglijat pregătirea de ordin militar în restul teritoriului național. Un element de considerabilă importanță care a fost luat în calcul în planificarea declanșării acțiunii insurecționale a fost utilizarea pe un plan cît mai larg a potențialului combativ al clasei muncitoare. În această direcție, Partidul Comunist accelera acțiunea de organizare în clandestinitate a formațiunilor de luptă patriotice, alcătuite din muncitori înarmați, care aveau să devină în cursul înfruntării cu inamicul veritabile nuclee de polarizare a efortului militar popular. În acest scop a fost creat în primăvara anului 1944 un Comandament al formațiunilor de luptă patriotice și s-au organizat numeroase asemenea unități de luptă; numai în București, la începutul lunii august 1944, existau 160 de formațiuni de luptă patriotice.

Alegerea momentului cel mai propice pentru declanșarea revoluției a fost permanent în atenția Partidului Comunist. În a doua decadă a lunii august 1944, Partidul Comunist Român a apreciat că sînt întrunite toate condițiile pentru declanșarea acțiunii revoluționare de răsturnare a dictaturii antonesciene, de efectuare a unei cotituri radicale în politica externă. Mai presus de toate, fusese realizată o unanimitate de acțiune politică a forțelor patriotice, Partidul Comunist fiind artizanul celei mai vaste coaliții politice înfăptuite vreodată pe arena publică națională.

Pe fondul unor condiții interne pe deplin maturizate pentru acțiunea revoluționară și în împrejurările desfășurării cu succes a ofensivei sovietice începute la 20 august 1944 pe frontul din Moldova — Iași-Chișinău —, Partidul Comunist Ro-

mân, în colaborare cu celelalte forțe din sistemul de alianțe făurite de el, a luat hotărîrea declanșării revoluției de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă la 23 August 1944, act istoric de suveranitate și demnitate națională, eveniment unic prin desfășurare și consecințe în istoria celui de-al doilea război mondial.

Întregul mecanism insurecțional, pregătit cu minuțiozitate de Partidul Comunist Român în perioada precedentă, a fost pus, cu promptitudine și fără greș, în mișcare.

Consecințele

EPOPEE eroică nu numai pentru poporul român ci și pentru alte popoare, revoluția română din august 1944 și participarea României la războiul antihitlerist sînt procese istorice perfect încadrate de istoriografia contemporană în cursul ascendent al istoriei mondiale. Cercetarea pluridisciplinară realizată prin conjugarea studiului istoriei politice, sociale, militare, economice, culturale românești și universale, precum și a statisticilor istorice și a cartografiei, a permis autorilor lucrării 200 de zile mai devreme să ofere nu doar o imagine veridică a consecințelor strategice și politice ale actului de la 23 August 1944, ci și să încerce să determine rolul contribuției românești în scurtarea celui de-al doilea război mondial.

Prima concluzie de cea mai mare valoare este că eliberarea socială și națională a poporului român este opera sa realizată pe cale revoluționară și pregătită cu minuțiozitate începînd cu insurecția declanșată la 23 August 1944 în momentul cînd erau întrunite cele mai favorabile condiții interne și internaționale. Eliberarea Capitalei țării în răstimp de numai cîteva zile, ca și a unei mari părți a teritoriului național prin blocarea și înfrîngerea armatelor hitleriste și a dispozițiilor acestora a asigurat cea mai propice situație continuării victorioase a revoluției. Pe deplin argumentate apar precizările autorilor lucrării 200 de zile mai devreme și România și marea victorie, Participarea României la înfrîngerea Germaniei naziste, că prin actul de la 23 August din România s-a dezagregat întregul sistem militar german din Europa de sud-est, aplicîndu-se numeroase și simultane lovituri strategice celui de-al III-lea Reich, practic prin noul front de luptă din Transilvania și Banat angajat de forțele române deschizîndu-se și „porțile” Europei Centrale înaintării armatei sovietice. Intrarea României în războiul antihitlerist de la 23 August 1944 a dus la o modificare bruscă a raportului de forțe dintre cele două tabere în luptă în favoarea coaliției Națiunilor Unite. Tot atât de important a fost impactul negativ asupra mașinii de război germane prin sistarea bruscă a oricărei aprovizionări din România cu resurse de bază începînd cu petrolul. Trebuie adăugate la acestea și criza politică în lanț declanșată de evenimentele din România, în Bulgaria, Ungaria, Croația; autorii cărții: Ilie Ceaușescu, Florin Constantiniu, Mihail Ionescu conchid că actul de la 23 August 1944 prin consecințele sale a scurtat războiul antihitlerist cu circa 200 de zile. Pe lîngă faptul, de certă valoare strategică militară dar și umană, că punînd capăt mai devreme masacrelor și devastărilor de pe continentul european s-a reușit salvarea de la distrugere a numeroase vieți omenești și bunuri materiale și culturale, este necesar să se releve — pentru că voit sau nevoit adesea se omite — că această iumătate de an smulsă economiei și producției de război germane a făcut imposibilă realizarea și fabricarea în serie a unor proiecte și prototipuri de arme care ar fi prelungit războiul în Europa mult peste 9 mai 1945.

Autorii analizei profunde din România și marea victorie pun cît se poate de îndreptățit în lumină adevăratele date ale războiului în vara anului 1944. Dacă axiomatic lupta pe „două fronturi” însemna pentru Germania înfrîngerea, posibilitățile ei de rezistență inversunată, de prelungire a războiului nu puteau fi în nici un fel pronosticate în primăvara sau vara anului 1944. Însuși comandamentul aliat occidental apreciască deschiderea celui de-al doilea front în apusul Europei reprezintă o primă etapă într-o luptă de lungă durată care să aibă ca deznodămînt înfrîngerea Germaniei. Dar cît era de „lungă” această durată lasă să se întrevadă planificările de perspectivă ale statelor majore aliate occidentale care avansau ipoteza unei lovituri fatale asupra Reichului dinspre vest în... 1946. Bizuindu-se pe un arsenal de arme sofisticate care devansa tehnologic nu doar pe cel al adversarilor, dar chiar și posibilitățile tehnologice ale epocii, chiar comanda-

mentul german preconiza să preia inițiativa în război în anii 1945—1946.

Tinînd seama de toate acestea, este evident că alegerea momentului intrării României în războiul antihitlerist — act de cardinală importanță, hotărît în exclusivitate de forțele politice naționale — nu a fost în nici un chip influențată de calcule egoiste ori de întrevederea unei iminente prăbușiri a Germaniei naziste sau a unei apropiate ofensive hotărîtoare a aliaților. Chiar dacă factorii decizionali de la București nu aveau cunoștință de planificările pe termen lung ale celor două tabere aflate în conflict în ceea ce privește desfășurarea războiului, un lucru sigur este că sfîrșitul acestuia nu era întrezărit de către ei într-un viitor apropiat, că luaseră în considerare purtarea unui război înversunat și prelungit împotriva Reichului hitlerist. La București se știa deja despre importanța remarcabilă de care aliații, în general, Uniunea Sovietică, în special, o acordau ieșirii României din coaliția dominată de Germania nazistă și intrării ei în război alături de Națiunile Unite. Negocierile desfășurate de reprezentanții diplomației aliați cu emisari români la Cairo și Stockholm în primăvara și vara anului 1944 probaseră indezultul acest fapt. La 2 iunie 1944 imputerniciți ai guvernului sovietic anunțaseră la Stockholm că Uniunea Sovietică se declară de acord cu neutralitatea României în cazul în care trupele germane vor păsări teritoriul românesc, ceea ce constituia un indiciu, între multe altele, al rolului important rezervat țării noastre de către aliații din coaliția Națiunilor Unite în influențarea mersului războiului.

Pornind de la faptele incontestabile abordate mai sus, de la considerente politice și militare de mare importanță, se poate constata cu claritate că o caracteristică esențială definește acțiunea hotărîită a României din august 1944 prin care a întors armele împotriva Germaniei naziste, alăturîndu-se cu întregul ei potențial militar și economic coaliției Națiunilor Unite. Este vorba, în principal, de faptul că actul românesc s-a produs în acel punct al dinamicii evenimentelor pe teatrele de război cînd victoria coaliției antihitleriste nu se conturase cu claritate. România a intrat deci în război împotriva Reichului și a coaliției hitleriste printr-o opțiune de autodeterminare națională, potrivit intereselor ei superioare, cînd sortii conflictului mondial nu fuseseră încă hotărîți, cînd Germania nazistă era departe de a fi învinsă, asumîndu-și în acest chip conștient riscurile purtării unui război de lungă durată.

Într-un asemenea context, este la fel de îndreptățită concluzia istoricilor militari că neacordarea statutului de cobeligeranță României — injustiție profundă și gravă față de efortul și aportul militar al țării noastre la zdrobirea celui de-al treilea Reich — a contribuit la estomparea aprecierilor corecte, făcute sub impresia imediată, a acțiunii curajoase a României. Se recunoaște, în această perspectivă, cel mult abilitatea politică, dar se ignoră ori uneori se contestă valoarea contribuției militare românești la victoria asupra Germaniei hitleriste.

Cea de-a treia principală concluzie a istoriografiei noastre actuale este că prin participarea efectivă, cu un mare tribut de sînge și un gigantic efort uman și material la eliberarea popoarelor ungar, cehoslovac, austriac, România a oferit un

exemplu de profundă solidaritate cu cauza luptei antifasciste. Armata română a binemeritat, prin jertfele și prin sacrificiile pe care le-a dat, sentimentele de recunoștință și dragoste ale popoarelor eliberate, sentimente ale căror mărturii sînt monumentele din locurile unde au căzut ostașii români.

Ecourile

ECOUL pe care l-a avut actul de la 23 August 1944 și contribuția României la grăbirea înfrîngerii Germaniei fasciste și la scurtarea celui de-al doilea război mondial sînt reflectate în reacțiile și impresiile reprezentanților oficiali sau acreditați cu misiuni speciale în România ori în alte state, acestea fiind cuprinse în rapoarte, scrisori, telegrame, memorii sau articole.

De asemenea, agențiile de presă, ziarele vremii, posturile de radio din diferite părți ale lumii au receptat evenimentele petrecute în România, explicînd cauzele sau analizîndu-le implicațiile în determinarea guvernelor unor state să iasă din coaliția cu Germania, în grăbirea prăbușirii frontului în Balcani, în scurtarea războiului.

Ceea ce frapează astăzi pe istoric, cercetînd imensa arhivă internațională a actului de la 23 August 1944, este: promptitudinea evaluărilor, sesizarea importantelor sale strategico-militare, politice, economice, psihologice, amploarea ecoului internațional al acțiunii României. Nu este lipsit de interes să știm de pildă că, două o serie de estimări, în perioada 24 august—3 septembrie 1944 au fost consacrate evenimentelor din România peste 1 000 de știri, comentarii, articole, cronici militare, în presa și la posturile de radio din întreaga lume. Marile ziare și reviste, precum și posturile de radio s-au ocupat pe larg de evenimentele de la 23 August, care au lînt prin surprindere atît pe aliații din coaliția Națiunilor Unite, cît și tabăra Germaniei naziste.

Comentarii străini au situat imediat puternica lovitură dată de români Wehrmachtului german în contextul prăbușirii dominației hitleriste asupra Europei.

Atît în lucrarea *Ecoul internațional*, cît și în *Actul de la 23 August 1944 în context internațional* regăsim ca și în volumele de documente, evaluări străine care prin ele însele scriu un scenariu veridic al evenimentelor din România. Este important să reținem că asemenea aprecieri provin atît de la conducătorii guvernelor puterilor coaliției antihitleriste și miniștrii lor de externe (Stalin — Churchill — Molotov — Hull — Eden), de la principalele organe de presă: „Pravda”, „Izvestia”, „New York Times”, „Times”, „Le Figaro”, „L'Osservatore Romano” etc., etc., de la agenții internaționale și posturi de radio: T.A.S.S., Reuter, Associated Press, B.B.C., Radio Moscova, Vocea Americii etc. etc. Să adăugăm că istoriografia mondială deține la ora actuală — iar lucrările citate de noi o consemnează — sute și sute de aprecieri și analize de sigură valoare despre excepționala însemnătate istorică a lui 23 August 1944.

Iată asadar că, trecînd în istoriografie, revoluția de eliberare socială și națională, antifascistă și antiimperialistă își dezvăluie tot mai pregnant și profund, mai subtil și amply dimensiunile naționale și universale.

Cristian Popișteanu

Monumentul eroilor (Baia Mare)

LUMEA PE TELEX

„Fascinația sunetului”

● De fapt, titlul complet ar trebui să fie acesta: „Fascinația sunetului de epocă”, pentru că doar astfel am putea defini conținutul exact al uneia dintre cele mai originale expoziții din lume. Este deschisă în cadrul muzeului municipal din orașul Köln la grupează — într-o retrospectivă impresionantă prin complexitatea sa — toate fonografele cu cilindru și gramofonele produse între anii 1898 și 1961. Foarte multe dintre aparate sînt restaurate perfect, atît mecanismul propriu-zis cît și cîteva dintre înregistrările cu caracter de fonotecă istorică pe care vizitatorii le pot asculta. Comentatorul agenției DPA remarcă pe bună dreptate că interesul suscită depășește latura de eveniment-spectacol al expoziției, fiind, mai mult, „posibilitatea oferită de a urmări unul dintre cele mai vechi visuri ale omului, cel de a capta și a reda sunetul și muzica”. Sînt, de asemenea, prezente prototipurile fabricate în 1877 de francezul Charles Cros și de americanul Thomas Alva Edison, cel care a produs, pe scară industrială, primele aparate cu cilindru destinate

uzului public. Printre exponatele rarissime se numără și „Maestrofonul”, un fonograf ce era pus în mișcare de către un motoras ce mergea cu petrol. Conceput în 1907 de către o firmă suedeză, el constituia, pentru acea vreme, un adevărat record în ce privește calitatea redării sunetului, numai că avea un mic inconvenient: era cam primejdios din cauza pericolului de explozie și incendiu, fiind produs într-o serie extrem de mică, doar 50 de exemplare...

Este o expoziție ce continuă o idee începută acum cîteva ani de un grup de specialiști și entuziaști de la Muzeul Beaubourg de la Paris care și-au anunțat intenția de a stabili un inventar mondial al „arhivelor sonore ale umanității”, aceasta însemnînd restaurarea tuturor înregistrărilor făcute la sfîrșitul secolului al XIX-lea și începutul secolului nostru. Numai în cadrul expoziției din Köln au fost prezentate peste 200 de asemenea înregistrări cu caracter de unicat...

Cr. U.

Festival de film

● Au fost decernate premiile în cadrul celei de-a 39-a ediții a Festivalului de film de la Locarno (Elveția). Marele premiu, „Leopardul de aur”, a revenit filmului **Lacul Constanța** semnat de regizorul polonez Janusz Zaorski. Printre ceilalți regizori laureați,

cineastul turc Tervik Baser, englezul Colin Gregg și sovieticul Alexei Guerman. Au fost atribuite, de asemenea, trei mențiuni speciale pentru doi regizori, Lefteris Xanthopoulos (Grecia), argentinianul Jorge Polaco și actriței braziliene Fernanda Torres.

Caricaturi

● 3500 de caricaturi din 47 de țări ale lumii sînt reunite la Knokke (Belgia) în cadrul confruntării ocazionale de către cea de-a 25-a Expoziție mondială. Premiul

întîi a fost decernat desenatorului sovietic Mihail Zlatovsky. Printre ceilalți laureați, Ronaldo Cunha Dias (Brazilia) și egipteanul Nabil el Solami.

Din secretele meseriei de scriitor

Cum se naște o poezie?

● Rugată să răspundă la această întrebare, poeta Anne Sexton a reacționat după cum urmează: „Vai, ce întrebare grea! Uncori îți vine în minte un vers sau o expresie, alteori plîngi sau se întimplă ca ceva să te deranjeze și să nu înțelegi de ce, uneori, vrei pur și simplu să scrii o poezie și nu știi despre ce o să

scrii. Mă așez la masina de scris și bat cîmpii. Este posibil să scriu zecă pagini foarte proaste și deodată să-mi vină în minte un vers și să-mi spun: «Asta era!». Nu faci altceva decît să încerci să afli ce-ai vrea să spui, ce intenții ai. N-ai cum ști cînd ai început de fapt».

Orice început e greu (dar nu numai începutul e greu)

— Cum începi o nouă carte? — l-a întrebat un reporter pe cunoscutul romancier american Philip Roth. Iată răspunsul, reproduc în cartea sa de eseuri „Citind cărțile mele și ale altora”:

„Nu-i plăcut să începi să scrii o carte. Atît personajul principal cît și drama lui sînt incerte, dar de început trebuie să începi cu un personaj aflat într-o situație dramatică. Mai reu încă decît necunoașterea subiectului este ignorarea modului în care îl vei trata, deoarece, în ultimă instanță, asta contează. Bat la masină începuturi și sînt îngrozitoare, mai curînd parodii neintenționate ale cărții mele precedente, decît ceva care să nu semene deloc cu ea, așa cum as dori. Am nevoie de ceva care să mă conducă spre mie-

zul cărții, de un magnet care să atragă totul — asta este ceea ce caut în primele luni cînd scriu la ceva nou. Adesea sînt nevoit să scriu o sută de pagini sau chiar mai mult înainte de a obține un paragraf cu viață în el. Revizuiesc tot ce-am scris în primele sase luni de muncă și subliniez cu roșu un paragraf, o frază, uneori doar o expresie care are un pic de viață și le transcriu pe toate pe o singură pagină. De obicei rețin maximum o pagină. Caut vioiciunea necesară pentru a da tonul. După chinuito-rul început urmează lunile de goană voioasă, neînhibată, iar după joacă vin crizele, cînd te revoltă împotriva materialului pe care l-ai scris și ajungi să-ți urăști propria carte.”

Centenarul Timmermans

● Din revista de cultură „Septentrion”, editată de fundația flamandoneerlandeză „Stichting Ons Erfdeel vzw”, aflăm despre manifestările consacrate împlinirii a o sută de ani de la nașterea lui Felix Timmermans (în imagine), scriitor, desenator și pictor (1886—1947). A fost emis un timbru postal cu efigia acestei personalități multilaterale. Pe ecranele cinematografulor este din nou proiectat filmul realizat în 1975 de Ro-

land Verhaveret după romanul **Pallier**. O statuie reprezentîndu-l pe eroul acesta popular a fost inaugurată recent. Profesori și specialiști în conferințe despre viața și opera — tradusă în douăzeci și cinci de limbi — lui Timmermans. Mai multe expoziții sînt consacrate manuscriselor literare și opereii sale grafice și picturale (Timmermans își ilustra singur cărțile, desena mult, chiar și în tren, atunci cînd călătorea pentru a ține conferințe — în Belgia, Franța, Olanda și în multe alte țări europene). Opera scrisă a acestui autor prolific și laborios cuprinde volumul de povestiri **Ik zag Cecilia komen** (Am văzut-o pe Cecilia venind), biografia **Pieter Brueghel și Adrian Brouwer**, romanul **Pallier** (citit mai înainte) și **Boerenspsalm** (Psalmul țărănesc), precum și o carte de versuri, **Adagio**.

„Pălăria de la Reuben”

● Unul dintre pictorii francezi cei mai apreciați în Anglia rămîne Jacques Tissot. Artist la modă în ultimele două decenii ale secolului trecut, Tissot

era preocupat să păstreze imaginii fotografice ale tuturor tablourilor sale. Dar ultimul album, datat 1892—91, s-a pierdut și istoricii de artă nu au cunoștință de existența unei picturi cum este aceasta din imagine, intitulată „Pălăria de la Reuben”. Scos recent la iveală dintr-o colecție particulară, acest tablou a fost vîndut la o licitație de la Galeria Sotheby's din Londra.

„Cercul închis”

● Este titlul unui balet compus pe muzica simfonilor lui Dmitri Sostakovici care se montează la Teatrul Academic de Operă și Balet din Ulan Bator. Realizatorul spectacolului, coregraful și maestrul de balet Shamjandagwa, își bazează concepția, după cum declară, pe cercurile și inelele unei lumi ferită de pericolul exploziilor nucleare, doritoare să trăiască în pace și colaborare.

Premieră mondială: Luna afișului

● Timp de o lună s-a desfășurat la Paris o expoziție care a invadat orașul. O mie de afișe înramate asemenea picturilor au fost expuse pe străzi. Biblioteca Națională a expus, drept omagiu, nouăzeci și patru din cele o mie cinci sute de lucrări semnate Paul Collin. Începînd cu afișul care l-a lansat pentru **Revue nègre** cu Josephine Baker, cu cele pentru piesele lui Mac Orlan și Bruckner jucate de compania Pitoëff, sau **Crimele hitleriste** pînă la afișul **Eliberării** din august 1944. Collin este creatorul unui stil care a început în **Les Années folles** și a continuat de-a lungul anilor pînă la **Les Années dures**. În acest timp prin școala lui Paul Collin s-au perindat trei mii de elevi care l-au răspîdit arta în lume.

Fidelitate și infidelitate într-o „artă posibilă”: traducerea

● Într-o colecție de interviuri cu poeți americani pe tema propriei lor opere, principiile și capcanele traducerii sînt expuse în următorii termeni de scriitorul Galway Kinnell:

„Traducerea este o problemă foarte controversată. Cînd încerci să desprînzî anumite înțelesuri din plasa limbii în care au fost concepute și să le prinzi în plasa altei limbi, este posibil să pierzi — să schimbi — atît de mult încît să ajungi să te întrebi de ce n-ai putea să schimbi, la urma urmei, totul. Știi că, pentru o clipă, atunci cînd îl scoți dintr-o limbă, lucrul nu mai există — de fapt se evaporază cu totul înainte de a se intrupa din nou în altă limbă — așa că nu-i exclus ca între prima și cea de-a doua intruchipare să nu fie nici o legătură. Practica predominantă printre poeții care traduc este de a se simți deplin liberi să folosească originalul ca pe o primă ciornă, ca să spunem așa, și apoi să meargă mai departe și să scrie o poezie originală. Mi-am dat însă seama, cînd traduceri care se străduiseră să fie cu adevărat fidele (chiar la modul literal) origina-

lului, că foarte mult din acesta trece prin bariera limbii. Am fost extraordinar de emoționat de Dante, de Homer și de Rilke, deși nu cunosc limba nici unuia dintre ei. Asa că, ceva se întîmplă... Citind aceste traduceri, îmi dau seama că încerc o anumită dezamăgire atunci cînd dau de cite un vers care îmi lasă impresia că traducătorul a luat-o razna. Sînt un fel de furie: ce îndrăznește să-mi facă traducătorul asta? Mă lasă să cred că traduce, dar, din cînd în cînd, introduce, după bunul lui plac, ceva care îi aparține. Traducerea este o artă posibilă și necesară și cred că ceea ce dorim să știm, în măsura în care acest lucru e cu putință, este ce-au gîndit și ce-au simțit Dante și alți poeți de altădată. Traducătorul ar trebui să se străduiască să înțeleagă ce-au gîndit și au simțit aceștia și totodată să încerce să facă abstracție de sine însuși cu totul, sau, pentru a pune invers problema, să încerce să pătrundă în sufletul celui pe care îl traduce și s-o facă în mod cît mai fidel.”

AL. O.

Monument Lorca

● În cadrul amplelor manifestări culturale care vor comemora împlinirea a cincizeci de ani de la uciderea poetului și dramaturgului Garcia Lorca, la Madrid s-a luat hotărîrea ca o stradă principală să-i poarte numele. De asemenea tot în capitala Spaniei se va dezveli și un monument.

Jack Lemmon la Londra

● După succesul înregistrat în 1971 de Sir Laurence Olivier la Teatrul Național din Londra, în **Lungul drum al zilei către noapte**, zilele trecute celebra dramă a lui Eugene O'Neill a revenit cu succes pe o scenă britanică, la Theatre Royal Haymarket, avîndu-l în fruntea distribuției pe cunoscutul actor american Jack

Lemmon (în imagine) sub îndrumarea regizorului Jonathan Miller, într-o versiune ce nu depășește trei ore.

Memorii

● În cadrul emisiunilor culturale, din luna august, B.B.C. a hotărî organizarea unei transmisiilor închinată memoriilor lui Lorenzo da Ponte, literat cunoscut în epocă, autor al libretului pentru operele **Don Giovanni** și **Nunta lui Figaro** de Mozart. David Suchet va citi fragmente din memoriile publicate în 1923 și 1927.

Lacan

● La începutul lui septembrie se împlinesc cinci ani de la moartea lui Jacques Lacan. De curînd, au apărut în librării două cărți despre care comentatorii spun că se completează: **Lacan** de Marcelle M... (editura Belfond), prezintă o viață și o operă cu o simplitate și precizie a expunerii ce lămuresc părți ale gîndirii celui care „chiar dacă s-a vorbit tare nu a fost înțodeauna clar”; **Jacques Lacan** de Steward Schneiderman (editura P.U.F.) care declară că „nimic nu ne obligă să-l urmărim pe Lacan în domeniul abstracției”, făcînd o analiză pertinentă a operei lacanien-

N. IONIȚĂ

„Verba volant...”?

Proverb românesc

● Locul lui José Luis Cuevas în artele plastice mexicane este unul de prim rang. Lumea lui José Luis Cuevas de Carlos Fuentes este considerată drept unul din cele mai strălucite eseuri din cite s-au scris vreodată despre un pictor mexican. Și alți autori celebri, printre care Flores Sanchez, Jean Cassou, José Gutierrez Posada, i-au consacrat monografii, eseuri, studii. Cartea lui Alaide Foppa, **Confesiunile lui José Luis Cuevas** (în imagine — coperta, reproducind portretele de la diverse vârste ale artistului) este cumva incompletă: ea conturează personalitatea omului fără a lua în discuție arta sa atât de controversată. Scriitorul a notat cu sîrg spusele artistului în cursul multor lungi conversații avute cu el. Redîndu-le în carte, Foppa le comentează în prefață, nu în sine, ci pentru a-l situa pe Cuevas în cadrul istoric și estetic contemporan. „Nu este modern — scrie autorul cărții. Individualismul exacerbă, obsesia sa pentru „eu“, dramatismul, ironia, durerea sînt elemente ce-l definesc inevitabil ca un romantic“. „Am trăit gîndindu-mă în permanență la moarte — mărturisește Cuevas. Nu împlinise unsprezece ani cînd am descoperit-o... Am descoperit că pictura îmi poate servi

pentru a exprima o agonie... Opera mea este o lungă meditație asupra morții...". De aici tendința spre autoportret, dorința de a realiza o cronică a vieții prin imortalizarea unei figuri ce merge prin viață fără destin, marcînd momentele existenței sale. Cuevas considera că „lumea unui pictor trebuie să se alimenteze din cea literară“. El simțea nevoia să scrie atunci cînd opera plastică nu era suficientă ca mod de exprimare. Pentru el viața însemna experiență și considera că nu există o diferență netă între experiența trăită și experiența din literatură și artă, care este o altă formă de a trăi. A dedicat multe săptămîni lecturii unor autori ca Octavio

Paz, Kafka, Rimbaud, Robert Lowell, Ezra Pound, Villaurrutia. José Luis Cuevas a fost atras și de arta filmului: „...cînd ecranul se luminează, mă simt intrînd într-o lume de mister și poezie“ — spunea el lui Alaide Foppa. Unul din idoli săi a fost Buster Keaton. Cuevas însuși a participat la realizarea unor pelicule cinematografice în calitate de actor.

S-a făcut multă vîlvă în jurul expozițiilor sale, opera sa fiind considerată ca deosebit de originală și chiar exotică. „Tradiția nu aparține trecutului: ca este în vigoare“ — declara el. Cuevas considera că există o surprinzătoare similitudine între formele sale plastice și statuile mexicane antice. Intr-un interviu acordat la New York, cu ocazia unui vernisaj, Cuevas avea să declare: „Vin dintr-o țară în care tradiția figurativă este mult mai puternică; admir abstracționismul, care se produce aici, dar nu mă las influențat de el... La New York am venit să aduc; nu să copiez“.

Într-adevăr, așa cum precizează Alaide Foppa, José Luis Cuevas avea să rămînă același „eu“ artistic individual și grandios pe care nici aparența libertate a artei contemporane și nici amenințarea permanenței a morții nu aveau să-i schimbe caracteristicile.

La cules prune

■ Cules de prune la concurență cu albinele pe pămîntul crăpat de arșiță, sub văzduhul incins de vară; cules de prune coapte și căzute la pămînt, intrate cu voluptate în putrezirea alcoolizată de mindria propriei lor perfecțiuni; cules de prune pe pămîntul acoperit senzual de o carne mustind dulce și aromat sub pielea mov, cu umbre de argint mat, luminoase; cules de prune pe pămîntul devenit el însuși moale și mov, zemos, zaharat... Cu ce mai mult decît cu o euforică, fericită rugăciune seamănă această înaltare în genunchi printre fructe și simburî, printre albine și viermi, cu ce mai mult decît cu un imn închinat miezului lumii seamănă această tactilă descoperire a contururilor materiei? Palmele se lipește de țărîna și țărîna se lipește de fructe, genunchii se-ncliează în magma dulce și fierbinte de soare, în timp ce nările deschise spre tainele olfactive ale văzduhului se pătrund de suflul — prea ușor pentru a deveni lumină, prea pur pentru a ajunge formă sau culoare — rămas mireasmă, al universului viu. Ca niște coarne senzuale de melc, ca niște șerpi calzi, inteligenți, tremurînd de presimțire, degetele pipăie sferile alunecoase și moi, privirile glisează pe suprafețele violete ale minusculilor coline, pe pantele vinete ale nămeților dulci.

Desigur, o asemenea bogăție de arome, forme, culori și savoare nu putea fi neînduiită de mai multe forțe ale nevoii de a avea, ale dorinței de a stăpîni și de a preface. Dulcele pe care visul meu îl transformă în esență, concepția albinei îl preface în miere, iar idealul viermelui în leagăn și mormînt. Aceași prună — rotundă, mătăsoasă, moale, înșiropată, înmiresmată — poate deveni o picătură de alcool, un strop de miere sau o negație. Destinul ei depinde de rezultatul luptei dintre degetele mele — oboșite, fermecate —, hărnicia sinucigașă a albinei, și graba macabră a viermelui. Dar și inteligența mea născocitoare de subtile și euforizante otrăvuri, și lăcomia altruistă și savantă a albinei, și opera viermelui exterminator se însumează aceleiași naturi învingătoare, supraviețuitoare, capabilă să renască mereu, de la an la an, capabilă să-și urmeze — contemporană cu indiferent ce victorii sau catastrofe, capodopere sau crime — drumul ei, neschimbat, dinspre sămînță spre sămînță, dinspre pămînt spre pămînt. Singura capabilă să-mi plece genunchii, fericiți de zeama fructelor și de praful copilăriei.

Ana Blandiana

Festivalul de la Veneția

● Surpriza ediției din acest an a Festivalului cinematografic de la Veneția (30 august — 10 septembrie) a declarat Gian Luigi Rondi, directorul festivalului, este de a constata că, în modalități diferite, dar urmînd aceeași traiectorie expresivă, mulți regizori de film pornesc de la teatrul pentru a ajunge la ecran, experimentînd o îmbinare a celor două modalități artistice. Iată de ce voi inaugura ac-

tuala „Mostra“ cu un film în afara concursului: **Il mio caso** al regizorului portughez De Oliveira. O altă surpriză vor fi secvențele inedite ale lui Orson Welles din filmul **It's All True** — restaurate de către American Film Institute. Juriul Festivalului va fi alcătuit din: Alain Robbe-Grillet (președinte), Stanley Donan (regizor și coregraf, S.U.A.), Pál Gábor (regizor maghiar), Roman Gubern (istoric de

film, Spania), Marion Hansel (regizor, Belgia), Pontus Hulten (critic de artă, Suedia), Alberto Lattuada (regizor, Italia), Umberto Mastroianni (sculptor, Italia), Nanni Moretti (regizor, Italia), Nelson Pereira dos Santos (regizor, Brazilia), Stanislav Rostotki (regizor, U.R.S.S.), Volker Schlöndorff (regizor, R.F.G.), Fernando Solanas (regizor, Argentina), Peter Ustinov (actor și regizor, Anglia).

Manifestări Le Corbusier

● Se vor împlini, în 1987, 100 de ani de la nașterea marelui arhitect Charles Edouard Jeanneret-Gris cunoscut sub numele de Le Corbusier. În Elveția evenimentul va fi marcat prin două expoziții: una foto-documentară dedicată călătoriilor sale în Orient, care va fi găzduită de orașul natal al artis-

tului, La Chaux de Fonds și o alta la Zürich, dedicată raporturilor lui Le Corbusier cu arhitectura industrială. În calendarul manifestărilor mai figurează: un congres internațional, organizat de Institutul francez pentru arhitectură, care își propune să discute despre moștenirea și influența lui Le Cor-

busier asupra arhitecturii contemporane, o expoziție intitulată „Le Corbusier și zgîrie-norii“ — la Madrid și o alta dedicată activității și realizărilor sale în perioada anilor 1945—1965 la Karlsruhe (R.F.G.). La Muzeul de Artă Modernă din New York vor fi prezentate în amănunt cinci mari proiecte ale celebrului arhitect.

Un aer de familie

● Noul film realizat de Jean Curtelin, **Suivez mon regard**, se poate inscrie printre recorduri: 115 actori, dintre care 40 de vedete. Filmul se compune din 40 de povestiri care se întrepătrund, fiind un omagiu adus actorilor francezi. Participînd la filmare, Michel Galabru a constatat că „toți actorii francezi au un aer de familie, trăsături comune datorate profesionalismului“. Din distribuție fac parte pe lîngă Galabru și Jean Carmet, J.C. Brialy, Stephane Audran, Claude Chabrol, Michel Duchaussoy, Pierre Arditi, Macha Meryl, Zabou, Robin Renucci. Toți actorii au fost plătiți la fel, iar pe afiș apar în ordine alfabetică.

Basme și legende albaneze

● Folclorul albanez, deosebit de bogat în basme și legende, aduce o notă aparte în configurația culturilor din zona Balcanilor. Ca atare, el stîrnește interes ori de cîte ori este pus la înde-mîna publicului și specialiștilor din alte țări. Este și cazul recentei apariții la Leipzig (Verlag Philipp Reclam jun.) a unei antologii de basme și legende albaneze, intitulată **Die Schöne der Erde** (Frumoasa Pămîntului). Traducerea în limba germană, selecția și postfața sînt semnate de Gerda Uhlisch. Volumul este ilustrat cu desene de Janá Moserová.

Thomas Mann — Interviuri

● Sub titlul „Thomas Mann Conversazioni — 1909—1955“, Editori Riuniti publică în versiune italiană o amplă antologie care reunește cele mai semnificative interviuri acordate de autorul celebrului roman **Casa Buddenbrook** — în perioada anilor 1909—1955. Este un veritabil document de epocă, intrucît marele scriitor conștient că romanele și povestirile sale conțin tot ceea ce avea de spus, acceptă să discute cu diverși ziariști despre crezul său poetic, despre nou generație de scriitori din patria sa, despre pericolul crescînd al nazismului, despre crimele fascismului, despre maccarthism etc.

Jean NEGULESCU:

Amintiri (XXXVII)

Jerry Wald „făcătorul“

DE-A LUNGUL atîtor ani de colaborare cu producătorii, mi-a fost dat să am de a face cu toate specimenele acestei profesii. Cu „prudenți“ de tipul „să nu ne pripim“, „să nu facem valuri“, „să cîntărim cu băgare de seamă totul“, „mie unul îmi place să întorc problema pe toate fețele“, „stîm amîndoi că subiectul ăsta merge la sigur, să i-l arătăm totuși și Boss-ului“ etc. etc. Cu „comercianți“ adepți ai formulei „fără sex, fără violență și fără crime filmele nu aduc un sfînt“. Cu cei ce te obligau „să-ți comprimi amărita aia de poveste pe reverso-ul unui amărit de timbru poștal“. Cu cei ce te speriau: „Puiule, uite aici un scenariu după care se dau în vînt toți regizorii dar tu ești singurul în stare să-i înțelegi subtilitățile — naiba să le ia — și să faci față timpitelor de probleme pe care le va ridica studioul“. Unii îți spuneau din ca-poul locului: „las-o baltă, amice, fără Garbo și Gable nici nu merită să te apuci“. Alții, dimpotrivă, se extaziau din prima clipă — „Vai! Ce minunat!“ — și îți alimentau cu generozitate visele pînă în clipa cînd venea vorba de bani! „Vai, dar sînt complet pe geantă!“ Uneori se întîmpla să dai peste „singurul producător capabil să te înțeleagă, singurul autentic producător profesionist... fost scenarist și fost regizor“, adică fost ratat. Veneau apoi la rînd rubedeniile ștabului studiourilor sau chiar ale ștabului cel mare. Evident că în această categorie întîlneai și excepții — de pildă profesionalismul lui Richard Zanuck care mi-a înfirmat preconcepțiile rezerve. Și, în sfîrșit, „norocoșii“ care se pricepeau și erau în stare să ofere publicului filmul potrivit la timpul potrivit (ca în cazul

cuplului Broccoli-Saltzman, promotorii seriei cu James Bond). În realitate singura categorie cu adevărat indispensabilă unui studioul era aceea a producătorilor pasionați, a „făcătorilor“. Jerry Wald era un asemenea „făcător“.

Rezonabil și nu prea, ar fi fost în stare să își vîndă și suflul de dragul unei idei în care credea. Natura îl înzestrase cu un fizic de-a dreptul caraghios, închipuit parcă de un caricaturist, și cu un temperament romantic, croit după tiparul celui mai incorrigibil visător. Combinația, ce-i drept neașteptată, nu era de natură să explice de ce succesul se afla întotdeauna de partea lui, de ce îl mergeau toate din plin. Nimeni nu pricepea misterul. Cert este că, vesnic animat de un entuziasm debordant, prindea din zbor ideile celorlalți și le materializa cit ai clipi în producții proprii, proclamîndu-se apoi drept unicul lor promotor. Un articol dintr-un ziar, un best-seller, o formidabilă piesă de teatru, filmul de succes al altui producător, sau chiar o simplă conversație mondenă sfîrșeau prin a deveni „Producții Jerry Wald“. Rupînd, evident, inima tirgului.

IATĂ un exemplu tipic pentru stilul său de lucru. Intr-o seară, cînd împreună, i-am mărturisit că romanul lui Romain Rolland, **Jean Cristophe**, îmi influențase decisiv destinul, grăbindu-mi maturizarea.

„Ți-ar place să încerci?“ m-a întrebat Jerry.

„Ce să încerc?“

„Să ecranizezi **Jean Cristophe**“.

„Mai începe vorbă?“

A doua zi, în prima pagină a tuturor cotidienele cu profil cinematografic a apărut următoarea știre:

„Jerry Wald pregătește producția capodoperei lui Romain Rolland, **Jean Cristophe**. Tranziția de la **Tinerete la Maturitate**. Alain Delon și Charles Boyer au acceptat deja să fie protagoniștii filmului scris de multi-laureatul scenarist Romain Gary. În plus, Jerry Wald și-a asigurat colaborarea, în calitate de scenograf, a celebrului pictor maghiar Vertes, atât de apreciat pentru contribuția sa la **Moulin Rouge**. Regia filmului a fost încredințată lui Jean Negulescu, realizatorul faimosului **Johnny Belinda**“.

Un simplu vis devenise, grație lui Jerry, realitate concretă. Din zori și pînă noaptea tirziu, telefonul lui a zburînit fără încetare: impresari, actori, prieteni. Întrebări, refuzuri, amenințări, avertismente, toate erau întîmpinate cu același răspuns amabil: „Sînt cu totul de acord. X este făcut pentru acest rol“. Stratagema a creat o stare de interes în jurul proiectului și o multime de personaje s-au precipitat să recitească romanul, cu suflul plin de speranță. A fost redactată o primă formă a scenariului, s-au discutat decorurile, s-au ales locurile de filmare pentru exterioare, s-au cheltuit bani. Din nefericire însă, visul plămuit de Jerry a trebuit abandonat.

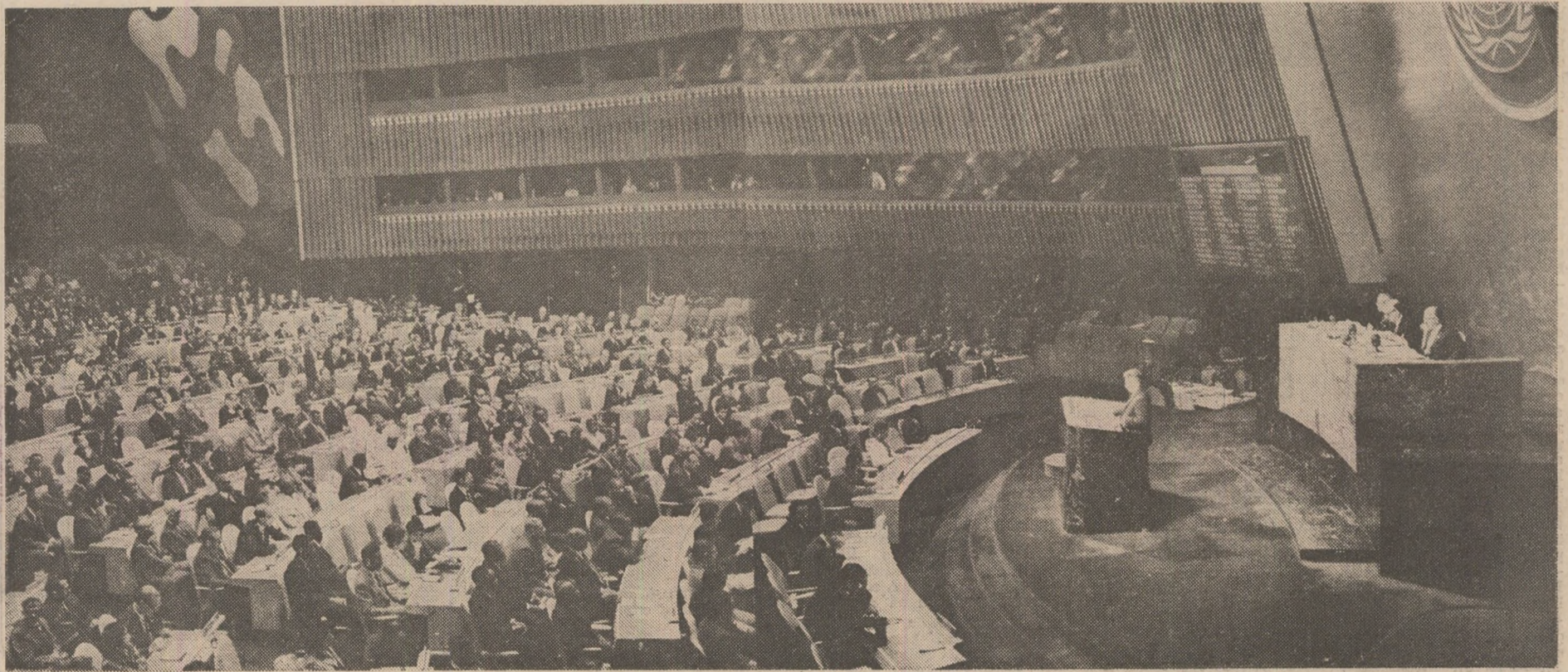
Am lucrat în echipă cu Jerry Wald la trei filme: **Humoresca**, **Johnny Belinda** și **Ce-i mai bun din toate** (The Best of Everything). Fiecare din ele a însemnat un important pas în cariera mea de cineast și pe marginea realizării fiecăruia s-ar putea scrie un mic roman.

Humoresca a fost un copil zămislit de imaginația distinsului dramaturg american Clifford Odets. Clifford fusese angajat, prin contract, de către Warner Brothers pentru a scrie scenariul unei evocări a lui George Gershwin — **Rapsodia albastră**. Odets îl cunoscuse îndepărtat, îl iubea și îl admirase pe Gershwin. După luni de muncă febrilă, s-a înfățișat la studioul cu un scenariu de 900 de pagini, o capodoperă. Dar Jack L. Warner n-a fost mulțumit. 900 de pagini echivalau cu un film în trei serii. Lui Odets i s-a desfăcut contractul. Concomitent, proiectul **Rapsodie albastre** îi era luat lui Jerry Wald și încredințat altui producător. Clifford Odets l-a implorat pe Warner să-l lase să-și comprime el însuși cele trei serii într-una singură, o-

ferindu-se să lucreze pe gratis. J.L. nici n-a vrut să audă. Odets nu mai avea ce să caute în studioul lui. A preferat să apeleze la un alt scriitor, care a pornit de la zero, în timp ce scenariul lui Odets — trei mape voluminoase, — era expediat la arhivă spre a fi clasat. Jerry Wald l-a scos de acolo și mi l-a trimis pe șest. L-am citit pe nerăsuflăte, într-o singură noapte. Îmi plăcuse la nebunie. Eram în al șaptelea cer. Ștînd că pe lîngă drepturile de folosință ale story-ului lui Odets frații Warner dețineau și drepturile pentru titlul de **Humoresca** — cu care, pe vremuri, în epoca Marelui Mut, fusese botezat un film de mult uitat de toată lumea — am hotărît să preiau acel titlu și să preschimb biografia lui Gershwin substituind compozitorului personajul unui violonist. Scriitorul Zacharias Gold ne-a ajutat în această operație și așa s-a transformat **Rapsodia albastră** în **Humoresca**. Am trudit ce-i drept din greu ca să reducem cele trei serii inițiale la dimensiunile unui film de metraj normal. Încîntat să poată trece cheltuielile unui scenariu scos din producție în contul unui proiect pe cale de împlinire, J.L. ne-a dat binecuvîntarea.

Vedetele noastre erau Joan Crawford și John Garfield. Piese pentru vîloară aveau să fie cîntate, în play-back, de Isaac Stern. Rolul prietenului, raisonneur cu remarcî tăioase despre artă și talent, urma să fie interpretat de Oscar Levant. De altfel lui Oscar, care știa să improvizeze ca nimeni altul în timpul repetițiilor, i se datorau mai toate replicile cu tîlc rostite în film de personajul lui. Plin de vervă, întotdeauna scriitor și hitru, practica un tip de umor cam feroce. De pildă, soției sale, June, după prima lor întîlnire îi spusese: „Ai o față cam adormită, dar gura promite“. Pe Joan Crawford, care ne exasperase cu tricatatul — împletea nonstop, fie că repeta, mincea, se certa sau privea dublele în sala de proiecție — a întrebat-o pe șleau: „Tricotezi și cînd faci dragoste?“ Inutil să adaug că zile la rînd pe platou a domnit o atmosferă glacială. Crawford a fost ca un iceberg.

În românește de
Manuela Cernat

La tribuna Organizației Națiunilor Unite

Tricolorul – steag al păcii

SĂRBĂTORIREA zilei de 23 August se dovedește, și în acest an, un strălucit prilej de trecere în revistă a marilor victorii, de însemnătate istorică, repurtate de poporul român în cele peste patru decenii de viață liberă și demnă, de muncă rodnică pentru înflorirea patriei, pentru bunăstare, pentru socialism. Sînt țelurile scumpe tuturor fiilor țării, înscrise pe stindardele tricolore desfășurate larg în soarele de August, purtate cu legitimă mîndrie de oamenii liberi ai unui popor liber, într-o țară a libertății.

Sărbătorirea zilei de 23 August se dovedește, în același timp, un moment de referință pentru reliefații noi poziții pe care și-a dobîndit-o România pe firmamentul vieții internaționale, a rolului deosebit de dinamic și activ în sistemul raporturilor interstatuale, a contribuțiilor de substanță aduse la soluționarea problemelor cu care se confruntă dezvoltarea societății în această perioadă istorică atît de tumultuoasă și complexă.

An de an, și cu deosebire în anii ce au urmat Congresului al IX-lea, sărbătorirea zilei de 23 August a înverdat împletirea strînsă, organică, în politica partidului a sarcinilor naționale cu cele internaționale, slujirea neprecupetă a poporului român, a intereselor fundamentale de prosperitate ale României, cu slujirea neabătută a intereselor fundamentale de pace și progres ale tuturor popoarelor. Steagul tricolor purtat cu mîndrie de oamenii muncii la mitingurile și demonstrațiile de 23 August este steagul biruirii al neamului și fericirii poporului român și, în același timp, un semnificativ steag al păcii, al prieteniei popoarelor și conlucrării pașnice a tuturor statelor.

Acesta este un merit istoric al Partidului Comunist Român, al secretarului său general, tovarășul Nicolae Ceaușescu, patriot înflăcărat și în același timp prodigioasă personalitate a vieții politice internaționale, eminent militant al mișcării comuniste și muncitorești mondiale, „Erou al păcii” apreciat și respectat pe toate meridianele lumii.

ISTORIA va reține că într-una din perioadele cele mai zbuciumate, cînd sînt puse în discuție înseși condițiile de existență ale vieții pe planetă, țara noastră, prin gîndirea și perspicacitatea politică, prin glasul principal și acțiunea cetezătoare a președintelui Nicolae Ceaușescu a promovat cu perseverență o cuprinzătoare strategie a păcii, menită să asigure înfăptuirea aspirației vitale a tuturor oamenilor, de a trăi într-o lume fără arme și fără războaie, a înțelegerii, încrederii și cooperării rodnice.

În această perioadă, cînd viața internațională îngreștează un mozaic, extraordinar de diversificat, al condițiilor de dezvoltare a statelor, cînd se manifestă o imensă varietate de poziții și interese ale acestora, cînd sînt puse în circulație ideologii și concepte filosofice din cele mai diferite, adeseori antagoniste, cînd se configurează un număr uriaș de țeluri și obiective de acțiune, disperate, paralele sau contradictorii, România socialistă, prin gîndirea și glasul conducăto-

rului său, are meritul de a fi definit cu o claritate de cristal conținutul esențial al epocii, sarcina și obiectivul fundamental, scopul major spre care toate popoarele, toate statele, indiferent de orînduire, trebuie să își îndrepte convergent eforturile și acțiunile. „Problema fundamentală a epocii noastre — subliniază tovarășul Nicolae Ceaușescu — este problema preîntîmpinării războiului și asigurarea păcii. Mai mult ca oricînd trebuie să facem totul pentru a bara calea războiului, pentru a asigura pacea. Nu există țel mai înalt decît dezarmarea, în primul rînd dezarmarea nucleară, asigurarea securității fiecărei națiuni, a păcii mondiale”.

STEAGUL tricolor, fluturînd la 23 August ca un veritabil mesaj al întregului popor român, este un steag al luptei pentru încetarea cursei înarmărilor și trecerea la înfăptuirea dezarmării. Este o realitate absolut incontestabilă că în toți acești ani realizarea dezarmării, în primul rînd eliminarea pericolului nuclear s-a impus ca preocuparea primordială a politicii externe a României. Dacă în urmă cu 42 de ani, pe întinse zone ale globului mai bubuiau încă tunurile și războiul continua să facă ravagii, astăzi problema dezarmării s-a transformat — așa cum sublinia tovarășul Nicolae Ceaușescu — dintr-o cerință generală a păcii într-un imperativ absolut pentru salvagardarea civilizației și supraviețuirea umanității. Președintele României îi revine meritul de a fi elaborat un program concret, multilateral și realist de acțiune care include sistarea și apoi lichidarea tuturor armelor de exterminare în masă, retragerea și dezafectarea armei racheto-nucleare, interzicerea armei chimice și a militarizării Cosmosului, reducerea armamentelor convenționale, crearea de zone denuclearizate, înghețarea și reducerea cheltuielilor militare. Într-un cuvînt, un program pătuns de o înaltă grijă umanistă pentru soarta popoarelor, capabil să conducă cert spre o lume fără arme și fără războaie.

Atît primul cît și al doilea război mondial au izbucnit de pe continentul european, supunînd îndeosebi popoarele acestuia unor cumplite suferințe și tragedii. Și tocmai pentru ca acest continent, leagăn de civilizație, să nu mai cunoască asemenea avatare, în toți acești ani România socialistă, președintele țării s-au situat și se situează în primele rînduri ale eforturilor și luptei pentru o Europă a securității și colaborării. În acest scop, România a avut un rol din cele mai eficiente în promovarea procesului de normalizare a relațiilor interstatuale pe continent, în convocarea, pregătirea și desfășurarea primei conferințe de la Helsinki pentru securitate și cooperare în Europa, în desfășurarea reuniunilor general-europene de la Belgrad și Madrid, ca și a Conferinței de la Stockholm pentru încredere și securitate și dezarmare în Europa, programul românesc de măsuri concrete bucurîndu-se de o largă adeziune.

STEAGUL nostru tricolor este un steag al dreptății și legalității. Se știe ce daune teribile a adus dezvoltării sociale, de-a lungul timpurilor, politica de forță

și dominație, cu întregul lor cortegiu de suferințe. România socialistă, președintele Nicolae Ceaușescu întrușipează aspirația vitală a popoarelor privind abolirea politicii de forță și înlocuirea „dreptului forței” prin forța dreptului, rezolvarea litigiilor dintre state pe cale politică, prin tratative și negocieri, respectarea strictă a legalității internaționale, a principiilor de bază ale raporturilor interstatuale. Este singura cale rațională, compatibilă cu gradul de civilizație la care a ajuns omenirea, cu cerințele păcii, coexistenței pașnice a tuturor statelor. Și nu este întâmplător că, astăzi, Capitala României este cunoscută ca un centru al bunelor oficii, al unor importante contacte internaționale.

STEAGUL nostru tricolor, strălucînd în razele soarelui de August, este un simbol nu numai al dreptății și egalității politice, ci și economice, un steag al progresului și bunăstării tuturor popoarelor. Căci este o realitate de netăgăduit faptul că România, președintele Nicolae Ceaușescu s-au distins prin uriașă contribuție la cauza edificării unei noi ordini economice și politice mondiale, care să asigure lichidarea decalajelor dintre state, dezvoltarea largă a cooperării „Nord-Sud”, sprijinirea țărilor în curs de dezvoltare, accesul liber al tuturor la cuceririle revoluției tehnico-stiințifice, depășirea fenomenelor de criză și progresul general al întregii comunități mondiale.

TIMP de secole și milenii, popoarele tuturor vremurilor, asuprite de clasele conducătoare, au fost practic excluse de la multiple procese de adoptare a deciziilor politice, cuvîntul lor a fost ignorat și înăbușit, deși ele erau cele care le sufereau consecințele și purtau pe umerii lor poverile dezvoltării sociale. Or, una din tezele de bază ale gîndirii politice a președintelui Nicolae Ceaușescu, unul din principiile de frontispiciu ale întregii activități internaționale a României este creșterea rolului popoarelor ca făuritoare conștiințe ale istoriei. Tocmai de aceea tovarășul Nicolae Ceaușescu cheamă neobosit popoarele la acțiune nemijlocită pentru rezolvarea tuturor marilor probleme ale umanității, aceasta fiind garanția soluționării lor în concordanță cu cerințele obiective de pace și dezvoltare a societății omenestii. Și tocmai de aceea tricolorul românesc, steag al păcii, este salutat pretutindeni ca un steag al prieteniei, colaborării și unității popoarelor, respectului și încrederii în invincibilitatea forței unite a acestora.

IDEI generoase, aspirații nobile, țeluri pline de măreție și responsabilitate istorică — iată ce poartă, simbolic, tricolorul românesc, cinstit cu legitimă mîndrie patriotică de întregul popor, în frunte cu președintele Nicolae Ceaușescu, strălucitul conducător al destinelor sale, înțeleptul și cetezătorul arhitect al României comuniste de mîine.

Colette Corbu

„România literară”

Săptămînal de literatură și artă editat de Uniunea Scriitorilor din Republică Socialistă România

Director GEORGE IVAȘCU

5 lei

REDACȚIA : București, Piața Științei nr. 1, poarta B2—B3, telefon 17 60 10. ADMINISTRAȚIA : Calca Victoriei 115. Telefon : 50 74 96. ABONAMENTE : 3 luni — 65 lei ; 6 luni — 130 lei ; 1 an — 260 lei. Tiparul : Combinatul Poligrafic „CASA ȘTIINȚII”